
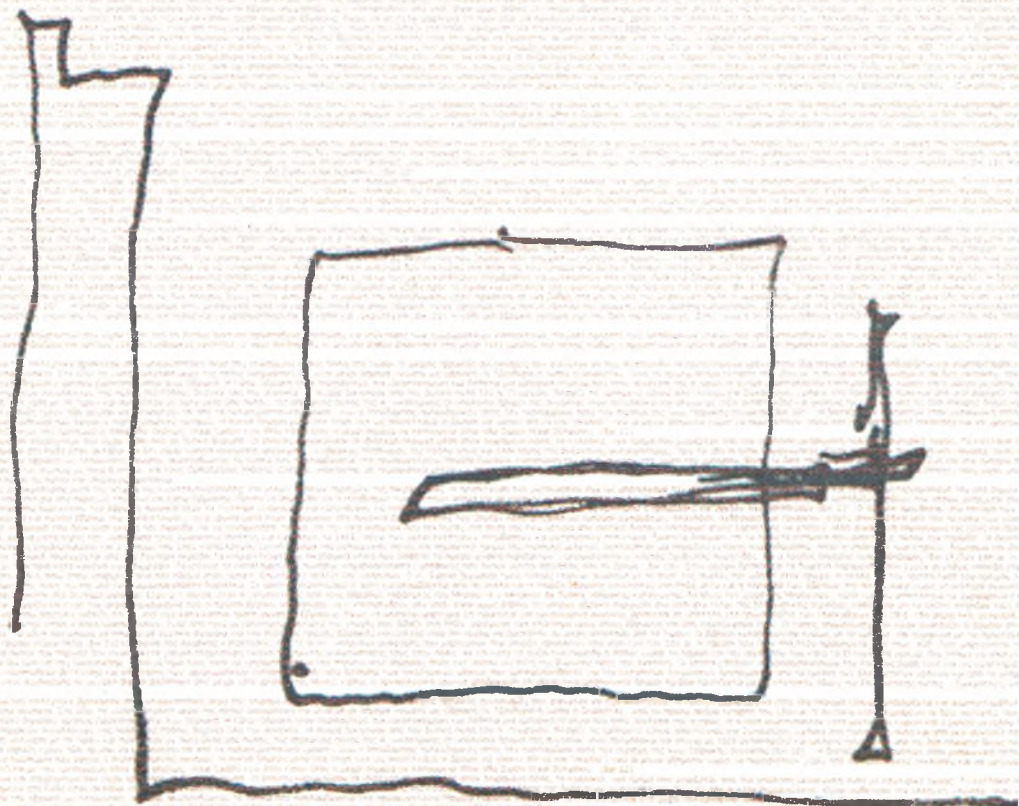


Πρόταση ανάπλασης βομβαρδισμένης πλατείας στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου

 Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας



Κοτλίδα Δήμητρα

ΠΤ - ΑΜ
2006
ΚΟΤ



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 5363/1
Ημερ. Εισ.: 12-06-2007
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΑΜ
2006
ΚΟΤ

Φοιτήτρια: Δήμητρα Κοτλίδα
Επιβλέπων καθηγητής: Βασίλης Κολώνας
Σύμβουλος καθηγητής: Ιορδάνης Στυλίδης

Φεβρουάριος 2006



Suggestion for the reformation of a bombarding square in the medieval town of Rhodes.

The subject of the following study is the suggestion for reformation of a destroyed area (because of the bombardments), which is situated in the preserving environment of the medieval town of Rhodes. This area belongs to the Hebrew neighborhood, known as "Ovriaki", and it's existence is dated from the 15th century.

The destruction of a very important part of the neighborhood, during the second world war, the continuous excavations, during the Greek administration, and the operation of the commercial and administrative center of the town, have caused a lack of interest towards that neighborhood. Today, the studying area is isolated from the rest of the town and almost without human activities.

However, the form of Ovriaki has acquired a unique architectural and city planning interest. The suggestion of studding the formation of the today square, called "Pisidorou" square, has the aim to protect the sanitation, physiognomy and the civilizing inheritance of that neighborhood.

Moreover, because of the fact that the medieval town of Rhodes is a unique settlement, it would be necessary to be made an extended approach of that area, for any kind of intervention. Also, equally important are the research and the respect of social, political and cultural legislation, that led to the formation of that particular traditional environment.

Furthermore, for the above complex procedure and the suggestion, this area was studied and were analyzed all the factors that contributed to its formation. With a suitable analysis of the unique, historical, aesthetic and city planning characteristics, two things have resulted. The first thing is a complete picture of that place and the second thing is that the historical value of that neighborhood has been appointed. Also, some facts have been found about the determination of the goals for the new intervention.

The basic plan for the development of this intervention is the enrollment of this area to the isolated continuation of the civil relationship, through the restoration of the destroyed medieval web. Also, the suggestion includes a system of functions which organize distinguished places that lead to a continuation through the alternation of typical unions. A characteristic of that intervention, as far as humans are concerned, is that the users do not

follow a different path which guides their activities, but they are able to move freely to the united place, following their own path.

In conclusion, "Ovriaki" place is a basis for the study of the medieval web and a research field for its preservation and restoration. Furthermore, the enrollment of a study in a preserving environment like that, is a great challenge and a very important teaching experience.

Supervisor: Basilis Kolonas

Advisor: Iordanis Stilidis

Σελ.6 Πρόλογος

1. ΑΝΑΛΥΣΗ

Σελ.14 **Η εξέλιξη της περιοχής μέσα από την ιστορία, 12^{ος} –20^{ος} αιώνας**

- Πριν το 12^ο αιώνα
- Ιπποτοκρατία: Χωρική εξέλιξη - Επιδρομή Οθωμανών- Η αρχιτεκτονική της Ιπποτοκρατίας.
- Οθωμανική κατάκτηση: Η αρχιτεκτονική, κλασικισμός
- Ιταλική κατοχή: Χωρική εξέλιξη
- Ελληνική διοίκηση: Χωρική εξέλιξη

Σελ.44 **Η περιοχή της οβριακής σήμερα**

- Χωρική οργάνωση
- Οι Συναγωγές της κοινότητας.
- Λειτουργία του χώρου
- Χρήσεις, κάτοικοι

Σελ.64 **Σύνθεση γενικών συμπερασμάτων και προοπτικές εξέλιξης της παλιάς πόλης**

- Ιστορική αξία
- παλαιότερες προτάσεις

2. ΣΥΝΘΕΣΗ

Σελ.72 **Καθορισμός των στόχων μιας νέας επέμβασης**

- Προϋποθέσεις ένταξης
- Τα κύρια σημεία και κατευθυντήριοι άξονες της σύνθεσης
- Η διαλεκτική του συνθετικού προβλήματος
- Διαγράμματα σχέσεων και χρήσεων
- Πεδία άντλησης σχεδιαστικών εργαλείων

Σελ.100 **Πρόταση**

- Κεντρική ιδέα
- Οργάνωση της σύνθεσης
- Περιγραφή της πρότασης
- Χρήσεις
- Τεχνική περιγραφή

Σελ.111 Βιβλιογραφία

Πρόταση ανάπλασης βομβαρδισμένης πλατείας στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου.

Η μελέτη αυτή έχει ως θέμα, την πρόταση ανάπλασης και αναμόρφωσης μίας κατεστραμμένης από βομβαρδισμούς περιοχής μέσα στο διατηρητέο περιβάλλον της μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου. Η περιοχή αυτή ανήκει στην Εβραϊκή συνοικία της πόλης, την Οβριακή, μία ιστορική γειτονιά η ύπαρξη της οποίας χρονολογείται τουλάχιστον από τον 15^ο αιώνα.

Η καταστροφή σημαντικού τμήματος του δομημένου περιβάλλοντος της συνοικίας, κατά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι εκτεταμένες ανασκαφικές εργασίες επί ελληνικής διοίκησης και η λειτουργία του διοικητικού και εμπορικού κέντρου της πόλης έξω από τα όρια του τείχους έχουν θέσει την συνοικία στο περιθώριο του ενδιαφέροντος. Η περιοχή μελέτης σήμερα βρίσκεται αποκομμένη από την υπόλοιπη πόλη και σχεδόν δίχως ανθρώπινες δραστηριότητες.

Ωστόσο η μορφή της Οβριακής όπως έχει διαμορφωθεί στο πέρασμα των αιώνων έχει αποκτήσει ένα ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό ενδιαφέρον. Η πρόταση της μελέτης, που αφορά τη διαμόρφωση της σημερινής πλατείας Πεισιδώρου, έγκειται σε επεμβάσεις στο πλαίσιο της αστικής ανάπλασης με στόχο την εξυγίανση της υποβαθμισμένης συνοικίας και την προστασία της πολιτιστικής της κληρονομιάς και επομένως της φυσιογνωμίας της.

Καθώς η μεσαιωνική πόλη της Ρόδου είναι μια ξεχωριστή περίπτωση οικιστικού συνόλου, για την οποιοδήποτε επέμβαση σε αυτή χρειάζεται εκτενή προσέγγιση του τόπου ενώ κρίνεται απαραίτητη η διερεύνηση και ο σεβασμός των κοινωνικών, πολιτικών και πολιτιστικών θεσμών που οδήγησαν στη δημιουργία του συγκεκριμένου παραδοσιακού περιβάλλοντος.

Για τη συνθετική διαδικασία και την πρόταση προηγήθηκε εκπόνηση μελέτης της περιοχής και ανάλυση των παραγόντων που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της. Με μία ανάλυση προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα ιστορικά, πολεοδομικά και αισθητικά χαρακτηριστικά του τόπου προέκυψε μια πληρέστερη εικόνα του χώρου, επαναπροσδιορίστηκε η ιστορική αξία της συνοικίας και τέθηκαν δεδομένα για τον καθορισμό των στόχων της νέας επέμβασης.

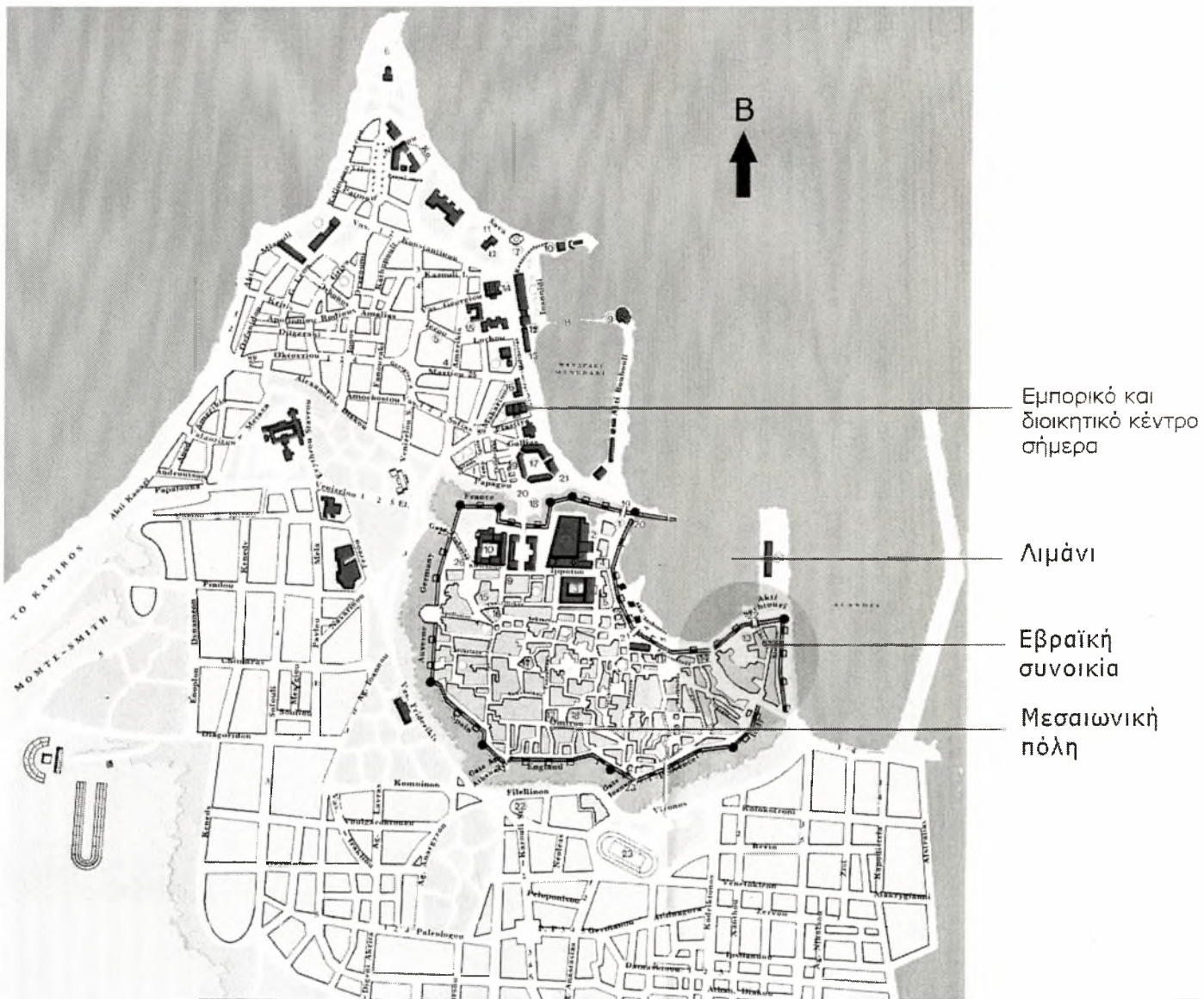
Το γενικό σχέδιο ανάπτυξης της επέμβασης είναι η επανένταξη της τοποθεσίας στη βία αποκομμένη συνέχεια των αστικών σχέσεων μέσα από την αποκατάσταση της δομής του κατεστραμμένου μεσαιωνικού ιστού. Η πρόταση αρθρώνει ένα σύστημα τόπων-λειτουργιών οργανώνοντας διακεκριμένες και διαφοροποιημένες ενότητες χώρου, που με την εναλλαγή τυπικών συζεύξεων συμπλέκονται σε μια συνέχεια. Χαρακτηριστικό της παρέμβασης όσον αφορά τον άνθρωπο είναι ότι οι χρήστες δεν ακολουθούν μια ξεχωριστή πορεία που τους

καθοδηγεί στις δραστηριότητες αλλά κινούνται ελεύθερα στον ενοποιημένο πλέον χώρο ακολουθώντας δική τους διαδρομή.

Συμπερασματικά η περιοχή της Οβριακής είναι μια βάση μελέτης του μεσαιωνικού ιστού και ένα πεδίο έρευνας και πειραματισμού για τη διατήρηση και αποκατάστασή του ενώ η ένταξη μίας μελέτης σε ένα περιβάλλον διατηρητέο σαν αυτό αποτελεί μεγάλη πρόκληση και σημαντική διδακτική εμπειρία.

Επιβλέπων καθ. : Βασίλης Κολώνας

Σύμβουλος καθ. : Ιορδάνης Στυλίδης



Εικ.1. Η περιοχή της Εβραϊκής κοινότητας σε σχέση με την πόλη της Ρόδου σήμερα



Εικ.2. Αεροφωτογραφία της περιοχής μελέτης του 1989

Η εξέλιξη της περιοχής μέσα από την ιστορία
12^{ος} -20^{ος} αιώνας

Πηγές

Τα στοιχεία που απαρτίζουν την έρευνα έχουν αντληθεί μέσα από ιστορικό βιβλιογραφικό υλικό και με τη συμβολή των αρμοδίων για την Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου υπηρεσιών και τα επιμέρους γραφεία. Βασική πηγή ήταν το αρχειακό υλικό του ταμείου επιτροπής παρακολούθησης έργων στα μνημεία της Μεσαιωνικής πόλης (Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε.), από όπου μπόρεσα να αντλήσω σημαντικά σχέδια της περιοχής, φωτογραφικό υλικό και στοιχεία ιδιοκτησιών, καθώς και το γραφείο της Ισραηλινής κοινότητας, από όπου πήρα υλικό από επιμέρους μελέτες και από εκδόσεις της Ισραηλινής κοινότητας.

Η ανάλυση στηρίζεται σε παλιότερες και πρόσφατες χαρτογραφήσεις, σχέδια, φωτογραφίες, αεροφωτογραφίες και άλλα βοηθητικά στοιχεία. Η τεκμηρίωση ολοκληρώθηκε μέσα από την προσωπική έρευνα στην περιοχή.

Πριν το 12^ο αιώνα:

Η ύπαρξη Εβραϊκής κοινότητας στη Ρόδο αλλά και η παρουσία των Εβραίων στο Μεσογειακό χώρο γενικότερα ανιχνεύεται τουλάχιστον από το 2^ο π.Χ αι.¹. μέσα από βιβλικά αναγνώσματα της Ιουδαϊκής θρησκευτικό-εθνικής ιστορίας. Η πρώτη εξειδικευμένη αναφορά βρίσκεται στο δεύτερο μισό του 12^{ου} μ.Χ αιώνα, όταν ο γνωστότερος από τους Εβραίους ταξιδευτές του Μεσαίωνα ο Benjamin de Tudela, ισπανικής καταγωγής, διέτρεχε τον χώρο της Μεσογείου². Τότε μαρτυρείται για πρώτη φορά ότι έχει σχηματιστεί μία Εβραϊκή συνοικία κολλημένη στα τείχη της πόλεως (βυζαντινά τείχη), πολύ κοντά στο λιμάνι. Τα στοιχεία για αυτήν την περίοδο δεν είναι αρκετά για μία πληρέστερη εικόνα της πρώτης εγκατάστασής τους στην πόλη.³

Ιπποτοκρατία:

Το 1309 το Βυζαντινό κάστρο καταλαμβάνεται από τους Ιππότες του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ. Οι Ιππότες θέλουν να χρησιμοποιήσουν την Ρόδο ως βάση τους και ως εφαλτήριο προς την Ανατολή. Από τα πρώτα χρόνια της Εγκατάστασής τους γίνονται συνεχείς προσπάθειες βελτίωσης και επέκτασης των οχυρωματικών κατασκευών. Οι Ιππότες οργανώνουν την πόλη, την ξανασχεδιάζουν και ορίζουν νέες πολεοδομικές ενότητες.

¹ *Η εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου*, φυλλάδιο από έκθεση του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος και της Ι.Κ Ρόδου (20 Ιουνίου-15 Ιουλίου 2002), Εβραϊκό μουσείο Ελλάδος, 2002, Απαρχές-1522.

² Ο εβραίος περιηγητής Benjamin de Tudela (1160-1173μ.χ) αναφέρει συναγωγές σε διάφορες πόλεις του Βυζαντινού κράτους και στη Ρόδο. Χ.Ι. Παπαχριστοδούλου: *Ιστορία της Ρόδου. Από τους προϊστορικούς χρόνους έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου(1948)*, Δήμος Ρόδου, στέγη γραμμάτων και τεχνών Δωδεκανήσου, σειρά αυτοτελών εκδόσεων, τ.1, Αθήνα 1994. σελ. 26.

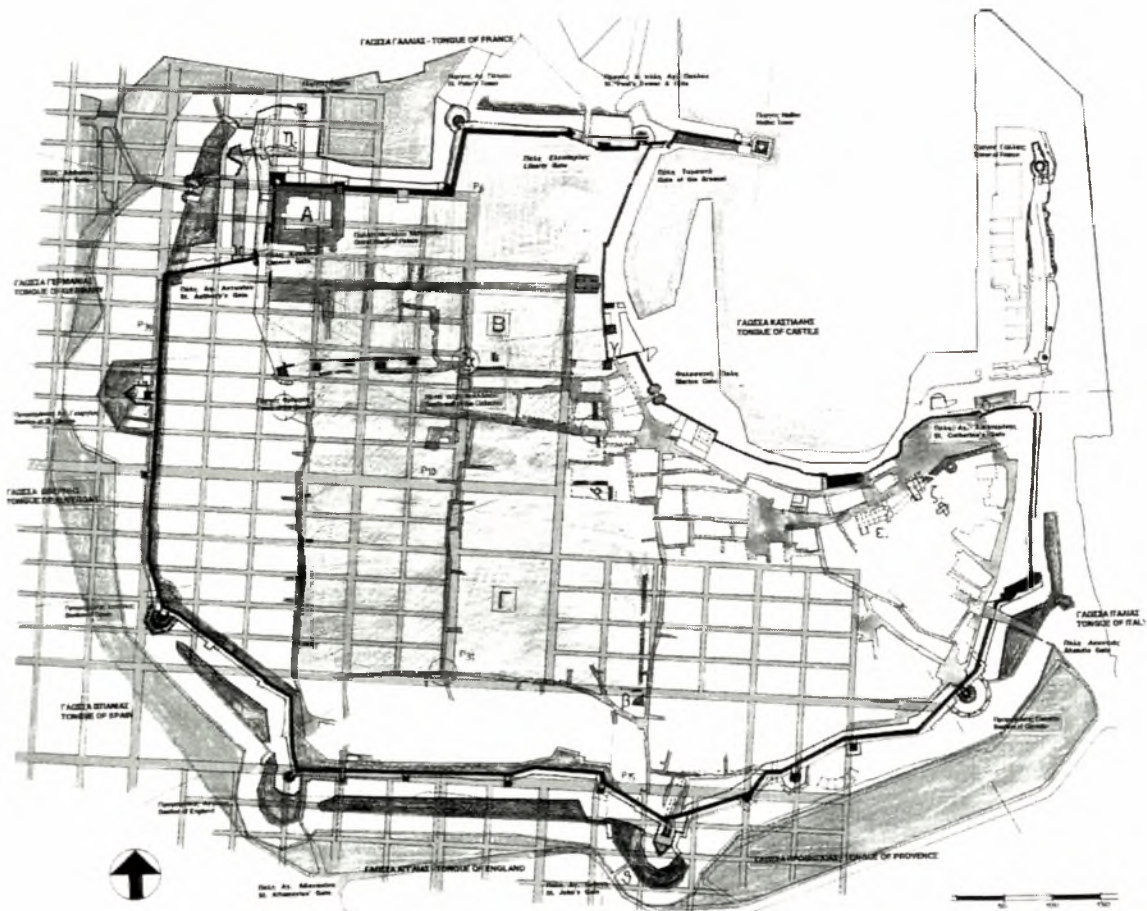
Χωρική εξέλιξη:

Κατά τον σχεδιασμό της πόλης, οι ιππότες προέβλεψαν μια περιοχή ειδικά για την εγκατάσταση των Εβραίων κατοίκων. Το τμήμα που επιλέχτηκε βρισκόταν στο νοτιοανατολικό άκρο της τειχισμένης πόλης δίπλα στο λιμάνι. Ο μικρός εβραϊκός συνοικισμός που φαινόταν να είχε αναπτυχθεί τα προηγούμενα χρόνια στην ίδια περιοχή επαναπροσδιορίζεται και συμπεριλαμβάνεται⁴ τώρα μέσα στην οχυρωμένη πολιτεία (μέσα του 15^{ου}). Στο εξής το νοτιοανατολικό άκρο της πόλης ονομάστηκε και είναι μέχρι σήμερα γνωστό ως Οβριακή (ή Τζουδερία ή Julfrie ή Giudecha)⁵.

³ Κ. Φ. Τσαλαχούρης: *Σελίδες Ιστορίας, Ροδιακά και άλλα*, Εκδόσεις Θυμέλη. σελ.242.

⁴ Η. Κόλλιας: *Η εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου και τα μνημεία της*, επτάσέλιδη δακτυλογραφημένη ομιλία, Ρόδος 2001, σελ. 2.

⁵ Γ.Φασουλάκης: «Η παρουσία των Εβραίων στη Ρόδο», *Η παρουσία των Εβραίων στη Ρόδο*. Πρακτικά από το διεθνές συνέδριο 1993: Ρόδος 2400, σελ.317.



Εικ.3. Διαδοχικές φάσεις μετασχηματισμού της πόλης σε σχέση με το Ιπποδάμειο πολεοδομικό ιστό των Ελληνιστικών χρόνων.

■ Ιπποδάμειος ιστός των Ελληνιστικών χρόνων

■ Οι κύριοι οδοί επί Ιπποτοκρατίας

□ Τα όρια της πόλης τα βυζαντινά χρόνια

Από το πρώτο ακόμα τέταρτο του 15^{ου} αι. η συνοικία ήταν χωρισμένη σε δύο γειτονιές, την άνω Οβριακή και την κάτω. Η έκταση ολόκληρης της συνοικίας ήταν περίπου 19.000μ²⁶. Το κέντρο της εβραϊκής κοινότητας με τις περισσότερες δημόσιες χρήσεις βρισκόταν στην άνω Οβριακή. Η Κάτω Οβριακή ήταν περισσότερο πυκνοκατοικημένη και διέθετε μία εμπορική πλατεία που ήταν συνέχεια της αγοράς. Η αγορά αναπτυσσόταν κατά μήκος του κύριου και ο μόνου μεγάλου δρόμου που διέσχιζε την συνοικία. Ο δρόμος της αγοράς ένας φαρδύς και μακρύς δρόμος, που ήταν το κέντρο των εμπορικών και χρηματιστηριακών συναλλαγών της

πόλης της Ρόδου, διέσχιζε όλη την συνοικία⁷. Η αγορά ξεκινούσε από την δυτική πύλη του Α. Γεωργίου, διέσχιζε τις εμπορικές οδούς Απολλώνιου και Σωκράτους, έφθανε στη Θαλασσινή πύλη και από εκεί συνέχιζε την πορεία μέσα από την Οβριακή με έξοδο προς το λιμάνι και κατέληγε στο ύψος περίπου του πύργου της Ιταλίας. Η Άνω Οβριακή είχε άμεση γειτνίαση με το λιμάνι και συνδεόταν με αυτό μέσω μιας πύλης, της σημερινής πύλης της Α. Αικατερίνης.

Οι υπόλοιποι δρόμοι της συνοικίας ήταν πολύπλοκοι και στενοί με τόξα αντιστήριξης και ψηλούς τοίχους και από τις δύο πλευρές δίχως πολλά ανοίγματα⁸. Η μορφή του πολεοδομικού ιστού οφείλεται σε ένα βαθμό στο ότι σε όλη την μεσαιωνική πόλη οι αρχαίοι δρόμοι με την Ιπποδάμεια χάραξη έχουν ήδη αρχίσει να καταπατούνται από τα παλαιοχριστιανικά χρόνια⁹, ενώ ο Ιπποδάμειας πολεοδομικός ιστός δεν περιλάμβανε ποτέ την περιοχή της Άνω Οβριακής συνοικίας.

Η διάταξη των κτισμάτων στην μεσαιωνική πόλη και κατά συνέπεια και στην Οβριακή, έγινε γρήγορα πολύ πυκνή εξαιτίας της ανάγκης εξοικονόμησης κατοικήσιμου χώρου μέσα στα στενά περιθώρια που άφηνε ο περιτοχισμένος οικισμός. Η πυκνή δόμηση μέσα στα τείχη είχε ως αποτέλεσμα οι δρόμοι να γίνουν στενοί και "σκολιοί", ενώ οι μόνοι αδόμητοι χώροι να περιοριστούν γύρω από τις Χριστιανικές εκκλησίες και να χρησιμοποιούνται ως κήποι και νεκροταφεία¹⁰ (Εικ.4). Η κάθε μία Εβραϊκή γειτονιά είχε την δική της συναγωγή. Στην Άνω η συναγωγή πιθανόν ταυτίζεται με την ερειπωμένη στην οδό Θησέως, (Kaal Gadol) ενώ στην Κάτω ήταν η μέχρι σήμερα εν λειτουργία στην οδό Σιμίου (Kaal Schalom).¹¹

⁶ Κ. Μανούσου Ντέλλα: *Μεσαιωνική πόλη Ρόδου, έργα αποκατάστασης (1985-2000)*, Επιτροπή παρακολούθησης έργων στα μνημεία της Μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου, Υπουργείο Πολιτισμού, Ρόδος 2001, σελ.210.

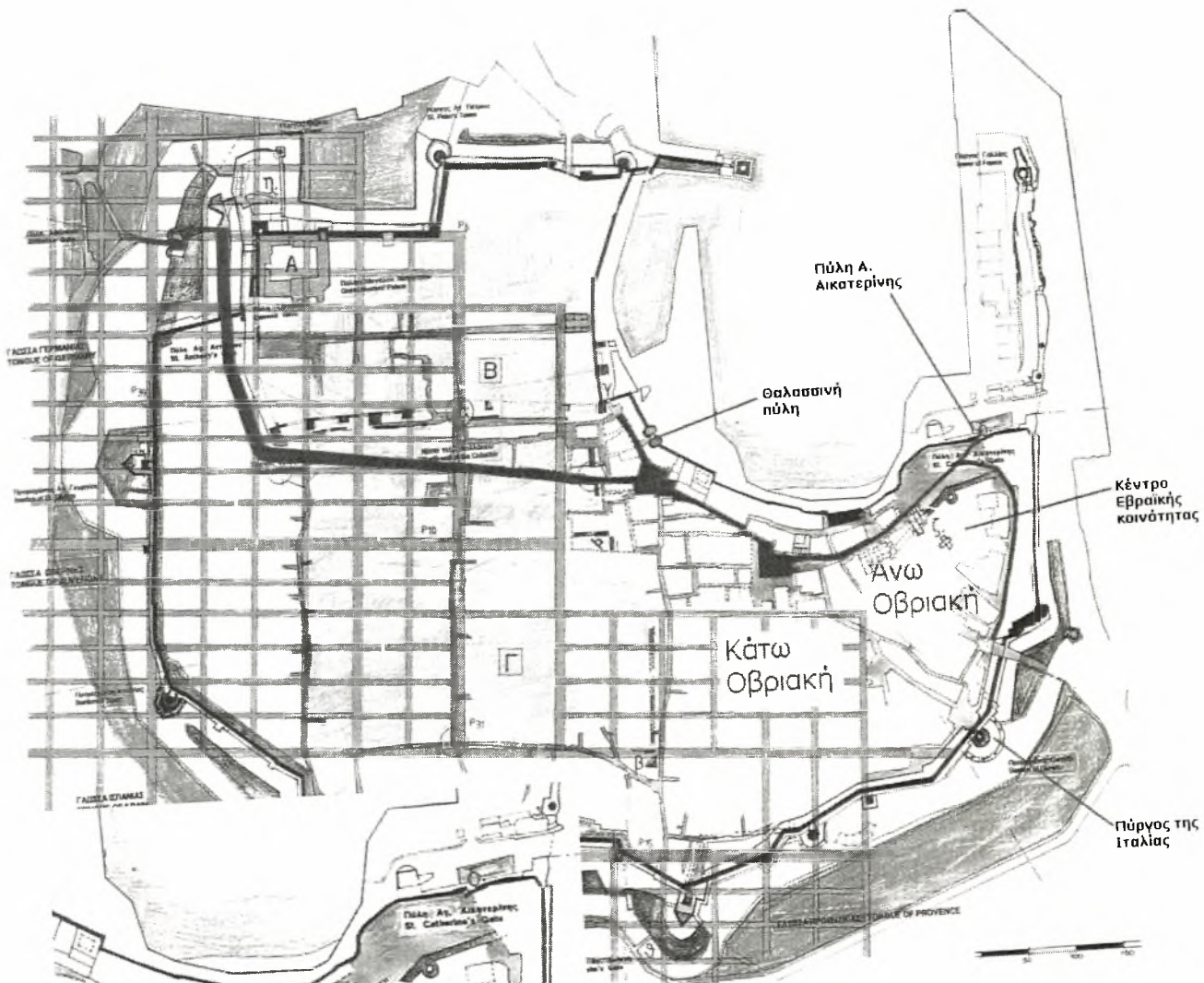
⁷ Η. Κόλλιας: *Το Παλάτι και η Μεσαιωνική πόλη, Οι Ιππότες της Ρόδου* Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1994. σσ 66-67.

⁸ Α. Μουτσοπούλου: «Ρόδος», *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική*, Μέλισσα, Αθήνα 1990, σελ. 181

⁹ όπ.π. σελ. 181.

¹⁰ Η. Κόλλιας: *Το Παλάτι και η Μεσαιωνική πόλη, Οι Ιππότες της Ρόδου* Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1994. σσ 66-67.

¹¹ Η. Κόλλιας: *Η εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου και τα μνημεία της*, επτασέλιδη δακτυλογραφημένη ομιλία. Ρόδος 2001. σελ. 2.



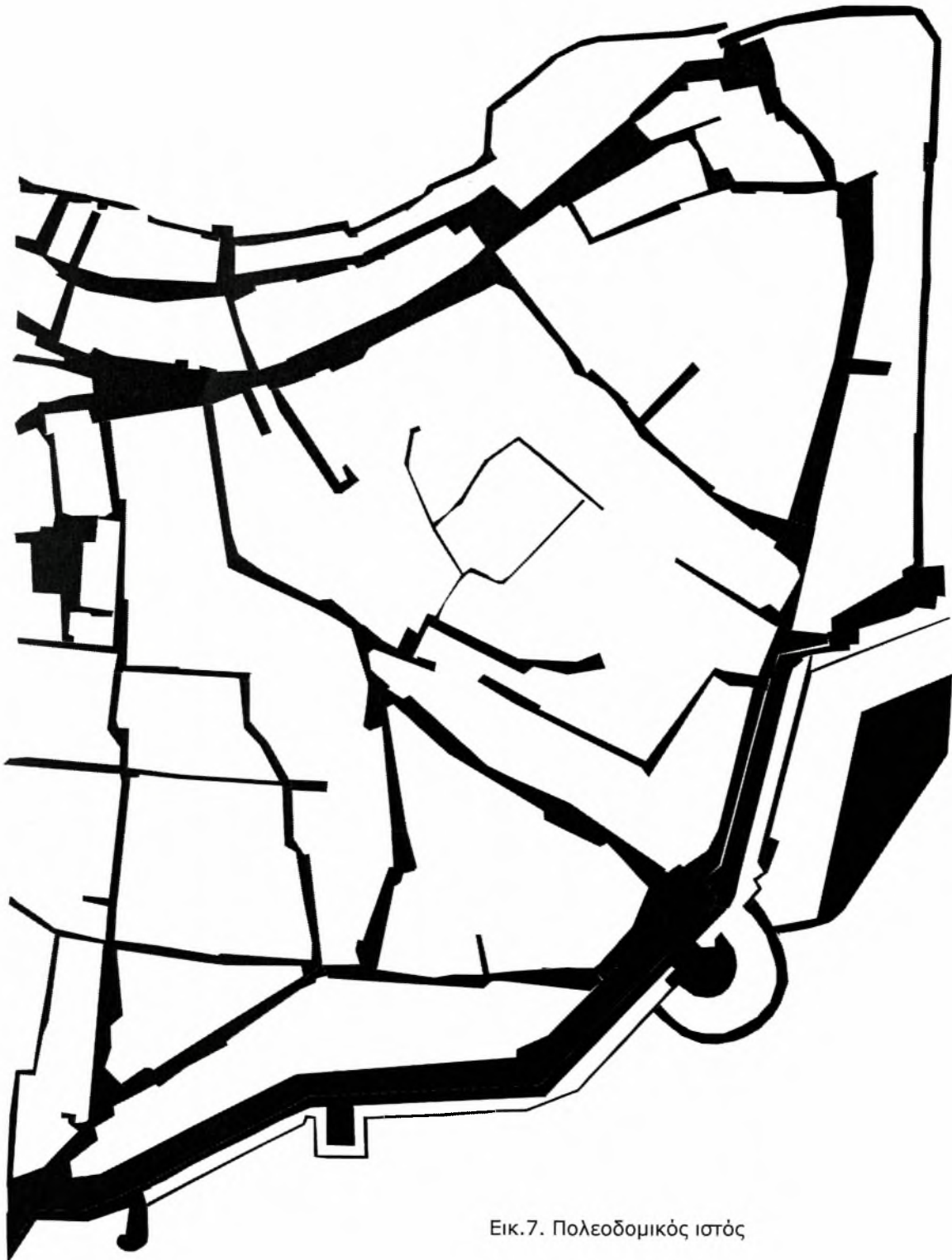
Εικ.4. Το εμπορικό κέντρο της πόλης η "αγορά" διέσχιζε την Οβριακή.



Εικ.5. Η κάθε γειτονιά είχε την δική της συναγωγή.



Εικ. 6. Δρόμοι στενοί με αντιστηρίξεις και ψηλούς τοίχους εκατέρωθεν



Εικ.7. Πολεοδομικός ιστός



Εικ.8. Σχέση κτισμένου-ακάλυπτου χώρου.

Επιδρομή Οθωμανών:

Το 1480 η πόλη πολιορκήθηκε επί 38 ημέρες από τους Τούρκους. Γνώριζαν ότι τα τείχη που περιέκλειαν την Εβραϊκή συνοικία ήταν τα λιγότερο ενισχυμένα και κατεύθυναν τις επιθέσεις τους εκεί. Οι βομβαρδισμοί της Οβριακής κράτησαν 5 εβδομάδες και σχεδόν την ισοπέδωσαν¹²

Η αρχιτεκτονική της Ιπποτοκρατίας:

¹³Η αρχιτεκτονική κατά την περίοδο της Ιπποτοκρατίας διαιρείται σε δύο περιόδους. Η πρώτη αρχίζει από το 1309, χρονιά κατάληψης του νησιού από τους Ιωαννίτες Ιππότες, και καταλήγει το 1481. Λόγω των μεταγενέστερων επεμβάσεων και μετατροπών στα κτίρια, δύσκολα διακρίνονται τα λιγοστά κτίσματα που ανήκουν σ' αυτήν την περίοδο¹⁴. Η δεύτερη ξεκινάει από το 1481 και διαρκεί ως την άλωση της πόλης από τους τούρκους το 1522. Η τουρκική πολιορκία του 1480 με τους επίπονους και συνεχής βομβαρδισμούς και ο σεισμός του 1481 κατάστρεψαν μεγάλο τμήμα της μεσαιωνικής πόλης και σημαντικό τμήμα της περιοχής μελέτης. Ακολούθησε μια περίοδος έντονης ανοικοδόμησης, όπου οι επισκευές των κτιρίων, δημόσιων και ιδιωτικών, και οι ενισχύσεις των οχυρώσεων κράτησαν μέχρι το τέλος της Ιπποτοκρατίας. Η πλειοψηφία των κτιρίων που διατηρούνται ακόμα στην Οβριακή προέρχονται από την δεύτερη περίοδο.

Τα κτίρια κτίζονται με οικοδομικά υλικά που διαθέτει το άμεσο φυσικό περιβάλλον. Χρησιμοποιείται ο ντόπιος ξανθωπός πωρόλιθος, και ο τρόπος δόμησης είναι ο ισόδομος. Τα κτίρια κατά κανόνα είναι διώροφα. Το ισόγειο το καταλαμβάνουν συνήθως καμαροσκέπαστες αποθήκες που έχουν είσοδο απευθείας από το δρόμο. (Εικ.9) Στον όροφο βρίσκονται τα δωμάτια παραμονής, που έχουν συνήθως επίπεδη στέγη. Στο κτίριο δημιουργείται μια αυλή, στο πλάι ή πίσω όπου υπάρχει σκάλα που οδηγεί στον όροφο. Εσωτερικές σκάλες δεν υπάρχουν.

¹² Γ. Φασουλάκης: όπ.π. σελ.319.

¹³ Η. Κόλλιας: *Το Παλάτι και η Μεσαιωνική πόλη, Οι Ιππότες της Ρόδου* Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1994. σσ 66-67.

¹⁴ *1984-2003 19 χρόνια παρουσίας στην παλιά πόλη της Ρόδου*, Κατάλογος έργων, Υπουργείο Πολιτισμού, Ρόδος 2003, σελ.8.

Ο Α. Gabriel ξεχώρισε τρεις τύπους κτιρίων, ανάλογα με τη θέση της σκάλας που οδηγεί στον όροφο:

- Η σκάλα για την προσπέλαση του ορόφου τοποθετείται σε μία ορθογώνια αυλή, που βρίσκεται στην άκρη¹⁵ του κτιρίου, και συνορεύει με το διπλανό κτίσμα ή δρόμο. Η προσπέλαση από το δρόμο στην αυλή γίνεται από ένα καμαροσκέπαστο διαβατικό. Σε αρκετές περιπτώσεις η αυλή καταλαμβάνεται από τη σκάλα και καταντά κλιμακοστάσιο. (Εικ.11)
- Η σκάλα τοποθετείται στην πρόσοψη, πάνω στον δρόμο, ή στον κήπο. Η σκάλα οδηγεί σ' έναν εξώστη, όπου ανοίγονται πόρτες πολλών δωματίων, ή σε ένα κεφαλόσκαλο όπου βρίσκεται η μοναδική είσοδος. (Εικ.12)
- Η σκάλα ευθεία και στενή, τοποθετείται στο πλάι και σε επαφή με μία από τις μεσοτοιχίες. Αυτός ο τύπος χρησιμοποιείται σε κτίρια μακρόστενα με στενή πρόσοψη. (θουκιδίδου 3) (Εικ.13)

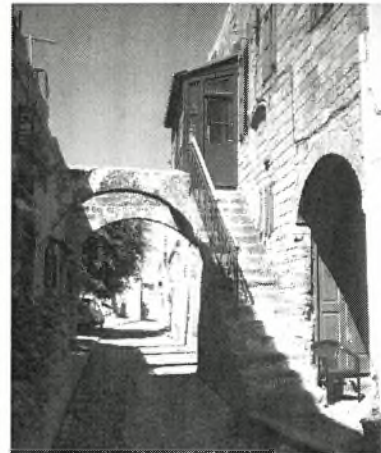
Οι κατοικίες που περικλείονται στον οχυρό πυρήνα έχουν ελάχιστες διαστάσεις και πολύ συχνά τυποποιημένες μορφές. Συνήθως ο κάθε όροφος είναι μέχρι 30 μ² ενώ η ελάχιστες διακριτικές διαφορές στη δόμηση σημειώνονται στο ότι κάποια σπίτια είναι μεγαλύτερα, μέχρι 200 μ² και έχουν φαρδύτερους τοίχους. Σε όλες τις περιπτώσεις πάντως η αυλή αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της κατοικίας.



Εικ.9. Ντόπιος πωρόλιθος και ισόδομος τρόπος δόμησης



Εικ.10. Καμαροσκέπαστες αποθήκες στο ισόγειο και χώροι παραμονής στον όροφο



¹⁵ Κάποιες φορές η αυλή βρίσκεται στο κέντρο του κτιρίου (σχηματίζει αίθριο). Η. Κόλλιας: *Το Παλάτι και η Μεσαιωνική πόλη*, όπ.π. σσ 67-69.



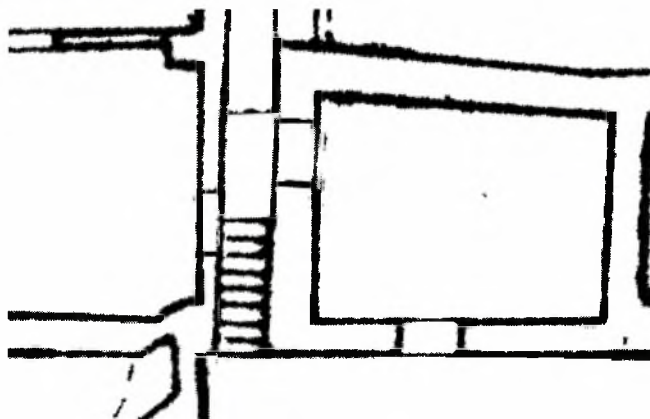
Εικ.11. Σκάλα μέσα σε αυλή



Εικ.12. Σκάλα στην πρόσοψη



Εικ.13. Η σκάλα στο πλάι της στενής πρόσοψης



Οι καμάρες που καλύπτουν τους ισόγειους χώρους είναι συνήθως ημικυλινδρικές ή οξυκόρυφες. Τα κυμάτια στην πρώτη οικοδομική περίοδο που περιβάλλουν τα παράθυρα ή ξεχωρίζουν τους ορόφους είναι πολύ απλά ή δεν υπάρχουν, ενώ στη δεύτερη είναι πιο πολύπλοκα και καμιά φορά διακοσμημένα με ανάγλυφο γεωμετρικό ή φυτικό διάκοσμο. Οι πόρτες κατά κανόνα έχουν υπέρθυρο τοξωτό. (Εικ.14) Το τόξο μπορεί να είναι οξυκόρυφο, που είναι και το πιο συνηθισμένο και κυρίως περιγράφει τις εισόδους των αποθηκών. Τα ορθογώνια περιθυρώματα στις εξωτερικές πόρτες είναι σπάνια. Στο τέλος του 15^{ου} και στην αρχή του 16^{ου} αι. Το συνηθέστερο σχήμα παραθύρου είναι το ορθογώνιο.



Εικ.14. Ανοίγματα λιτά και επιμελημένα σύμφωνα με την περίοδο που κατασκευάστηκαν

Οι προσόψεις των κτιρίων στην πρώτη οικοδομική περίοδο, αν κρίνουμε από ότι έχει σωθεί, είναι συνήθως απλές. Άλλοτε είναι επίπεδες, αυστηρές και αδιακόσμητες και άλλοτε πάλι απλά κυμάτια περιβάλλουν τα παράθυρα ή ξεχωρίζουν τις στάθμες των ορόφων. Κάποιες φορές, τον 15^ο αι. πολυγωνικές ψηλές αντηρίδες στηρίζουν τις προσόψεις εξωτερικά, ενώ συχνά φέρουν ως διάκοσμο κάποιο οικόσημο σκαλισμένο πάνω σε μάρμαρο.

Στη δεύτερη οικοδομική περίοδο οι προσόψεις των κτιρίων και ιδιαίτερα των δημοσίων, κοσμούνται με ανάγλυφα στολίδια που άλλοτε αρθρώνουν σε ζώνες τις ψηλές προσόψεις και άλλοτε πλαισιώνουν πόρτες, παράθυρα και οικόσημα. Το θεματολόγιο είναι δυτικοευρωπαϊκής προέλευσης. Ορισμένα από τα έργα αυτά φαίνεται ότι έχουν γίνει από τεχνίτες φερμένους από τη δυτική Ευρώπη. Η αρχιτεκτονική της Ιπποτοκρατίας στη Ρόδο εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο του δυτικοευρωπαϊκού γοθτικού ρυθμού.

Οθωμανική κατάκτηση:

Το 1522 ο τουρκικός στρατός κυριεύει¹⁶ την Μεσαιωνική Πόλη. Με την εγκατάσταση των Τούρκων η όψη της πόλης αλλάζει σημαντικά. Τα δημόσια κτίρια και τα σπίτια του Κολλακίου αλλοιώνονται¹⁷ και ο Μπούργκος χωρίζεται σε δύο συνοικίες, σε αυτή των τούρκων κοντά στο κολλάκιο και σε αυτή των εβραίων από την άλλη.¹⁸ Οι Έλληνες εκδιώκονται από την μεσαιωνική πόλη και δημιουργούν νέες συνοικίες, γύρω από τα τείχη, τα Μαράσια¹⁹ Μέσα στην Παλιά Πόλη καινούργια στοιχεία προστίθενται στα ήδη υπάρχοντα σπίτια για να ανταποκριθούν στις νέες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες. Τέτοια είναι τα μπαλκόνια, οι ταράτσες και η αύξηση των ορόφων και των χώρων με τη χρησιμοποίηση ξύλινων τοίχων και δαπέδων.

Οι κατοικίες στην Εβραϊκή συνοικία δεν διαφοροποιούνται σε σχέση με τις κατοικίες των μουσουλμάνων. Οι Εβραίοι υιοθετούν τα νέα στοιχεία στα κτίρια της κοινότητας τους, καθώς η συνήθειες και ο τρόπος ζωής τους δεν διαφέρει πολύ από εκείνο των τούρκων κατοίκων της παλιάς πόλης. Τα σπίτια τους αποχτούν τη διαρρύθμιση και την όψη των τούρκικων.

Αρχιτεκτονική:

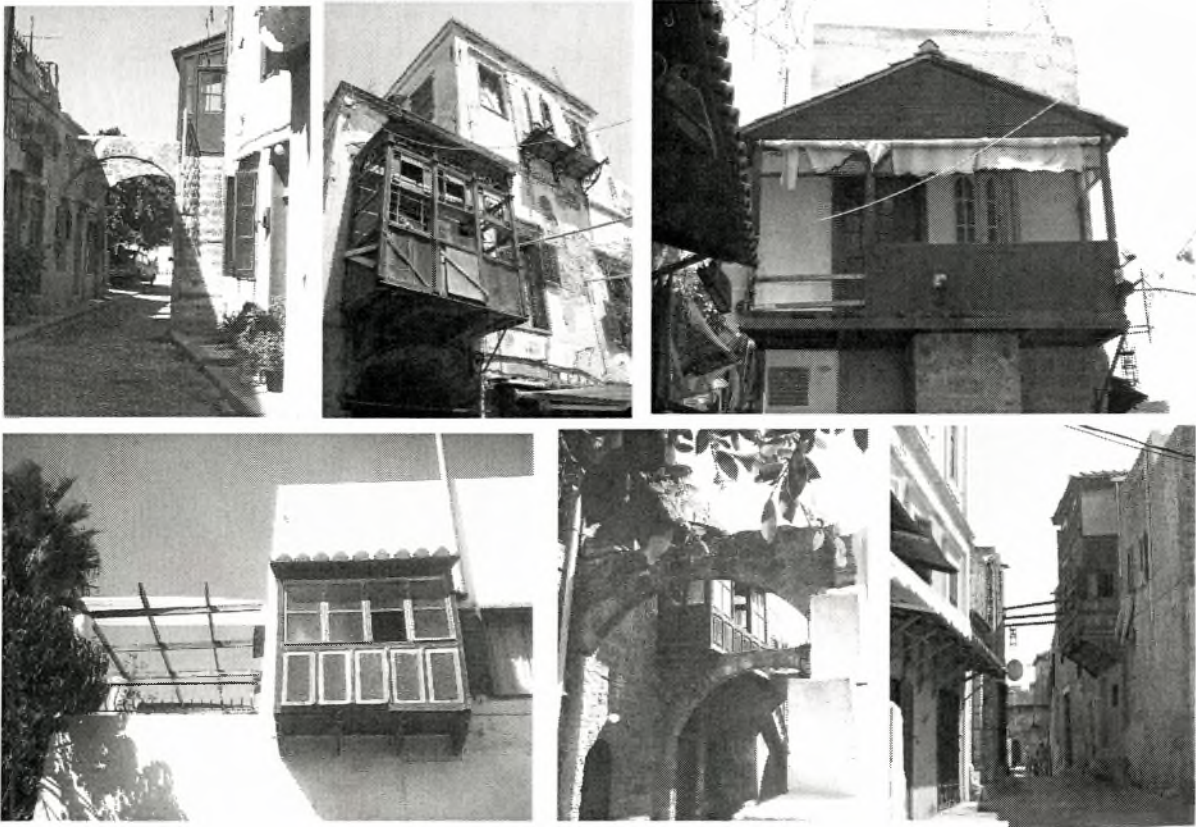
²⁰Τα τούρκικα σπίτια που συναντάμε στη Ρόδο είναι δύο τύπων. Αυτά που είναι κτισμένα στο όριο του δρόμου, και εκείνα που είναι μέσα σε κήπους ή αυλές. (Εικ.15). Η διαρρύθμιση τους είναι απλή και αποτελείται σχηματικά από 3 επιμήκεις παράλληλους τοίχους, που κλείνουν στα άκρα τους με δύο κάθετους. Στο ισόγειο τμήμα του καταλαμβάνει μεγάλη στοά με τόξα και το κλειστό κομμάτι χρησιμοποιείται για αποθήκες και αχυρώνες. Ξύλινη σκάλα οδηγεί στον όροφο, σε μια βεράντα, όπου ανοίγουν οι πόρτες των δωματίων της κατοικίας.

¹⁶ *Η εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου*, φυλλάδιο, όπ.π. σσ. Ιστορική πορεία:1522-1912.

¹⁷ Κ. Μανούσου Ντέλλα: όπ.π. σελ.31.

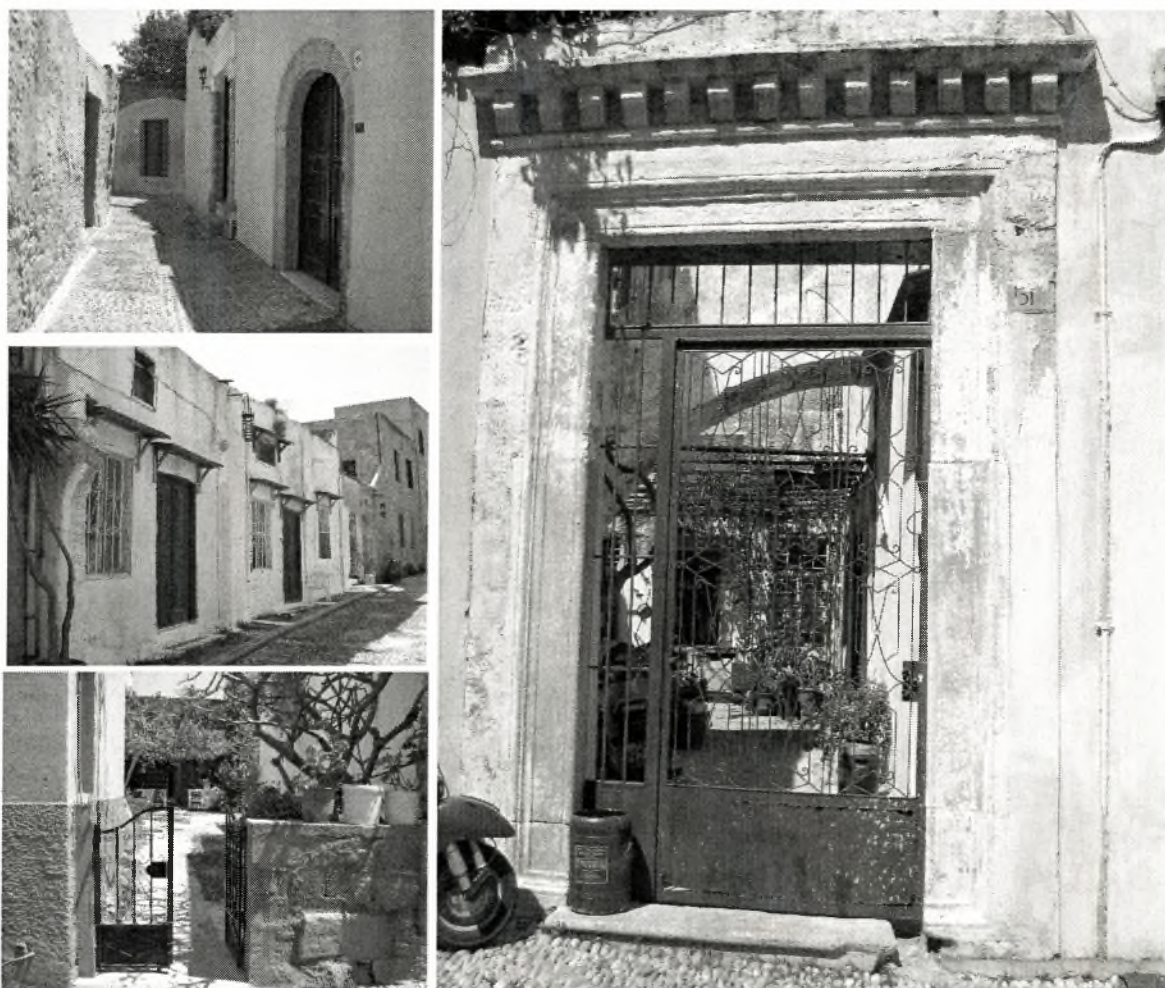
¹⁸ Α. Μουτσοπούλου: «Ρόδος», *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική*, Μέλισσα, Αθήνα 1990, σσ. 206-207.

¹⁹ Χ.Ι. Παπαχριστοδούλου: *Ιστορία της Ρόδου, Από τους προϊστορικούς χρόνους έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου(1948)*, Δήμος Ρόδου, στέγη γραμμάτων και τεχνών Δωδεκανήσου, σειρά αυτοτελών εκδόσεων, τ.1, Αθήνα 1994. σελ. 26.

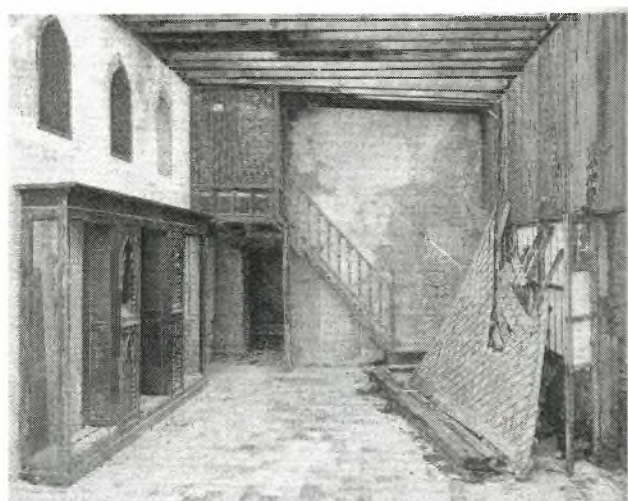


Εικ.15. Διπλασιασμός των ορόφων και προσθήκες

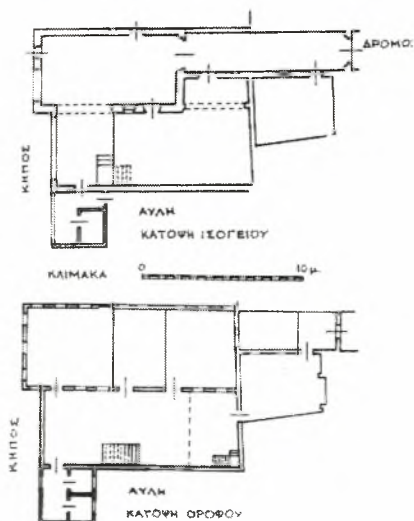
Οι χώροι κατοικίας χωρίζονται σε δύο μέρη: στο χαρεμλίκ, όπου ζουν οι γυναίκες και στο σελαμλίκ ή δωμάτια υποδοχής(Εικ.16). Το χαρεμλίκ, που έχει δική του είσοδο από την κυρίως σκάλα, καταλαμβάνει το μικρότερο μέρος του σπιτιού, ενώ το σελαμλίκ περιλαμβάνει περισσότερους και μεγαλύτερους χώρους. Χαρακτηριστικό του χαρεμιού, που βλέπει προς το δρόμο, είναι τα ξύλινα καφασωτά, που καλύπτουν τα παράθυρα και τα προεξέχοντα μπαλκόνια, και επιτρέπουν στις γυναίκες να βλέπουν προς τα έξω δίχως να φαίνονται. Γενικά το εσωτερικό της κατοικίας είναι απλό, δεν υπάρχουν έπιπλα, με μόνη εξαίρεση κάποια ντιβάνια και ξύλινα ντουλάπια που χρησιμοποιούνται για να χωρίσουν τους χώρους, κι αποτελούν μέρος της κατασκευής (Εικ.17).



Εικ.16 .Σπίτια κτισμένα στο όριο του δρόμου ή μέσα σε κήπους ή αυλές.



Εικ.17 .Ξύλινα καφασωτά προς το δρόμο, λιτή εσωτερική διαρρύθμιση με ξύλινα ντιβάνια και χωρίσματα



Κλασικισμός:

Η καθολική διάδοση του κλασικισμού στην Οθωμανική αυτοκρατορία προς τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, επηρεάζει βαθιά την τις αρχιτεκτονικές μορφές στα Δωδεκάνησα κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα(Εικ.18). Αποτέλεσμα ήταν σε πολλές περιοχές η κατάργηση του δώματος και η αντικατάστασή του με στέγη. Η αλλαγή επηρέασε τη μορφή και τις αναλογίες των κτιρίων, τον χρωματισμό και τον τρόπο της εσωτερικής οργάνωσης: οι κατόψεις στις νέες κατοικίες γίνονται πλέον συμμετρικές. Στην περιοχή μελέτης συναντάμε σημαντικά δείγματα νεοκλασικών κατοικιών, από τα ελάχιστα δείγματα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής που υπάρχουν μέσα στη Μεσαιωνική Πόλη.

Η πολεοδομική νομοθεσία, όπως είχε θεσπιστεί από τον 18^ο αι.²¹ και ίσχυε στην οθωμανική αυτοκρατορία ακολουθείται και στη Ρόδο, δίχως όμως κάποια τρανταχτά παραδείγματα παρέμβασης ή ανακατασκευής στα είδη υπάρχοντα κτίσματα. Ο ήδη πυκνός ιστός από πέτρινα κτίρια δεν άφηνε περιθώρια για επεμβάσεις σύμφωνες με τον νέο οικοδομικό κανονισμό παρά μόνο σε επίπεδο όψεων (μπαλκόνια).



Εικ. 18.Διάδοση του κλασικισμού

Ιταλική κατοχή:

Στις 29 Σεπτεμβρίου του 1911 η Ιταλία κηρύπτει τον πόλεμο στην Τουρκία διεκδικώντας την Ρόδο ως εφιαλτήριο της για την Αφρική. Το 1912 το νησί καταλαμβάνεται από τους Ιταλούς και αποτελεί πλέον Ιταλικό έδαφος.

Χωρική εξέλιξη:

Επί Ιταλικής διοίκησης και κυρίως στην διάρκεια της περιόδου του De Vecchi, ξεκίνησε ένα τεράστιο έργο "αποκατάστασης" των μεσαιωνικών κτιρίων και των οχυρώσεων της μεσαιωνικής πόλης δια της μεθόδου της "ανακατασκευής" και της απαλλαγής των μνημείων από όλα τα ίχνη των επόμενων φάσεων. Ωστόσο σε περίοδο φασισμού και μέσα σε ένα γενικότερο κλίμα αναζήτησης της ρωμαϊκότητας του παρελθόντος επικρατεί η προσδοκία του De Vecchi να μετατραπεί η Ρόδος σε μια αντάξια επαρχία της νέας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.²² Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνονται πολλές φορές αυθαίρετες επεμβάσεις που δεν ήταν σωστά τεκμηριωμένες και έτσι δεν σεβάστηκαν την ιστορία των κτιρίων²³.

Ο Mario Lago από τον Μάιο του 1923 ανέθεσε στον αρχιτέκτονα Florestano Di Fausto να καταστρώσει το ρυθμιστικό σχέδιο της πόλης²⁴, το οποίο εγκρίθηκε το 1934. Το ρυθμιστικό σχέδιο της μεσαιωνικής πόλης, Piano Regolatore, προέβλεπε δυναμικές παρεμβάσεις σχεδόν πλήρους αναδιάταξης του μεσαιωνικού πολεοδομικού ιστού της τειχισμένης πόλης. Στο πλαίσιο της εξυγίανσης και της Ρωμαϊκότητας γίνονται διανοίξεις δρόμων, διαμορφώσεις ελεύθερων χώρων και πολεοδομικές κατεδαφίσεις κτισμάτων μετά από αναγκαστικές και συχνά απλήρωτες απαλλοτριώσεις των ιδιοκτητών²⁵. (Εικ.19) Βασικές αρχές του σχεδίου αυτού διατηρήθηκαν και στο εγκεκριμένο, ανεφάρμοστο μέχρι σήμερα, σχέδιο πόλης της ελληνικής διοίκησης.

Μαζί με το ρυθμιστικό σχέδιο της πόλης, ο ιστορικός οικισμός της Μεσαιωνικής Πόλης, κηρύχθηκε διατηρητέος. Στις 16 Απριλίου 1925 εκδόθηκε οικοδομικός κανονισμός²⁶, σύμφωνα με τον οποίο απαγορεύεται η ανέγερση νέων οικοδομών μέσα στη μεσαιωνική πόλη. Οι

²¹ Α. Καραδήμου-Γερόλυμπου: *Μεταξύ ανατολής και Δύσης, Θεσσαλονίκη και Βορειοελλαδικές πόλεις στο τέλος του 19^{ου} αι.* University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2004, σελ.37.

²² Β. Κολώνας: *Ιταλική Αρχιτεκτονική στα δωδεκάνησα 1912-1943*, Ωλκός, Αθήνα 2002.σσ 55-56

²³ Κ. Μανούσου Ντέλλα: *Μεσαιωνική πόλη Ρόδου, έργα αποκατάστασης (1985-2000)*, Επιτροπή παρακολούθησης έργων στα μνημεία της Μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου, Υπουργείο Πολιτισμού, Ρόδος 2001, σελ.210.

²⁴ Ζ. Τσιρπανλής: *Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα 1912-1943*, εκδ. Γραφείου Μεσαιωνικής Πόλης, Ρόδος 1998, σελ.216.

²⁵ ό.π. σελ.218.

²⁶ Αποκορύφωμα του ιταλικού "εξαγνισμού" είναι η διάνοιξη της λεωφόρου του θριάμβου στη Ρώμη. Β.κολώνας, ό.π.σσ 55-56.

μετατροπές, οι επισκευές ή οποιαδήποτε επέμβαση υπόκεινται σε αυστηρή επιτήρηση και έλεγχο, ενώ οι ιδιοκτήτες παλαιών κατοικιών καλούνται να εφαρμόσουν υγειονομικά μέτρα²⁷.

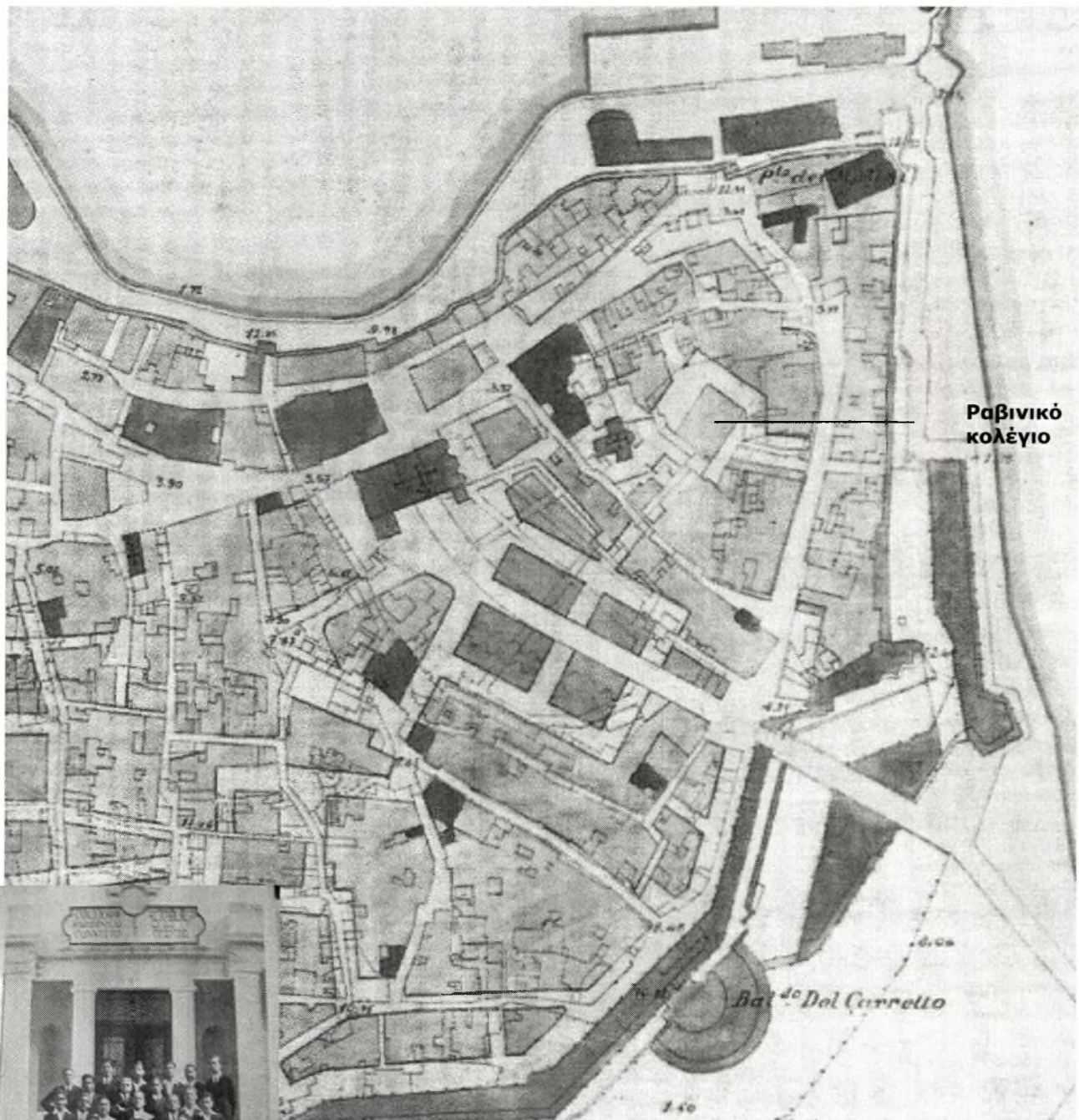
²⁷Το 1934 διανοίχτηκε η νέα πύλη της Ακαντιάς στα τείχη της "γλώσσας" της Ιταλίας, βορειοανατολικά του προμαχώνα του del Carreto, και η οδός του Fabrizio del Carreto, η οποία διέσχιζε το ογκώδες πρόχωμα της Ιταλίας, κατακερματίζοντας το σε τρία ασύνδετα τμήματα. (Εικ.20)

Η οδός αυτή, κατευθυνόμενη βόρεια προς το μώλο των μήλων και νοτιοανατολικά προς το λιμάνι της πόλης διέκοψε την ομαλή απόληξη του εσωτερικού και εξωτερικού τμήματος της μεσαιωνικής τάφρου προς τον κόλπο της Ακαντιάς και μετέτρεψε ένα σημαντικό τμήμα της τάφρου σε περιμετρική λεωφόρο. Προς το εσωτερικό της μεσαιωνικής πόλης, στα βορειοδυτικά, η ίδια οδός διέσχιζε το μεσαιωνικό κήπο, φθάνοντας μέχρι τα ερείπια του γοθτικού ναού της Παναγιάς του Μπούργκου. Μετά την απαλλοτρίωση των ιδιοκτησιών, στις οποίες σημαντικά τμήματα της κατεστραμμένης εκκλησίας σώζονταν ενσωματωμένα, οι Ιταλοί προχώρησαν στον καθαρισμό των ερειπίων από τις πρόχειρες προσθήκες, και στη στερέωση και ανάδειξή τους σύμφωνα με την αρχιτεκτονική μελέτη και την γραφική αποκατάσταση του αρχιτέκτονα H. Balducci. Το έργο αυτό ματαίωσε τη συνέχιση της νέας οδού βορειότερα και τη διάνοιξη μιας ακόμη πύλης στο μέτωπο του τείχους του μεγάλου λιμένα, η οποία δεν περιλαμβανόταν στο Ιταλικό Piano Regolatore. Η διαμόρφωση ολοκληρώθηκε από την Ελληνική διοίκηση το 1955.

Στα τέλη του β' παγκόσμιου η παλιά πόλη υφίσταται και πάλι μεγάλες καταστροφές, αυτή τη φορά από τους βομβαρδισμούς των Άγγλων συμμάχων²⁸ (1943). Οι βόμβες που έπληξαν τον μεσαιωνικό ιστό δημιούργησαν αστικά κενά που παραμένουν μέχρι σήμερα και κατάστρεψαν σημαντικά μνημεία, όπως την παλιά συναγωγή και το σχολείο της Alliance στην Άνω Οβριακή.

²⁷ όπ.π.σελ.228.

²⁸ Κ. Μανούσου Ντέλλα: όπ.π. σελ.44.

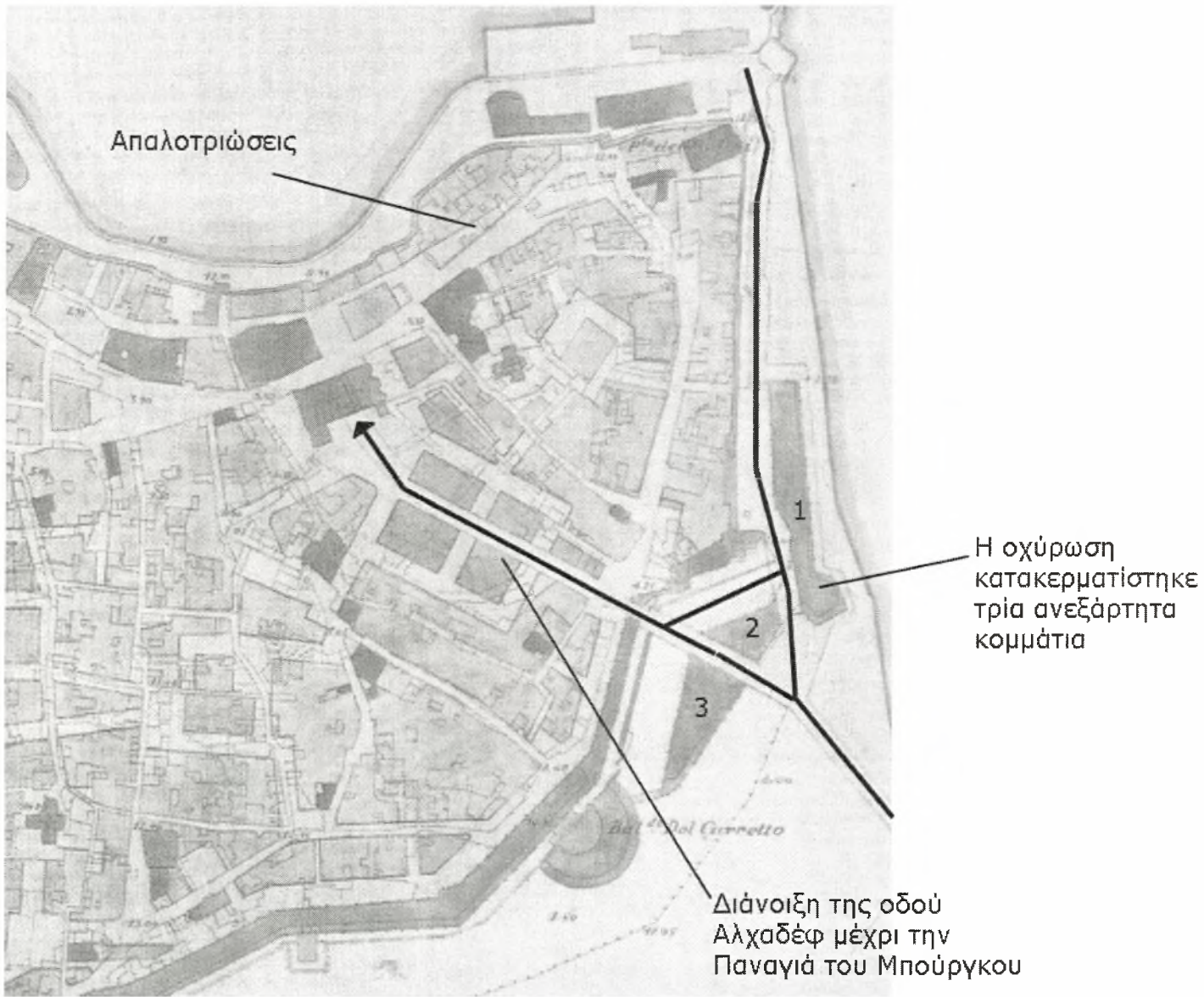


Ραβινικό
κολέγιο

Bal. do Dal Carretto

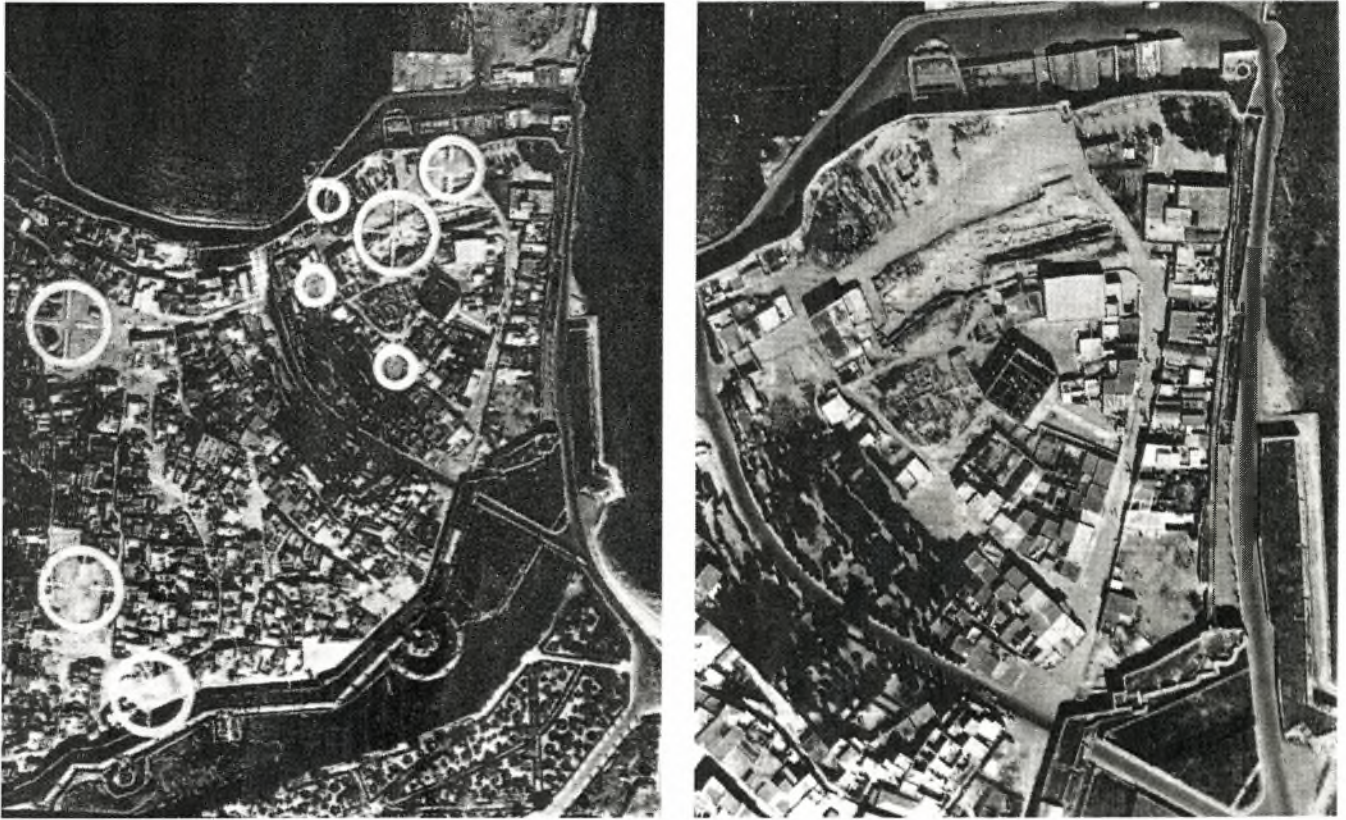


Η ιταλική διακυβέρνηση θεώρησε τους εβραίους οργανικό τμήμα της τοπικής κοινωνίας, αξιοποιώντας στο μέγιστο τις δυνατότητές τους. Για να αυξηθεί μάλιστα η Ιταλική επιρροή στους εβραίους του νησιού, ιδρύθηκε το 1928 Ραβινική σχολή στο κέντρο της Άνω Οβριακής υπό την αιγίδα της.



Εικ.19 .Οι επεμβάσεις στην περιοχή βάση του Ιταλικού ρυθμιστικού σχεδίου του 1934

Εικ.20.Το Ιταλικό ρυθμιστικό σχέδιο του 1934



Εικ.21 . Αεροφωτογραφία του 1956. Τα σημεία όπου ο βομβαρδισμός έπληξε την Οβριακή και η καταστροφή στην περιοχή μελέτης.

Ελληνική διοίκηση:

Μετά τον πόλεμο και την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα το 1947, η πόλη της Ρόδου δέχτηκε σημαντικό αριθμό προσφύγων από τα χωριά αλλά και από τα γειτονικά νησιά, που μετακινήθηκαν προς την πρωτεύουσα του νομού σε αναζήτηση εργασίας. Από αυτούς οι περισσότεροι εγκαταστάθηκαν στην μεσαιωνική πόλη λόγω των χαμηλών ενοικίων. Οι ακατοίκητες πλέον Εβραϊκές ιδιοκτησίες προσφέρονται για το σκοπό²⁹. Τις δεκαετίες του 1950 και 1960 η παλιά πόλη γίνεται μια πυκνοκατοικημένη περιοχή.

²⁹ Χ.Ι. Παπαχριστοδούλου: ό.π. σελ.31.

Χωρική εξέλιξη:

³⁰Με την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου το 1947, η Ελληνική στρατιωτική διοίκηση επικύρωσε το ισχύον ιταλικό διάταγμα που αφορούσε την Παλιά Πόλη. Το 1948, με απόφαση του γενικού διοικητή της Δωδεκανήσου, πολλά μεσαιωνικά και νεώτερα μνημεία εντός και εκτός των τειχών χαρακτηρίστηκαν ως "Ιστορικά διατηρητέα μνημεία". Το 1960 με υπουργική απόφαση, όλη η Παλιά Πόλη της Ρόδου, με τα τείχη και τη μνημειακή ζώνη γύρω από αυτά, κηρύχθηκε ιστορικό διατηρητέο μνημειακό συγκρότημα. Την προστασία της Παλιάς Πόλης και της αρχιτεκτονικής της ανέλαβε η αρχαιολογική υπηρεσία.

Το 1954³¹ έγινε νέα προσπάθεια ρυμοτομικής μελέτης της Μεσαιωνικής πόλης που βασίστηκε στο αντίστοιχο ιταλικό ρυθμιστικό σχέδιο του 1934, λαμβάνοντας υπόψη τα νέα δεδομένα της εποχής, και ιδιαίτερα τις καταστροφές των βομβαρδισμών του 1944. Βασική αρχή παρέμεινε η εξυπηρέτηση της κυκλοφορίας του αυτοκινήτου με διαπλατύνσεις παλιών και χάραξη νέων δρόμων και πλατειών. Τα κενά εξαιτίας των βομβαρδισμών επέτρεπαν τη σχεδίαση νέων πλατειών και ελεύθερων χώρων. Επίσης προτάθηκε η χάραξη και άλλων δρόμων, όπως η προέκταση της σημερινής οδού Αλχαδέφ που διασχίζει από το 1955 τα ερείπια της Παναγιάς του Μπούργκου και διαπερνά τα τείχη με κατεύθυνση το λιμάνι. (Εικ.22) Το έργο αυτό απέκοψε στην ουσία το βορειοανατολικό τμήμα της τειχισμένης πόλης και το μώλο των μύλων και το υποβάθμισε πολεοδομικά. Η γοτθική μητρόπολη γίνεται έκτοτε γνωστή ως κομμένη εκκλησία, μέχρι τη συνένωσή και ανάδειξή της στο πλαίσιο των έργων της 4^{ης} εφορίας βυζαντινών αρχαιοτήτων του ΥΠ.ΠΟ, το 1996.

Στις αρχές της δεκαετίας του 60 με πρωτοβουλία και υποστήριξη του κεντρικού ισραηλιτικού συμβουλίου, 20 εβραϊκές οικογένειες εγκαταστάθηκαν στη Ρόδο, με αποτέλεσμα να επανασυσταθεί η κοινότητα, με πρόεδρο τον Μ. Σοριάνο.

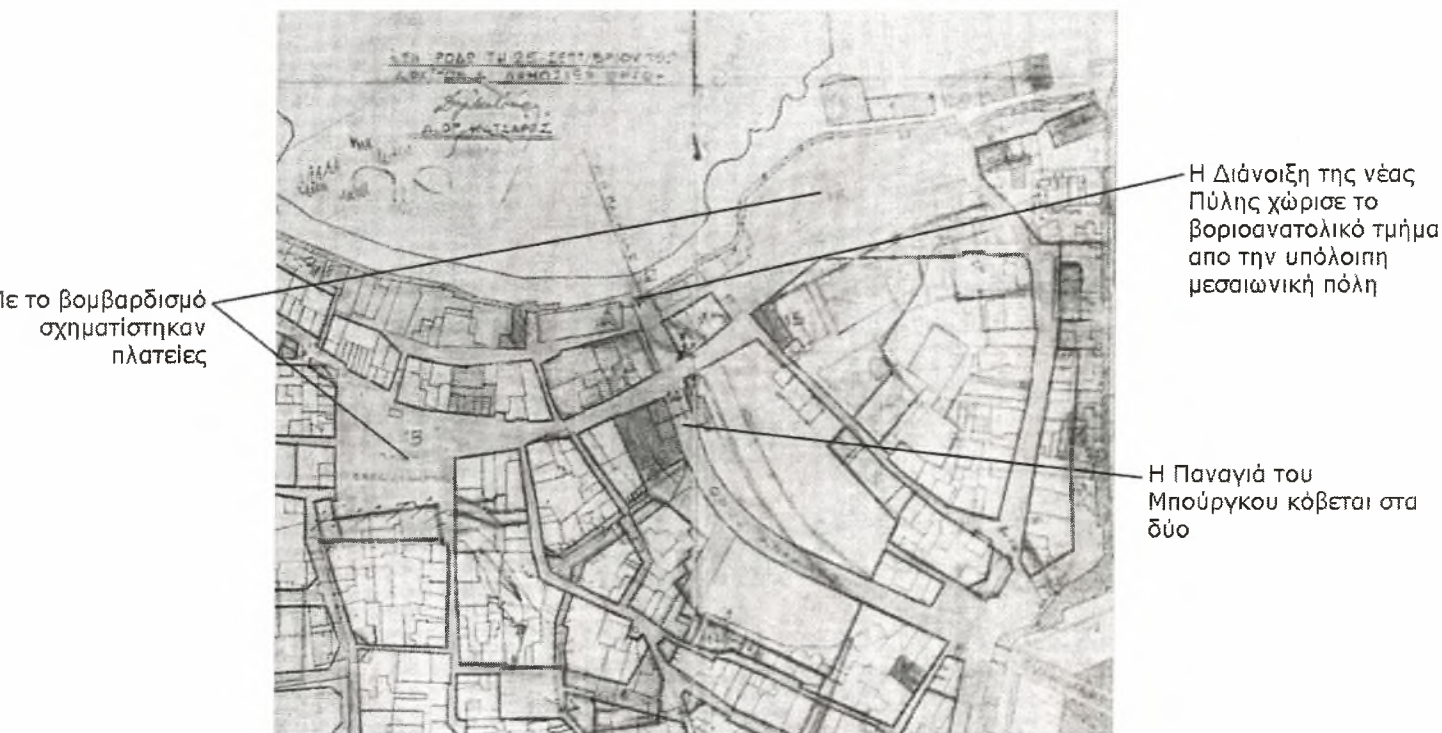
Παράλληλα, με τις προσπάθειες για πληθυσμιακή τόνωση της ροδίτικης κοινότητας, άνοιξαν και πάλι καταστήματα εβραϊκής ιδιοκτησίας, ορισμένα από τα οποία υπάρχουν μέχρι σήμερα.

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος επέφερε πλήρη ανατροπή των κοινωνικών δεδομένων και αλλοίωσε σε πολλά σημεία την μορφή του πολεοδομικού ιστού της μεσαιωνικής πόλης. Εκτός από τα μεγάλα κενά που δημιούργησαν οι βόμβες, τα οποία μέχρι σήμερα δεν έχουν ακόμη

³⁰ 1984-2003 19 χρόνια παρουσίας στην παλιά πόλη της Ρόδου, Κατάλογος έργων, Υπουργείο Πολιτισμού, Ρόδος 2003. σελ.9.

³¹ Κ. Μανούσου Ντέλλα: όπ.π.σσ 48. σσ 50-51.

οριστικά διευθετηθεί, το μνημειακό κέλυφος της τειχισμένης πόλης σε μεγάλο βαθμό εγκαταλείφθηκε³².



Εικ.22 .Το Ελληνικό ρυθμιστικό σχέδιο του 1954

Το 1959 συντάχθηκε το ρυμοτομικό σχέδιο με τους όρους δόμησης της μεσαιωνικής πόλης. Έχει τις ίδιες βασικές αρχές του piano Regolatore του 1934 με μικρές διαφοροποιήσεις και με βασική αρχή τη χάραξη δρόμων για την εξυπηρέτηση οχημάτων. Ωστόσο επικρατεί έλλειψη σεβασμού για τη διατήρηση του μνημειακού συνόλου που σε μεγάλο βαθμό έχει διασωθεί παρά τις καταστροφές του πολέμου. Θεσπίζεται η διάνοξη περιφερειακού δρόμου της πόλης, εσωτερικά των οχυρώσεων, και πολλών νέων δρόμων και πλατειών, ενώ προβλέπεται η διαπλάτυνση αρκετών άλλων στο σύνολο της τειχισμένης πόλης.

Οι όροι δόμησης³³ για την ένταξη νέων οικοδομών είναι συμβατοί με τις ιδιαιτερότητες του μεσαιωνικού πολεοδομικού ιστού και παραμένουν φιλικό προς το ιστορικό περιβάλλον. Ορίζεται το συνεχές σύστημα δόμησης, η πόλη χωρίζεται σε τομείς κατοικίας με ελάχιστο εμβαδόν οικοπέδων τα 300 τμ και εμπορικού κέντρου με ελάχιστο εμβαδόν τα 100 τμ και η επιτρεπόμενη κάλυψη προσδιορίζεται στο 50% ή στο 70% αντίστοιχα. Ο επιτρεπόμενος

³² όπ.π. σελ.48.

αριθμός ορόφων είναι δύο με μέγιστο ύψος τα 8μ, εκτός από μικρό τμήμα του εμπορικού κέντρου που είναι μονώροφα με μέγιστο ύψος 5,5 μ. Το ρυμοτομικό ισχύει μέχρι σήμερα³⁴. Με την εφαρμογή του αρχαιολογικού νόμου του 1935, έγινε δυνατή η διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης της Παλιάς Πόλης. Οικοπέδα που προέκυψαν από καταρρεύσεις λόγω βομβαρδισμών ή φυσικών αιτιών, ανοικοδομήθηκαν βάσει των στοιχείων του κτηματολογίου. Με τις γενικές διατάξεις του ίδιου νόμου η αρχαιολογική υπηρεσία μπόρεσε να ελέγξει τις διάφορες επεμβάσεις- ανακαινίσεις, προσθήκες κτλ., στο εξωτερικό αλλά και στο εσωτερικό των κτιρίων.

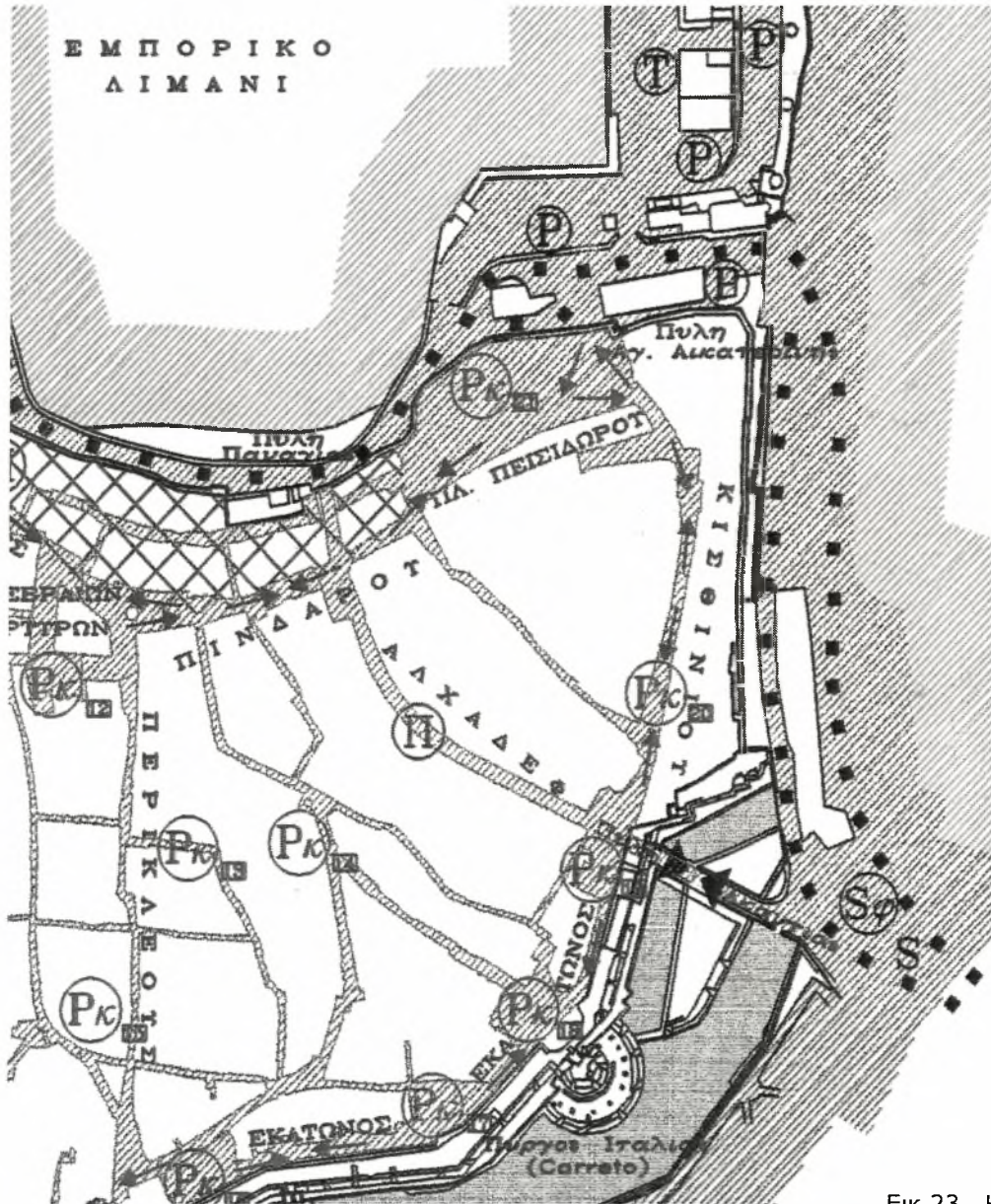
Κατά τη διάρκεια των 40 χρόνων που μεσολάβησαν μέχρι σήμερα, η εφορεία αρχαιοτήτων απέτρεψε οποιαδήποτε απόπειρα κατεδάφισης κτίσματος, διάνοιξης νέου ή διαπλάτυνσης παλιού δρόμου, διασφαλίζοντας έτσι την ακεραιότητα του διατηρητέου μνημειακού συνόλου. Το 1992 εφαρμόστηκε δέσμη μέτρων που αφορούσαν τον έλεγχο της κυκλοφορίας και της στάθμευσης στο εσωτερικό της μεσαιωνικής πόλης κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου (από 1 Απριλίου έως 31 Οκτωβρίου). Το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει την πεζοδρόμηση της κεντρικής περιοχής και της μνημειακής ζώνης, με εξαίρεση την κυκλοφορία των μόνιμων κατοίκων σε ώρες εκτός περιόδου αιχμής της τουριστικής κίνησης και την οργάνωση των χώρων στάθμευσης με ελεγχόμενη στάθμευση των οχημάτων, εκτός αυτών που φέρουν το σήμα μόνιμου κατοίκου και για τα οποία επιτρέπεται ελεύθερη στάθμευση εντός των τειχών. Στόχος των ρυθμίσεων είναι η μείωση του αριθμού των αυτοκινήτων που κινούνται και σταθμεύουν στην Μεσαιωνική Πόλη και η εξυπηρέτηση των κατοίκων. Οι κάτοικοι εφοδιάζονται με ειδικό σήμα και εντεταλμένοι δημοτικοί υπάλληλοι ελέγχουν τα οχήματα που εισέρχονται στην Παλιά Πόλη.

Οι χώροι στάθμευσης είναι καθορισμένοι, κυρίως κοντά στις πύλες εισόδου για να καλύπτουν τις ανάγκες των κατοίκων και των επισκεπτών. Η είσοδος των οχημάτων γίνεται σε συγκεκριμένες ώρες του εικοσιτετραώρου και από ορισμένες εισόδους. Η είσοδος των οχημάτων στην άνω Οβριακή γίνεται από την νοτιοανατολική πύλη της Ακαντιάς (Εικ.) και η κίνηση γίνεται από περιφερειακό δρόμο εσωτερικά του τείχους. Η οδός Αλχάδεφ έχει πεζοδρομηθεί ενώ ο άξονάς της "διακόπτεται" από τον απεκατεστημένο γοτθικό ναό. Ο

³³ όπ.π. σελ.52.

³⁴ Πολεοδομική ζώνη Α': Πρόσωπο 7μ. βάθος 10μ, εμβαδόν 100μ², όροφοι 2, ύψος 8μ, κάλυψη 70% (κατά παρέκκλιση 90% για το ισόγειο και 60% για τον όροφο), συντελεστής δόμησης 1.4 (κατά παρέκκλιση 1.5). Ζώνη Α1: Πρόσωπο 7μ. βάθος 10μ, εμβαδόν 100 μ², όροφοι 1, ύψος 5.5μ, κάλυψη 70% (κατά παρέκκλιση 90% για το ισόγειο) συντελεστής δόμησης 0.7 (κατά παρέκκλιση 0.9). Ζώνη Β': Πρόσωπο 10μ. βάθος 16μ, εμβαδόν 300 μ², όροφοι 2, ύψος 8μ, κάλυψη 50% (κατά παρέκκλιση πρόσωπο 8μ, βάθος 14μ, εμβαδόν 200 μ²) συντελεστής δόμησης 1. Πολεοδομική απογραφή μεσαιωνικής πόλης Ρόδου, Επεξηγήσεις για τη συμπλήρωση των ειδικών καρτελών.

περιφερειακός δρόμος οδηγεί στην πλατεία του Α. Παντελεήμονα που έχει ρόλο χώρου στάθμευσης. Η έξοδος γίνεται από την νέα πύλη, όπου κατέληγε η οδός Αλχαδέφ. Η κίνηση στην κάτω Οβριακή, στην πλατεία Εβραίων μαρτύρων, επιτρέπεται μόνο σε ώρες εκτός αιχμής και μόνο σε όσους κατέχουν την ειδική σήμανση.



Εικ.23 . Κυκλοφοριακά μέτρα

χρονολογία	πληθυσμός	Η εξέλιξη της μορφής της συνοικίας
Πριν το 12 ^ο αι.	Μη συγκεκριμένα στοιχεία για τον πληθυσμό. Αναφορά για 400 άτομα.	Αναφορά για κτίρια Εβραίων δίπλα στα τείχη στο λιμάνι.
Ιπποτική κυριαρχία 1309-1522	Ο Εβραϊκός πληθυσμός αυξάνεται με τη μεταφορά 2000-3000 σκλάβων μετά το 1480. Μετά την άλωση της Κων/λης έρχονται να εγκατασταθούν στην συνοικία και αστοί μετανάστες της βυζαντινής αυτοκρατορίας (μη Εβραίοι)	-Σχεδιασμός, ξαναοριοθέτηση της συνοικίας μέσα στην τειχισμένη πόλη. -Πύκνωση των κτισμάτων, στενοί δρόμοι, κλειστές προσόψεις, αθέατες εσωτερικές αυλές. οι δρόμοι γεφυρώνονται με τοξωτές αντιστηρίξεις. -ο δρόμος της αγοράς είναι ο μόνος φαρδύς δρόμος που διασχίζει την συνοικία.
Οθωμανική κυριαρχία 1523-1912	Προνόμια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αυξάνουν τον Εβραϊκό πληθυσμό. Οι έλληνες διώχνονται από την τειχισμένη πόλη.	-Πύκνωση του ήδη υπάρχοντος ιστού. -Γίνονται μετατροπές στα ιπποτικά κτίσματα και προσαρμογή των κατοικιών στον Οθωμανικό τρόπο ζωής. Προσθήκες καφασωτών, σαχισί κτλ -ανέγερση νέων δημόσιων κτιρίων στην κοινότητα.
Ιταλική κυριαρχία 1912-1943	-Το 1931 ο Εβραϊκός πληθυσμός αριθμεί 4.611 άτομα. -Στον Β' Π.Π ο πληθυσμός αποδεκατίζεται.	-Με νέο ρυθμιστικό σχέδιο το 1934 γίνονται μετατροπές στο δομημένο περιβάλλον. Διάνοξη της πύλης της Ακαντιάς και δρόμος (οδός Αλχαδέφ) που διασχίζει το μεσαιωνικό κήπο και φτάνει μέχρι τα ερείπια του γοθτικού ναού της Παναγιάς του Μπούργκου. -Καθαρισμός των μνημείων από ευτελείς προσθήκες. -Βομβαρδισμός το 44 καταστρέφει μεγάλα οικοδομικά τμήματα της συνοικίας, κυρίως στην Άνω Οβριακή.
Ελληνική διακυβέρνηση από το 1948	Το 1946, ζουν στην Ρόδο 49 Εβραίοι. Στις αρχές του 1960, 20 οικογένειες εγκαθίστανται στην Εβραϊκή συνοικία στην προσπάθεια για πληθυσμιακή τόνωση της κοινότητας. Εγκατάσταση στην περιοχή ελλήνων μεταναστών από τα γύρω νησιά.	-Κατεδάφιση όλων των βομβαρδισμένων κτιρίων στην Άνω Οβριακή. -Με βασική αρχή την εξυπηρέτηση της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων γίνονται διαπλατύνσεις δρόμων και πλατειών. -Τα κενά επιτρέπουν τη σχεδίαση νέων πλατειών, ελεύθερων χώρων και ανασκαφές. -Η οδός αλχαδέφ προεκτείνεται, διασχίζει τον γοθτικό Ναό και ανοίγει και νέα πύλη πάνω στα τείχη.
Σήμερα	Ελάχιστοι Εβραίοι κατοικούν στη Παλιά Πόλη. (οι κάτοικοι της ΠΠ ανέρχονται συνολικά το 1994 σε 2349)	-Γίνονται έργα αποκατάστασης και εξυγίανσης σε όλη τη Μεσαιωνική πόλη. Η οδός Αλχαδέφ πεζοδρομείται και η Παναγιά του Μπούργκου μετατρέπεται σε ανοιχτή πλατεία στο πλαίσιο ευρύτερης ανάπτυξης της. -Η βομβαρδισμένη πλατεία της Άνω Οβριακής γίνεται χώρος στάθμευσης και στην πλατεία Εβραίων μαρτύρων δημιουργείται πάρκο.- Οι ανασκαφικοί χώροι βρίσκονται σε άμεση σχέση με το κέντρο της πόλης και η διαμόρφωσή τους επηρεάζει τον σημερινό πολεοδομικό ιστό.



Εικ.25. Οι Εβραϊκές ιδιοκτησίες σύμφωνα με το Ιταλικό κτηματολόγιο επι Ιταλικής διοίκησης.

Χωρική οργάνωση

Η περιοχή της Οβριακής σήμερα

Η σημερινή δομή και εικόνα της Οβριακής, μετά τις πολεοδομικού χαρακτήρα επεμβάσεις κατά την Ιπποτική, Τουρκική, Ιταλική περίοδο, τους σεισμούς και τις σχετικά πρόσφατες ενέργειες της Ελληνικής εφορείας αρχαιοτήτων παρουσιάζεται έντονα αλλοιωμένη ενώ διατηρούνται σε αυτήν κτίρια και υπολείμματα όλων σχεδόν των ιστορικών περιόδων³⁵. (Εικ.26) Κύρια χαρακτηριστικά της σημερινής εικόνας είναι τα εξής:

Το κέντρο της Άνω Οβριακής συνοικίας περιλαμβάνει την πιο εκτεταμένη βομβαρδισμένη περιοχή η οποία επεκτάθηκε ακόμα περισσότερο, επί ελληνικής διοίκησης, όταν κατεδαφίστηκαν τα ερειπωμένα δημόσια κτίρια της κοινότητας που υπήρχαν εκεί (μέσα σε αυτά η συναγωγή Καχάλ Γκαντόλ και το κτίριο της Alliance)³⁶. Η πλατεία που σχηματίστηκε και καταλαμβάνει σήμερα όλο το βόρειο τμήμα της Άνω Οβριακής, κατά μήκος του τείχους, είναι σημαντικό στοιχείο αποδιοργάνωσης του πολεοδομικού ιστού της συνοικίας (σημερινή πλατεία Πεισιδώρου)³⁷.

Τμήμα των βομβαρδισμένων χώρων ανασκάφτηκαν κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο 1953-1955 και αποκάλυψαν τμήμα της Ελληνιστικής οχύρωσης που κατευθύνεται προς το μώλο και την βυζαντινή εκκλησία στα νότια του Ιπποτικού ξενώνα της Α. Αικατερίνης. Σήμερα τα οικοδομικά τετράγωνα της άλλοτε καρδιάς της Εβραϊκής συνοικίας έχουν μετατραπεί σε μία εκτός κλίμακας τσιμεντένια πλατεία, που συνορεύει με τον πιο εκτεταμένο ανασκαμμένο χώρο της μεσαιωνικής πόλης.

Στην κάτω Οβριακή οι καταστροφές δεν ήταν τόσο εκτεταμένες και ο μεσαιωνικός ιστός διατηρείται στο μεγαλύτερο τμήμα του. Η τριγωνική πλατεία, που υπήρχε τουλάχιστον από την εποχή της Ιπποτοκρατίας ως απόληξη της αγοράς, σήμερα έχει διευρυνθεί και το κατεστραμμένο οικοδομικό τετράγωνο έχει αντικατασταθεί από ένα πάρκο(σημερινή πλατεία Εβραίων μαρτύρων).

Τα σωζόμενα τμήματα του μεσαιωνικού ιστού διατηρούνται σχετικά καλά παρ' όλη την καταστροφή που έχει υποστεί η περιοχή. Καμάρες στους δαιδαλώδεις δρόμους, στενά σοκάκια με τόξα και ψηλούς τοίχους εκατέρωθεν χωρίς μεγάλα ανοίγματα, πλατώματα, σπίτια λαϊκά με εσωτερικές αυλές, διακοσμήσεις όψεων, δημόσια κτίρια, εκκλησίες, μέγαρα, πύργοι και τείχη³⁸. Ωστόσο οι μεγάλες πλατείες και οι ανασκαφές, που καταλαμβάνουν σημαντικό τμήμα της

³⁵ Α. Μουτσοπούλου: ό.π. σελ.185.

³⁶ Κ. Μανούσου Ντέλλα: ό.π. σσ 60-61.

³⁷ Α. Κωτσάκη: «Εξέλιξη του πολεοδομικού ιστού του πυρήνα της πόλεως της Ρόδου. Η περίπτωση της πλατείας Πεισιδώρου». *Νέες πόλεις πάνω σε παλιές*, Πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου. Εκδοτική παραγωγή Επτάλοφος. Ρόδος 27-30 Σεπτεμβρίου 1993. σελ.379.

³⁸ Α. Μουτσοπούλου: ό.π. σσ. 181-182.

συνοικίας, δεν ανήκουν στο λεξιλόγιο του πυκνά δομημένου μεσαιωνικού ιστού και η ύπαρξή τους δημιουργεί ασυνέχειες στο χώρο σε βαθμό που η Οβριακή δεν συνιστά πλέον μια ενιαία πολεοδομική ενότητα-συνοικία³⁹.



Εικ. 26. Παρά τις καταστροφές που υπέστη η περιοχή τα σωζόμενα τμήματα διατηρούνται καλά.

³⁹ Ρ. Χριστοδουλοπούλου: «πλατεία και ανασκαφή στον μεσαιωνικό ιστό, Τέσσερις πλατείες στη Μεσαιωνική Ρόδο», *Νέες πόλεις πάνω σε παλιές*, Πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου, Εκδοτική παραγωγή Επτάλοφος, Ρόδος 27-30 Σεπτεμβρίου 1993, σελ.364.

Πλατεία Εβραίων μαρτύρων

Το κατεστραμμένο
οικοδομικό τετράγωνο έχει
αντικατασταθεί από ένα
πάρκο

Πλατεία Πεισιδώρου

Εκτός κλίμακας τσιμεντένια
πλατεία, που συνορεύει με τον
πιο εκτεταμένο ανασκαμμένο
χώρο της μεσαιωνικής πόλης



Το 1984 υπογράφηκε Προγραμματική σύμβαση μεταξύ του υπουργείου πολιτισμού, του ταμείου αρχαιολογικών πόρων και απαλλοτριώσεων (Τ.Α.Π.Α) και του Δήμου Ροδίων. Αντικείμενο της σύμβασης αυτής που έχει διάρκεια 20 χρόνων ήταν η σύνταξη μελετών συντήρησης, προστασίας και ανάπτυξης της μνημειακής ζώνης της Παλιάς Πόλης και η εκπόνηση προγράμματος έργων. Το γραφείο συντήρησης και αποκατάστασης Μεσαιωνικής Πόλης Ρόδου, δημιουργήθηκε το 1985 για να αναλάβει την υλοποίηση του προγράμματος της σύμβασης⁴⁰.

Τα σημαντικότερα κτίρια που σώζονται και διατηρούνται μέχρι σήμερα στην περιοχή μελέτης είναι τα εξής:

- Η Συναγωγή Καχάλ Καντός Σσαλώμ στην οδό Σιμίου (περιγράφεται σε ειδική ενότητα παρακάτω).
- Τμήμα του ιπποτικού ξενώνα της Α. Αικατερίνης (16^{ος}) στην Άνω Οβριακή. Υστερογοτθικό κτίσμα της 2^{ης} οικοδομικής περιόδου της Ιπποτοκρατίας. Σήμερα Κέντρο Εκπαιδευτικών Αρχαιολογικών Προγραμμάτων (ΥΠ.ΠΟ.).
- Ιπποτικά κτίρια στην σημερινή πλατεία Εβραίων Μαρτύρων. Το Ιπποτικό ναυαρχείο 15^{ος} (επισκευάζεται για να στεγαστεί το ιστορικό αρχείο της Δωδεκανήσου) και ιπποτικές κατοικίες στην περιοχή, κτίρια της 2^{ης} οικοδομικής περιόδου της Ιπποτοκρατίας.
- Το παλιό Εβραϊκό σχολείο (19^{ος}), σημερινό δημόσιο δημοτικό της περιοχής, Ιπποτικό κτίριο με νεοκλασικά τυπολογικά και μορφολογικά στοιχεία.
- Η εκκλησία του Α. Παντελεήμονα, βυζαντινή εκκλησία του 15^{ου}, η οποία λειτουργεί μέχρι σήμερα.
- Κτίριο με γραφεία της Ιταλικής διοίκησης. Αρχιτεκτονικά στοιχεία ανατολίτικης προέλευσης. Σήμερα στεγάζει άπορες οικογένειες.

⁴⁰ 1984-2003 19 χρόνια παρουσίας στην παλιά πόλη της Ρόδου, Κατάλογος έργων, όπ.π. σελ.9.



Πύλη
Αγ. Αικατερίνης



2.



3.



5.



ΠΛ.
ΕΒΡΑΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

4.



ΔΗΜΟΣ ΕΡΕΣΟΥ

1. Άγιος Παντελεήμονας
2. Ιπποτικός Ξενώνας Αγ. Αικατερίνης
3. Εβραϊκό σχολείο
4. Συναγωγή Καχάλ Καντοσας Σαλώμ
5. Ιπποτικό Ναυαρχείο
6. Κτίριο με γραφεία της Ιταλικής διοίκησης



Τα μνημεία της περιοχής καθώς και αυτά που αποκάλυψαν οι πρόσφατες ανασκαφές είναι τα ακόλουθα:

- Η Παναγιά του Μπούργκου. Γοτθική εκκλησία, από την οποία σώζεται μόνο το ιερό. Κτίστηκε το 1310⁴¹. Μέχρι πριν μερικά χρόνια τη διέσχιζε η οδός Αλχάδεφ. Σήμερα η αποκατάσταση- ανάδειξη του μνημείου έδωσε ένα νέο ιστορικό χώρο στην Μεσαιωνική Πόλη ως ανοικτή πλατεία.⁴²
- Ο ιπποτικός ξενώνας της Α. Αικατερίνης όπου αποκατάσταση και ανασκαφές βρίσκονται σε εξέλιξη. Αυτή τη στιγμή βρίσκονται σε εξέλιξη η αποκατάσταση της ανατολικής βομβαρδισμένης πτέρυγας.⁴³
- Η ανασκαφή της Παλαιοχριστιανική εκκλησίας που συνορεύει με τον ιπποτικό ξενώνα.
- Τμήμα ελληνιστικού τείχους που αποκαλύφθηκε στη διάρκεια ανασκαφών κάτω από το οικοδομικό τετράγωνο που καταστράφηκε από τους βομβαρδισμούς του 43.
- Τα ερείπια της Παναγιάς της Νίκης, Κτίστηκε το 1480⁴⁴ και βρίσκεται πίσω από τον Α. Παντελεήμονα. Νεότερες ανασκαφικές έρευνες μετά το 1980 βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη στην περιοχή που βρίσκεται σε επαφή με το ανατολικότερο άκρο της οχύρωσης.
- Η Ανώνυμη εκκλησία της οδού Κισθινίου και τμήμα οχύρωσης.
- Ο κενός χώρος της παλιάς Εβραϊκής συναγωγής.
- Αρχαιολογικά κατάλοιπα μικρότερων συναγωγών και οίκων προσευχής, που έρχονται στο φως με τις εργασίες της αρχαιολογικής υπηρεσίας.

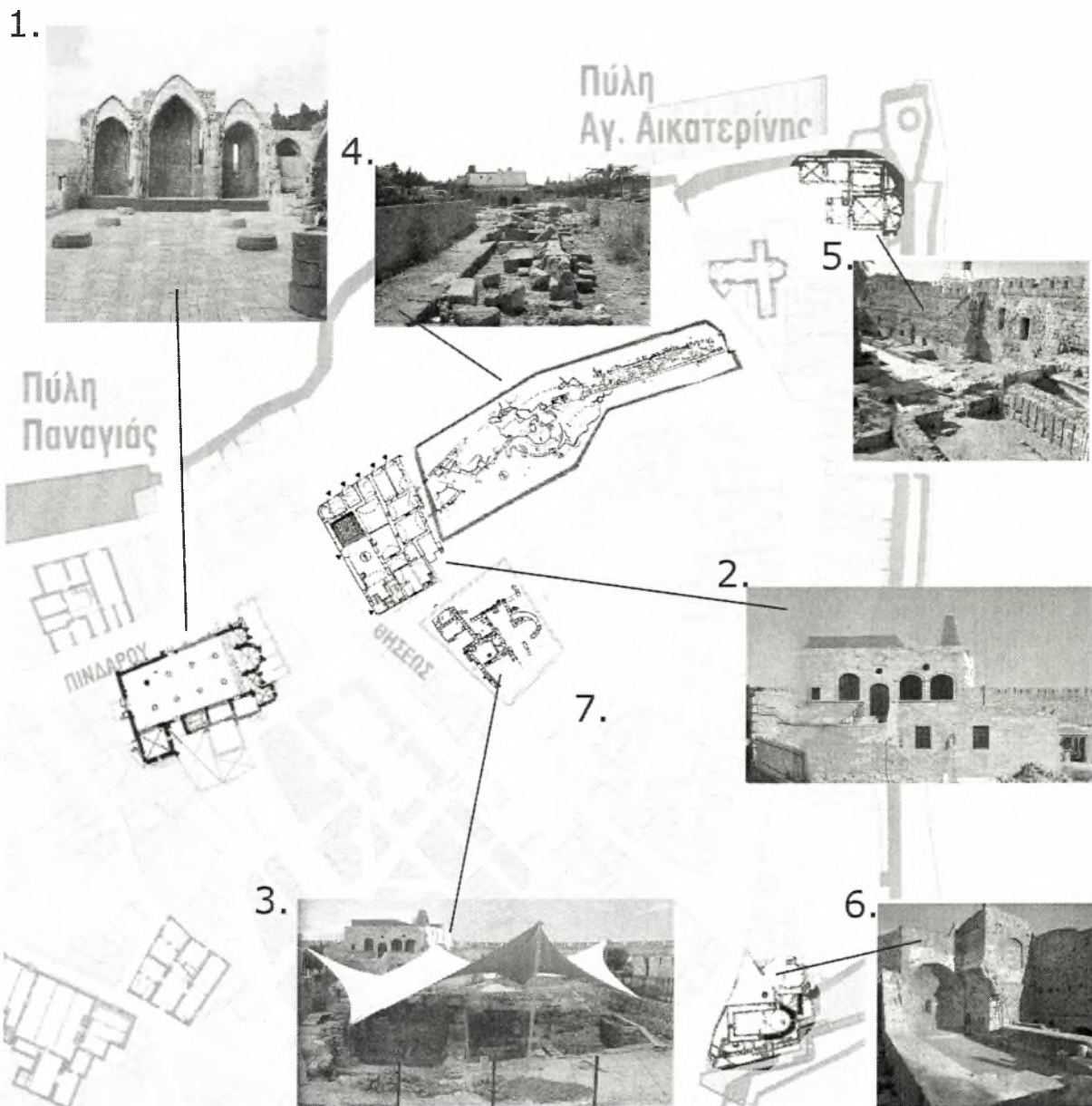
Καθώς οι ανασκαφές πραγματοποιούνται σε τμήματα με κτίρια που είχαν καταστραφεί από τον βομβαρδισμό και τους σεισμούς, είναι επόμενο οι ανασκαφές να γειτνιάζουν σε πολλά σημεία με κατοικίες. Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι πριν μερικά χρόνια τα ερειπωμένα δημόσια κτίρια της κοινότητας στέγαζαν πολλές άπορες οικογένειες.

⁴¹Α. Μαΐλης-Κ. Σκανδαλίδης-Κ. Τσαλαχούρης: *Η Ρόδος τον 19^ο αιώνα*, εκδ. Θυμέλη/ ΤΕΔΚ Δωδεκανήσου, σελ.51.

⁴²Κ. Μανούσου Ντέλλα: ό.π. σελ.48.

⁴³ό.π. σελ.49.

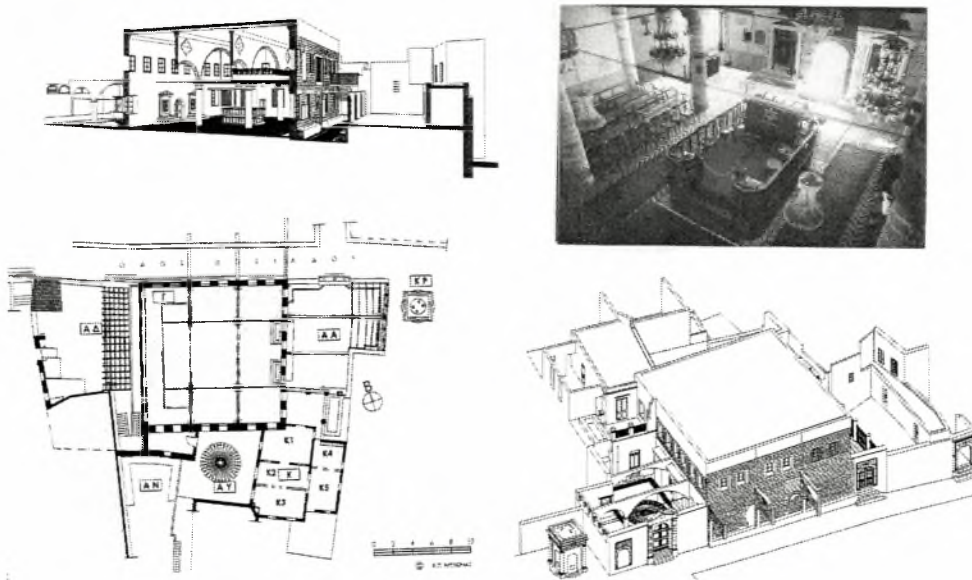
⁴⁴ό.π. σελ.50



1. Η Παναγιά του Μπούργκου μετά τις επεμβάσεις ανάδειξης των ερειπίων της
2. Ο Ιπποτικός ξενώνας μετά τις επεμβάσεις αποκατάστασης
3. Ανασκαφές παλαιοχριστιανικής εκκλησίας
4. Ανασκαφές ελληνιστικού τείχους
5. Ανασκαφές στην Παναγιά της Νικής
6. Η Ανώνυμη εκκλησία μετά τις επεμβάσεις ανάδειξης
7. Ο κενός χώρος της παλιάς Εβραϊκής συναγωγής

Οι Συναγωγές της κοινότητας:

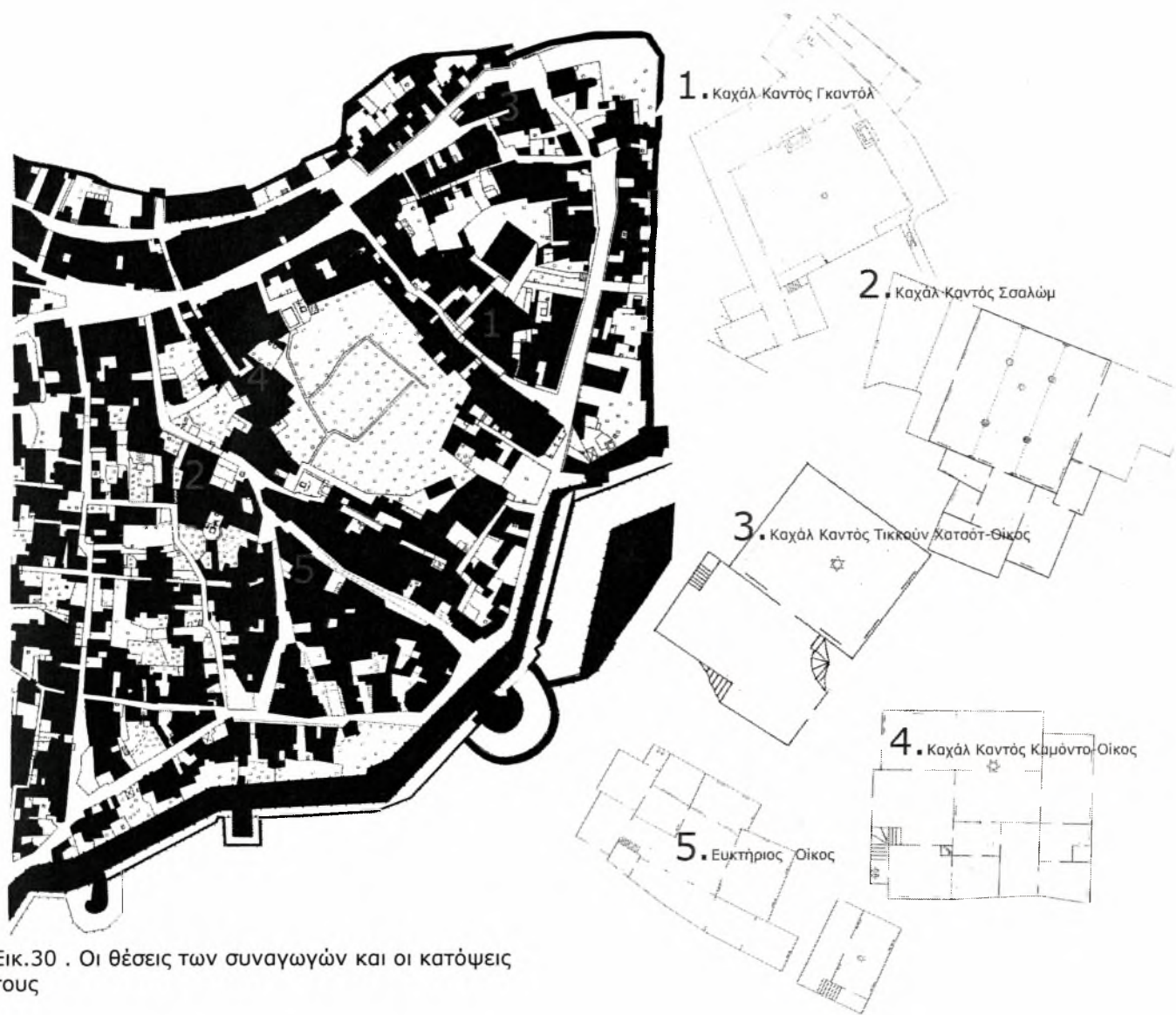
Από τα πρώτα χρόνια της Εβραϊκής διασποράς, η ύπαρξη και η λειτουργία συναγωγών στις νεοσύστατες Εβραϊκές κοινότητες αποτελούσε το κέντρο της κοινότητας, τον χώρο κοινωνικής συνοχής⁴⁵ και τον τόπο ομαδικής προσευχής. Συνήθως η συναγωγή πλαισιωνόταν από κοινοτικά κτίρια όπως σχολεία, φιλανθρωπικά και ευαγή ιδρύματα και γραφεία. Στη Ρόδο υπήρχαν 5 συναγωγές. Η παλιότερη, η Καχάλ Καντός Γκαντόλ, μετά την ανασκαφική έρευνα της 4^{ης} ΕΒΑ στην περιοχή, τεκμηριώνεται ότι βρισκόταν, μαζί με τον χώρο που την περιβάλλει, εκτός των τειχών ήδη από την ελληνιστική περίοδο. Βρέθηκε εντός των τειχών στα μέσα του 15^{ου} αι., όταν κατασκευάστηκε το νέο τείχος. Ήταν ρωμανιώτικου τύπου, καταστράφηκε όμως στο Β΄ Π.Π. και τώρα βρίσκεται σε ερειπιώδη κατάσταση. Οι περισσότερες συναγωγές, όπως η Καχάλ Καντός Καμόντο, γνωστή και ως συναγωγή των πλουσίων (εγκαινιασμένη το 1865) και η Καχάλ Καντός Τικκούν Χατσότ, ιδρύθηκαν το 19^ο αι., όταν ο πληθυσμός της κοινότητας είχε υπερβεί τα 4000 άτομα. Λειτουργίες γίνονταν και σε μικρότερες Συναγωγές και οικήματα θρησκευτικών ιδρυμάτων⁴⁶.



Εικ. 29. Η Συναγωγή Καχάλ Καντός Σσαλώμ

⁴⁵ Η. Μεσσίνας: *Οι συναγωγές στην Ελλάδα, Η αρχιτεκτονική τους και η σχέση τους με τον ιστό της πόλης και την εβραϊκή συνοικία από τον 15^ο στον 20^ο αιώνα στη βόρειο Ελλάδα*, Αθήνα 1999. σσ 6,12.

⁴⁶ Κ. Μανούσου Ντέλλα: *όπ.π.* σσ 60-61.



Εικ.30 . Οι θέσεις των συναγωγών και οι κατόψεις τους

Η μόνη συναγωγή που σώζεται σήμερα στη Ρόδο είναι η Καχάλ Καντός Σσαλώμ, στην οδό Συμμίου 8, Κτίστηκε το 1575 και ακολουθεί τον τύπο των σεφαραδίτικων⁴⁷ συναγωγών(Εικ.29) : τέσσερις κίονες περί το κέντρο, που ορίζουν χώρο τετράγωνο, στον οποίο τοποθετείται το τειβά. Το Είχαλ βρίσκεται στον ανατολικό τοίχο. Τα καθίσματα περιβάλλουν το βήμα.

⁴⁷ Η. Μεσσίνας; όπ.π. σελ.32.

Η περιοχή της Οβριακής σήμερα

Λειτουργία του χώρου

Τα χρόνια από την ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων (1947), ως τα μέσα της δεκαετίας του 1980, όταν υπογράφηκε η προγραμματική σύμβαση⁴⁸, αποτέλεσαν μια περίοδο παρακμής και σταδιακής υποβάθμισης της Μεσαιωνικής Πόλης σε αντίθεση με τη νέα πόλη, εκτός των τειχών, που εμφάνιζε σταθερή ανάπτυξη.

Το κτιριακό απόθεμα της Παλιάς Πόλης, λόγω της ηλικίας των κτιρίων και της έλλειψης συντήρησης, επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο μετά τους βομβαρδισμούς του 1945 και τον ισχυρό σεισμό του 1957. Η έλλειψη υποδομών, γραφείων για την εξυπηρέτηση των πολιτών, ιατρείων, σχολείων και χώρων αθλοπαιδιών υποβάθμισε σύντομα την Παλιά Πόλη σε περιοχή φθηνής κατοικίας⁴⁹(Εικ.31). Ο νέος πληθυσμός που εγκαταστάθηκε μέσα στα τείχη, κυρίως εσωτερικοί μετανάστες από τα γύρω νησιά, ήταν χαμηλού βιοτικού επιπέδου.



Εικ.31. Υποβάθμιση και εγκατάλειψη της περιοχής

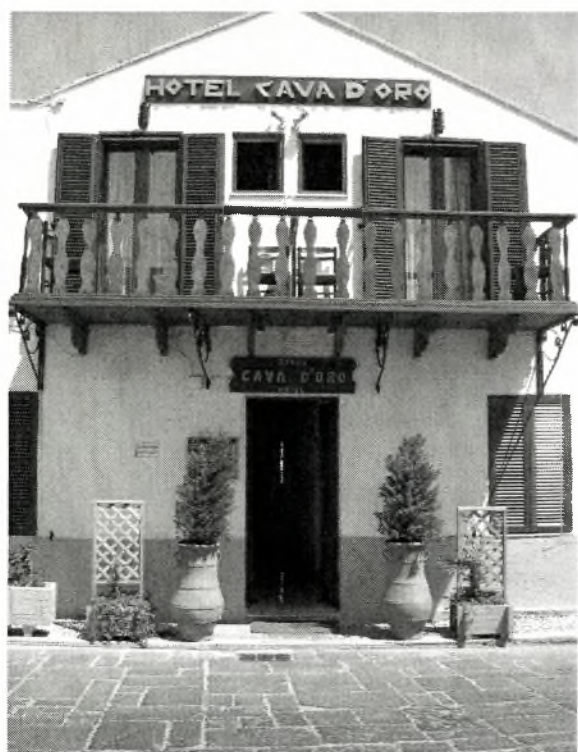
Χρήσεις-κάτοικοι:

Ο κεντρικός δρόμος της Παλιάς Πόλης, η Σωκράτους και η συνέχεια της, η οποία θεωρείται εμπορικός άξονας που άλλοτε έφτανε μέχρι την πύλη της Α. Αικατερίνης και μέσω της Άνω Οβριακής στο λιμάνι, σήμερα φτάνει μέχρι την κάτω Οβριακή(Εικ.). Διατήρησε ως τα τέλη της δεκαετίας του 1960 τον παλιό της χαρακτήρα, με παντοπωλεία, σιδεράδικα, υφασματοεμπορικά και άλλα καταστήματα, ενώ μικρά καταστήματα εξυπηρετούσαν τις γειτονιές στην περιοχή η οποία στην πλειοψηφία της είχε χρήση αμιγούς κατοικίας.

⁴⁸ 1984-2003 19 χρόνια παρουσίας στην παλιά πόλη της Ρόδου, Κατάλογος έργων, όπ.π. σσ 9-12.

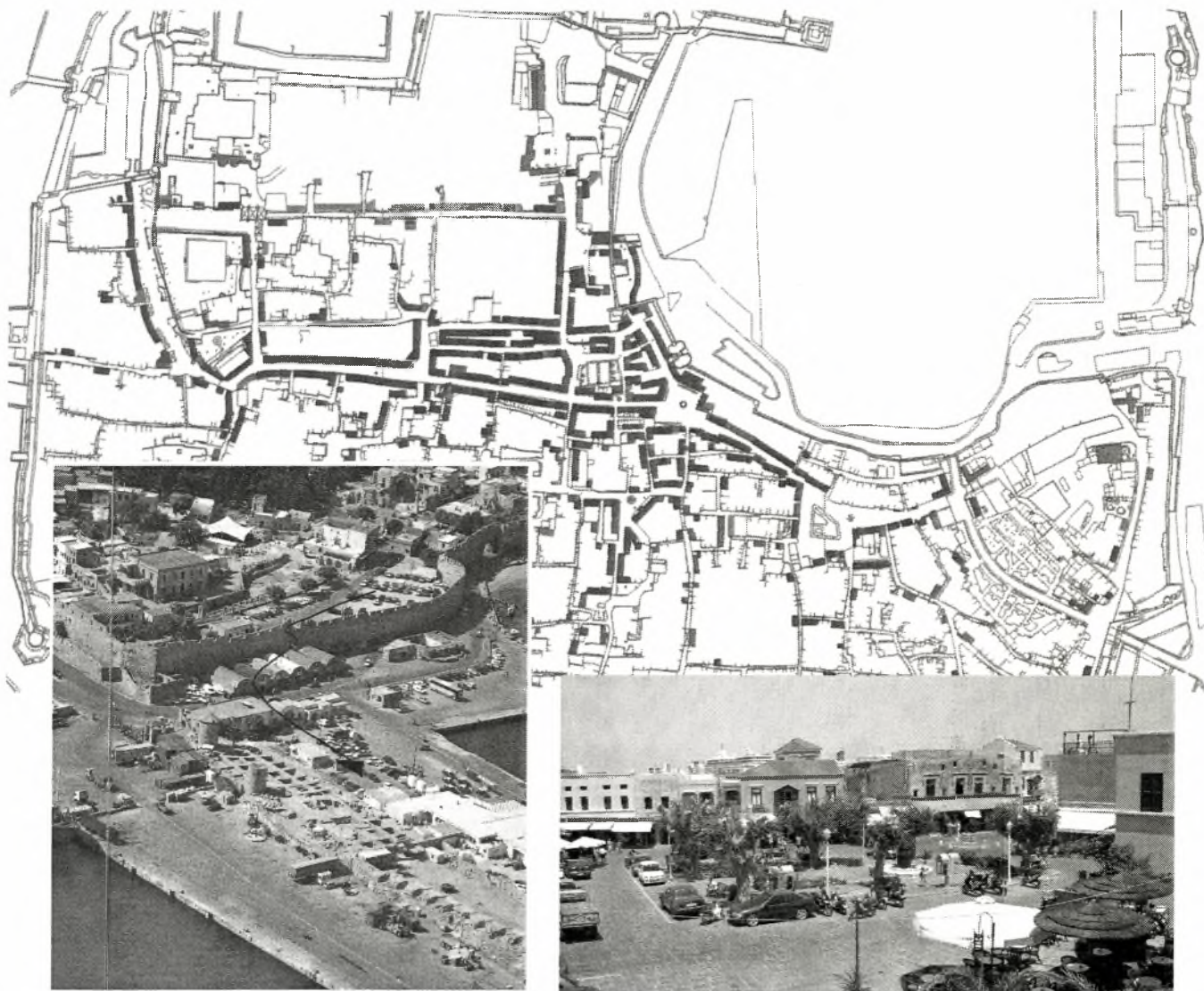
⁴⁹όπ.π. σσ 9-12.

Η αύξηση του τουριστικού ρεύματος, στα μέσα της δεκαετίας του 1960, είχε επιπτώσεις στις χρήσεις γης⁵⁰. Τα καταστήματα άλλαξαν λειτουργία, απευθυνόμενα όλο και περισσότερο στον ξένο επισκέπτη, και τα "τουριστικά είδη" αντικατέστησαν τα περισσότερα παραδοσιακά εργαστήρια και καταστήματα. Οι κεντρικοί δρόμοι και οι περιοχές γύρω τους έχουν κατακλυστεί από καταστήματα ειδών λαϊκής τέχνης, αναψυκτήρια, καφετέριες, χρυσοχοεία, γουναράδικα, εστιατόρια και μπαρ. Νέες οχλούσες χρήσεις άρχισαν να επεκτείνονται και έξω από το εμπορικό κέντρο με τις τουριστικές χρήσεις να εξαπλώνονται ακόμη και σε περιοχές αμιγούς κατοικίας(Εικ.). Τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, ως σχετικά νέα επαγγελματική κατηγορία, άρχισαν να απειλούν εξίσου τον τομέα της κατοικίας. (Εικ.32).



Εικ.32 .Καταστήματα με τουριστικά είδη και πανσιόν

⁵⁰όπ.π σσ 9-12.



Εικ. 33. Η πλατεία Εβραίων μαρτύρων με εμπορικές χρήσεις και η Πλατεία της Άνω Οβριακής με χρήση χώρου στάθμευσης.

Η σημερινή πλατεία Εβραίων Μαρτύρων και ο δρόμος μέχρι την νέα πύλη απέναντι από την γοτθική εκκλησία έχει αποδοθεί εξ' ολοκλήρου σε τουριστικές χρήσεις. Στην άνω Οβριακή η εκτεταμένη βομβαρδισμένη πλατεία του Α. Παντελεήμονα, μετατράπηκε σε τσιμεντένιο πλάτωμα και χρησιμεύει ως χώρος στάθμευσης. Η διαμόρφωση αυτή εμπόδισε την εξάπλωση των τουριστικών χρήσεων σε αυτήν την πλατεία παρόλο που συνορεύει με το λιμάνι και την πύλη της Α. Αικατερίνης. (Εικ.33)

Με την πάροδο του χρόνου και την ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων σημειώθηκε προοδευτικά αύξηση των τιμών των ακινήτων και των ενοικίων και στις γύρω παρόδους. Τα ακριβά πλέον ενοίκια επηρέασαν και τις περιοχές αμιγούς κατοικίας, ενώ ο θόρυβος και η εισβολή τροχοφόρων ανάγκασαν αρκετούς κατοίκους να μετακινηθούν έξω από την τειχισμένη πόλη. Η πόλη εγκαταλείφθηκε σταδιακά από όσους κατοίκους αναζητούσαν μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Όσοι παραμένουν είναι αυτοί που αδυνατούν για οικονομικούς λόγους να μετακινηθούν.

Η πίεση για επεμβάσεις στο παραδοσιακό κτιριακό απόθεμα αυξήθηκε λόγω της έντασης του τουρισμού και της εξάπλωσης του εμπορικού κέντρου της Μεσαιωνικής Πόλης⁵¹. Περισσότερο από το 1/3 των επιχειρήσεων δημιουργήθηκε μέσα σε 8 χρόνια 1980-88. Η ταχύτητα των συγχρόνων οικοδομικών μεθόδων, ο εμπορικός ανταγωνισμός, η άγνοια των επιχειρηματιών και το ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο, σε συνδυασμό με τους ελλιπείς ελέγχους, οδήγησαν σε αύξηση των αυθαιρεσιών κατά τις επεμβάσεις στα κτίρια (Εικ.34). Παράλληλα, κατά την ανοικοδόμηση των κτισμάτων που είχαν καταρρεύσει από τον βομβαρδισμό και το σεισμό, δεν δόθηκε η απαραίτητη προσοχή στο ιδιαίτερο χαρακτήρα των κτισμάτων με αποτέλεσμα να υπάρχει αλλοίωση των μορφολογικών στοιχείων, επεμβάσεις στους εσωτερικούς χώρους με ενοποιήσεις δωματίων και επεμβάσεις στον περιβάλλοντα χώρο με την οικοδόμηση εξωτερικών χώρων (αυλές).



Εικ. 34. Αυθαιρεσίες κατά τις νεότερες επεμβάσεις

⁵¹ Η παλιά πόλη της Ρόδου, Μελέτες- επεμβάσεις 1985-1988, Υπουργείο Υολιτισμού, Ρόδος 1989, σελ.13.

Παράλληλα στις κατοικίες επικρατούν υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης⁵² και δεν υπάρχει υποδομή για σύγχρονες ανέσεις. Τα μεγαλύτερα προβλήματα των κτιρίων, σύμφωνα με τους κατοίκους, είναι η υγρασία (τοιχών, δαπέδων και ορόφων) και η έλλειψη φυσικού φωτισμού, εφόσον οι μισές κατοικίες δεν έχουν ικανοποιητικό φωτισμό, λόγω της πυκνής δόμησης και των στενών δρόμων του μεσαιωνικού ιστού.

Μεγάλο συνεχίζεται να είναι το ποσοστό εγκαταλελειμμένων και ημιερειπωμένων κτισμάτων ενώ ως αδόμετοι χώροι παραμένουν οι πλατείες που σχηματίστηκαν από τους βομβαρδισμούς. Τα βομβαρδισμένα τμήματα εξυπηρετούν σε ένα βαθμό την έλλειψη πλατειών της Μεσαιωνικής Πόλης.

Το γραφείο προγραμματικής σύμβασης ξεκίνησε τις εργασίες του στην περιοχή, με την αποκατάσταση 25 κτηματολογικών μερίδων ιδιοκτησίας, έχοντας ως στόχο την παροχή στέγης σε άπορες οικογένειες της Παλιάς Πόλης. Σε ορισμένες από τις κατοικίες που αποκαταστάθηκαν, μεταστεγάστηκαν οικογένειες που ζούσαν, σε άθλιες συνθήκες, σε ιστορικά κτίρια της ιπποτικής περιόδου. Οι υπόλοιπες δόθηκαν με συμβατικό μίσθωμα από το δήμο Ροδίων σε άπορες οικογένειες. Οι κατοικίες που μελετήθηκαν και επισκευάστηκαν ανήκουν στην πλειοψηφία τους στην περιοχή της Άνω Οβριακής⁵³.

Στα αποκατεστημένα κτίρια της Άνω Οβριακής λειτουργούν σήμερα δημοτικό ιατρείο, βρεφονηπιακός σταθμός, κέντρο ανοιχτής προστασίας ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η), Κέντρο εξυπηρέτησης πολιτών (Κ.Ε.Π.) και σύλλογος κατοίκων μεσαιωνικής πόλης. Παράλληλα συνεχίζονται οι προσπάθειες για ένταξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας διαφόρων βαθμίδων στην Μεσαιωνική Πόλη. Σήμερα λειτουργεί μόνο ένα σχολείο στοιχειώδους εκπαίδευσης, που δεν επαρκή για τις ανάγκες του πληθυσμού⁵⁴.

⁵⁵Πίνακας με ανάγκες τις περιοχής σε κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους

Πολεοδομική ενότητα	Τοπικές πλατείες	Τοπικό εμπορικό κέντρο	Γυμνάσια λύκεια	Δημοτικά νηπιαγωγεία	Αθλητισμός	Πληθυσμός
Αγ.Παντελεήμονας	3270	1962	1962 (1)	3140 (1)	11990	2180

⁵² όπ.π σελ.12.

⁵³ όπ.π σελ.16.

⁵⁴ όπ.π,σελ.14.



Σύνθεση γενικών συμπερασμάτων και
προοπτικές εξέλιξης της παλιάς πόλης
Ιστορική αξία

Η μεσαιωνική πόλη της Ρόδου σήμερα είναι ένας κηρυγμένος ιστορικός τόπος. Οι μετασχηματισμοί και οι μεταμορφώσεις που έχει υποστεί στο πέρασμα των αιώνων και η ποικιλία μορφών που έχουν συσσωρεύσει οι διάφορες ιστορικές φάσεις (μεσαιωνική, οθωμανική, ιταλική⁵⁶), του έχει προσδώσει έναν ιδιαίτερο πολυπολιτισμικό χαρακτήρα.

Εδώ και χρόνια γίνονται προσπάθειες από τους αρμόδιους φορείς για την συντήρησή και την αποκατάσταση του. Η σημερινή βελτιωμένη εικόνα της τειχισμένης πόλης και της περιμετρικής ζώνης οφείλεται στους δημόσιους φορείς (Δήμο Ρόδου, ΥΠΠΟ, ΤΑΠΑ), το έργο των οποίων έχει σταματήσει την υποβάθμιση και την εγκατάλειψη της Παλιάς Πόλης.

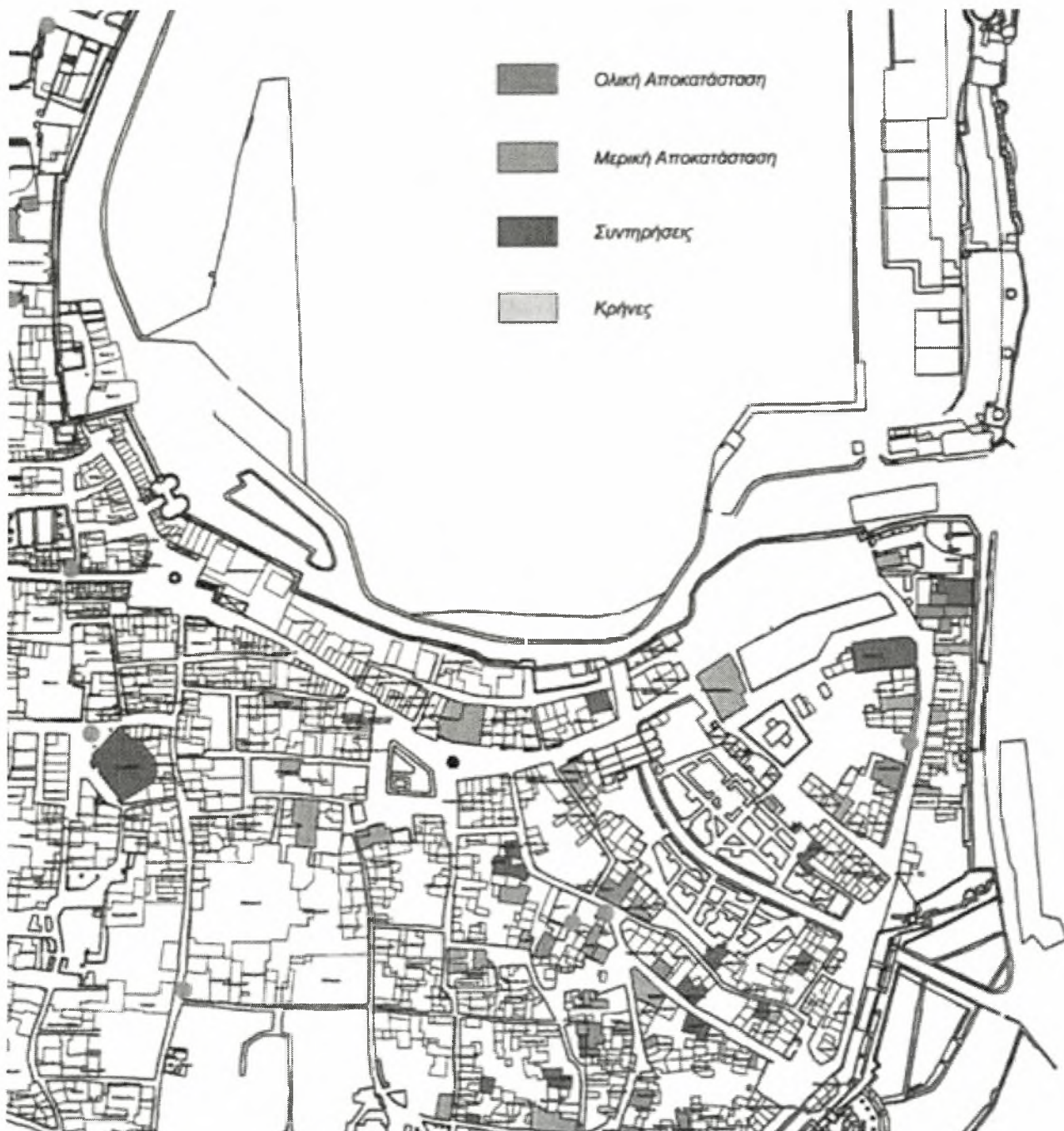
Γίνεται υποδειγματική αποκατάσταση των μνημείων και των ιδιοκτησιών του Δημοσίου (Εικ.68). Υλοποιούνται έργα για την επίλυση του ζητήματος των δικτύων υποδομής και κατασκευάζονται νέα οδοστρώματα που λύνουν οριστικά τα προβλήματα αποχέτευσης και υγρασίας και αναβαθμίζουν αισθητικά το οδικό δίκτυο⁵⁷. Στην αναβάθμιση της εικόνας της πόλης συμβάλουν σημαντικά το σύστημα ελέγχου των επεμβάσεων στα κτίσματα και ο περιορισμός της κυκλοφορίας των οχημάτων. Η εξεύρεση χώρων για την δημιουργία αθλοπαιδιών είναι στα άμεσα σχέδια του γραφείου προγραμματικής σύμβασης.

Στις χρήσεις και τις δραστηριότητες της Παλιάς Πόλης και, κατ' επέκταση, της περιοχής μελέτης, διακρίνεται μία εύθραυστη ισορροπία. Από τη μία υπάρχει η επέκταση των εμπορικών χρήσεων σε βάρος της κατοικίας, με υπερβολική αύξηση των χρήσεων αναψυχής και κατάληψη των κοινόχρηστων χώρων, και από την άλλη δεν υπάρχει ακόμη η κατάλληλη υποδομή που θα επέτρεπε τη διατήρηση του μνημειακού αποθέματος και την άνετη διαβίωση των κατοίκων της περιοχής. Απαιτείται έλεγχος και διαχείριση των χρήσεων γης με στόχο τη διατήρηση της ταυτότητας του οικισμού, και την ύπαρξη προϋποθέσεων για βιώσιμες συνθήκες κατοίκησης, χωρίς ο χώρος να μετατραπεί σε ένα απέραντο μουσείο.

Ωστόσο, στο πλαίσιο των διαφόρων φάσεων κατοίκησης του οικισμού, έχουν γίνει επεμβάσεις και προσθήκες στα κτίσματα μη αναστρέψιμες και καταλυτικές για την αρχική μορφή των κτιρίων. Παράλληλα, οι επεμβάσεις των αρμοδίων για την διατήρηση του οικισμού και κυρίως οι απαγορεύσεις, που έχουν ορίσει στην προσπάθεια να σταματήσει η αλλοίωση του, φέρνουν σε δύσκολη θέση τους λιγοστούς κατοίκους της Μεσαιωνικής πόλης που εγκαταλείπουν τα σπίτια τους. Τα έργα συνεχίζονται σε όλη τη Παλιά πόλη, αλλά λείπουν ακόμα οι επεμβάσεις που θα αποκαταστήσουν την ισορροπία.

⁵⁶ Η παλιά πόλη της Ρόδου, Μελέτες- επεμβάσεις 1985-1988, Υπουργείο Πολιτισμού, Ρόδος 1989, σελ.7.

⁵⁷ 1984-2003 19 χρόνια παρουσίας στην παλιά πόλη της Ρόδου, Κατάλογος έργων, ό.π. σελ.13.



Εικ.36. Πραγματοποιημένες αποκαταστάσεις

Εκτός από το πρόβλημα των χρήσεων γης, που αποτελεί μια από τις κυριότερες αιτίες αλλοίωσης του οικισμού, παραμένει το πρόβλημα της αποδιοργάνωσης του μεσαιωνικού πολεοδομικού ιστού. Οι σεισμοί και οι βομβαρδισμοί κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο κατέστρεψαν μεγάλα τμήματα του πολεοδομικού ιστού και δημιούργησαν “αστικά” κενά, από τα οποία πολλά παραμένουν μέχρι σήμερα ως αδόμητοι, ελεύθεροι χώροι και προκαλούν ασυνέχειες στη δομή του πολεοδομικού ιστού. Το νοτιοανατολικό άκρο της Παλιάς Πόλης, όπου βρίσκεται η Εβραϊκή συνοικία, που ισοπεδώθηκε από τους βομβαρδισμούς, περιλαμβάνει τη μεγαλύτερη “πλατεία” του οικισμού. (Εικ.36)

Οι ασυνέχειες στον ιστό εντείνονται καθώς τμήματα των βομβαρδισμένων τμημάτων έχουν ανασκαφεί και τα αρχαιολογικά ευρήματα βρίσκονται πλέον σε γειτνίαση με τις κατοικίες και το εμπορικό κέντρο.⁵⁸ Το γραφείο προγραμματικής σύμβασης, ως αρμόδιο για τα έργα στην μεσαιωνική πόλη, έχει κινηθεί προς δύο κατευθύνσεις σχετικά με το θέμα της διαμόρφωσης των ελεύθερων χώρων⁵⁹. Κατ’ αρχήν μεριμνά για τη συντήρηση των αστικών υποδομών, για την εκπόνηση μελετών έργων αποκατάστασης των μνημείων και ανάδειξης τμημάτων του πολεοδομικού ιστού καθώς και την υλοποίηση τους. Στη δεύτερη κατεύθυνση εντάσσεται η συμμετοχή του τεχνικού γραφείου σε ευρωπαϊκά προγράμματα, εκδόσεις και συνέδρια, με σημαντικότερη τη συμμετοχή στον Ευρωπαϊκό αρχιτεκτονικό διαγωνισμό EUROPAN 2 το 1990, με θέμα τη διαμόρφωση τεσσάρων βομβαρδισμένων πλατειών της μεσαιωνικής πόλης. Από τον διαγωνισμό προέκυψαν ενδιαφέρουσες προτάσεις για την αντιμετώπιση των εκτός κλίμακας κενών του πολεοδομικού ιστού.

Τα κύρια σημεία των προσεγγίσεων που παρουσιάστηκαν, λειτούργησαν ως κοινά σημεία αναφοράς αλλά και ως κατευθυντήριες αρχές όλων των προτάσεων.⁶⁰ Βασικό στοιχείο όλων των μελετών που προτάθηκαν είναι ότι καμία δεν ακολουθεί πιστά τα όρια του παλαιότερου πολεοδομικού ιστού. Όπου αυτό συνέβη σκόπευε στην υπενθύμιση ορισμένων σχημάτων. Ωστόσο όλες οι προτάσεις δανείζονται το λεξιλόγιο του μεσαιωνικού ιστού και προσπαθούν να το επανερμηνεύσουν με σύγχρονο τρόπο, μέσα σε έναν νέο - και εύκολα διακριτό από τον παλαιότερο - πολεοδομικό ιστό. Αυτό άλλοτε έχει ως αποτέλεσμα μία τολμηρή επέμβαση που δεσπάζει στη περιοχή και άλλοτε μια πιο ήπια και επιφυλαχτική αντιμετώπιση του χώρου. Χρησιμοποιώντας στοιχεία από τον παλαιότερο ιστό βλέπουμε ότι σε

⁵⁸ όπ.π. σελ.19.

⁵⁹ όπ.π, σελ. 17.

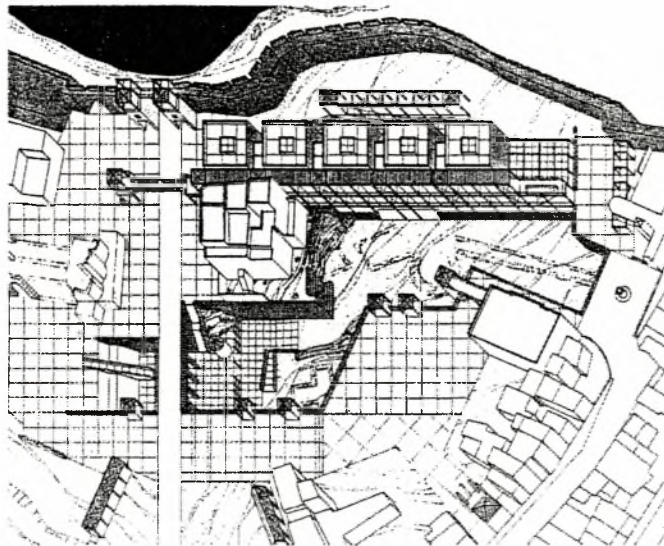
⁶⁰ Ρ. Χριστοδουλοπούλου: όπ.π, σσ 371-378.

κάθε προτεινόμενη μορφή νέου ιστού εντοπίζεται μια κτιριακή μονάδα συνυφασμένη με τα τυπικά μεγέθη ενός κτιρίου της ιπποκρατίας ενώ γίνεται προσπάθεια - στις περισσότερες προτάσεις - να διατηρηθεί η πυκνότητα του μεσαιωνικού χώρου.

Ωστόσο υπήρξαν διαφορετικές απόψεις ως προς τις μεγάλες σε έκταση ανασκαφές της περιοχής .Το ανασκαμμένο τμήμα αντιμετωπίζεται ανάλογα με την ομάδα μελέτης ως:

- Υπόβαθρο και αναπόσπαστο μέλος ενός κτιριακού συγκροτήματος.
- Ελεύθερος αλλά μη προσβάσιμος χώρος πλατείας.
- Εσωτερικό κλειστού, περιμετρικού τοίχου.
- Επισκέψιμο επίπεδο ενός αρχαιολογικού πάρκου.

Παρ' όλα αυτά υπήρξε μια αδυναμία αποδοχής των προτάσεων καθώς η Επιστημονική Επιτροπή τις έκρινε δύσκολα εφαρμόσιμες.⁶¹ Αυτό ίσως προέκυψε λόγω του ότι κάποιες μελέτες δεν βασίστηκαν τόσο στην έννοια του εφικτού και της ανταποδοτικότητας της επέμβασης, αλλά κινήθηκαν περισσότερο στο πειραματικό επίπεδο της ανάπλασης και της ένταξης μέσα στο διατηρητέο περιβάλλον.



ARCHITECTES / ARCHITECTS

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΥΦΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ελλάς

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΦΙΛΙΠΠΑ, Ελλάς

Πολυλειτουργικότητας

⁶¹ Κ. Μανούσου Ντέλλα: όπ.π. σσ 79-80.



ARCHITECTE / ARCHITECT

AMALIA KOTSARI, Ellás

ASSOCIE / ASSOCIATED

ROSALIA CHRISTODOULOPOULOU, Ellás

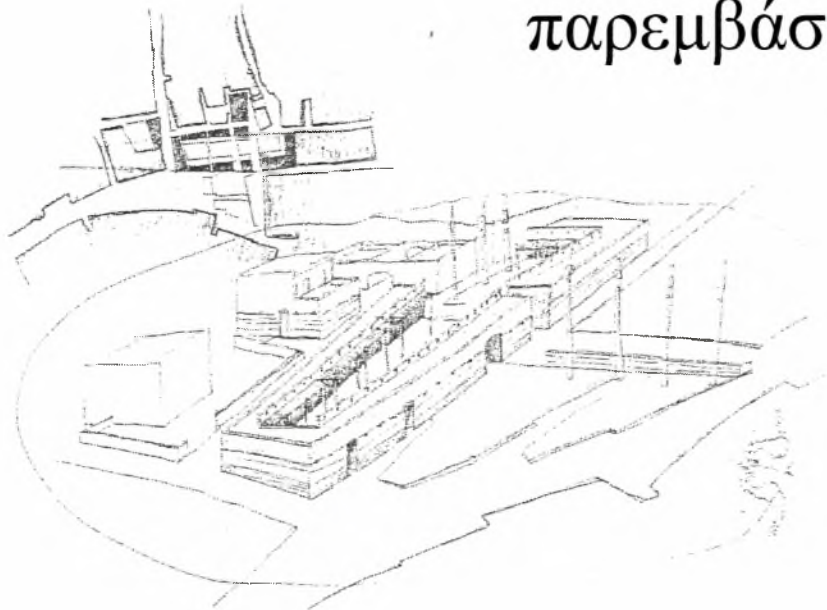
Διαμορφώσεις

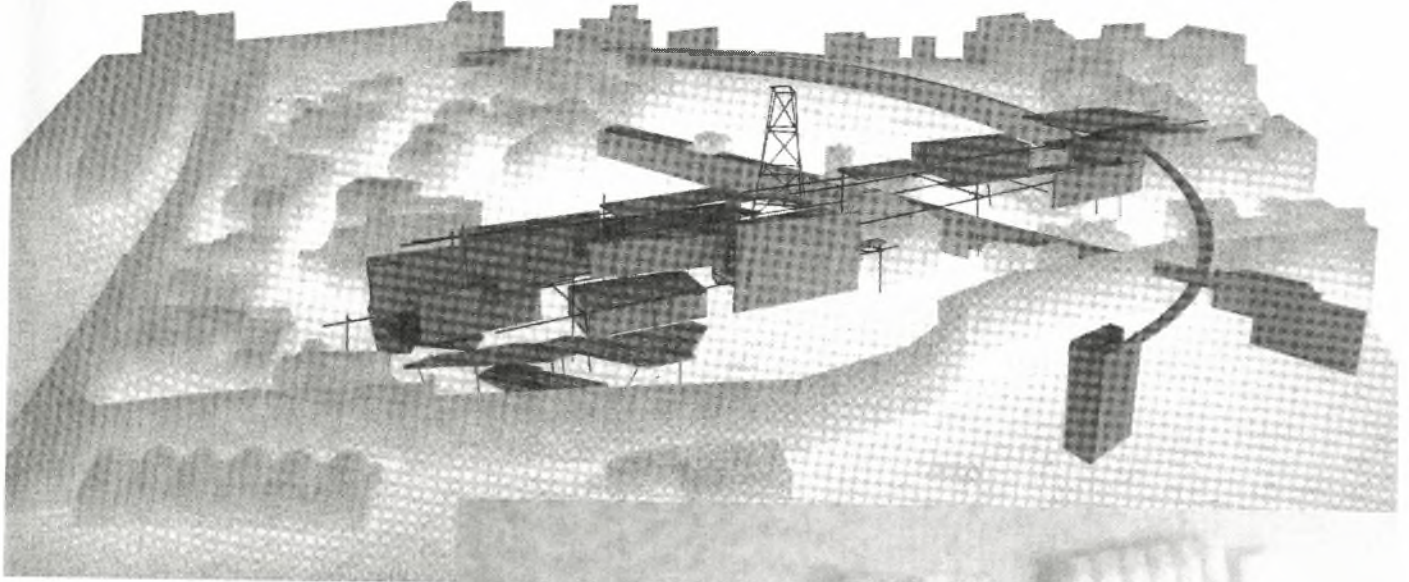
ARCHITECTES / ARCHITECTS

NIKOLAOS SKUTELIS, Ellás

FLAVIO ZANON, Italia

Οι ελάχιστες παρεμβάσεις





Ένταξη

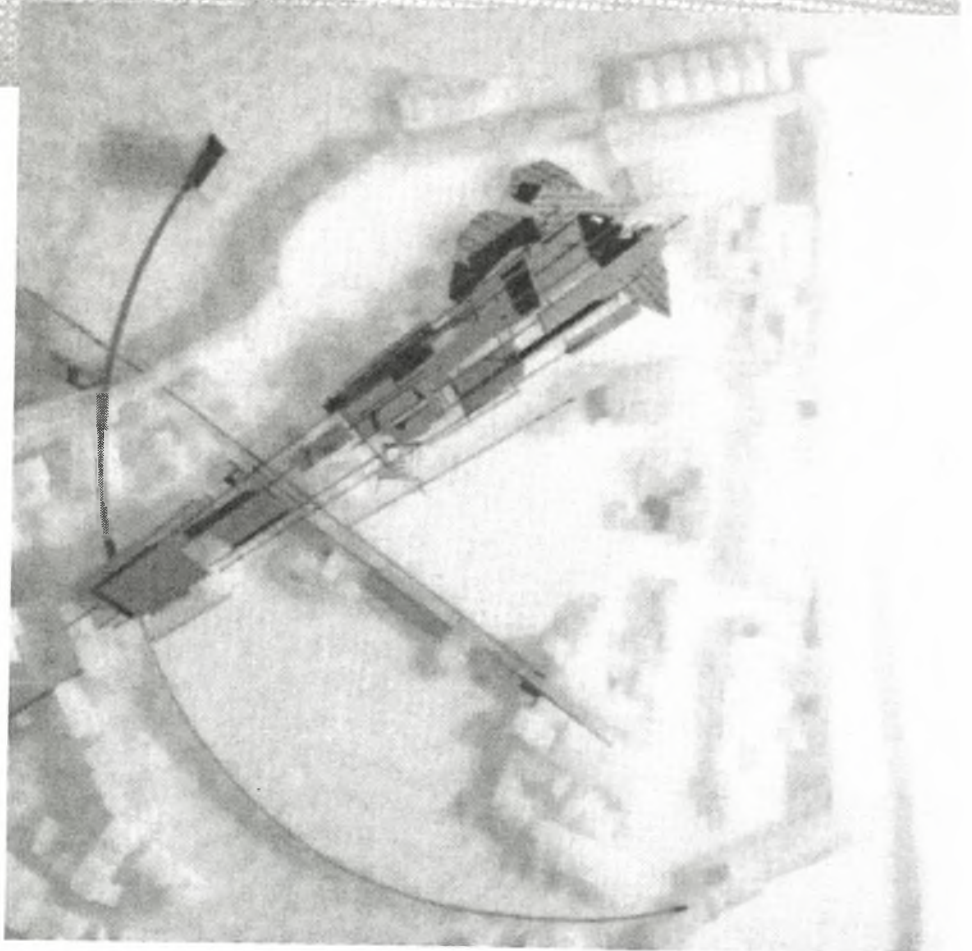
ARCHITECTE / ARCHITECT

MARK GOULTHORPE, Great Britain

ASSOCIÉS / ASSOCIATED

MEI-LING LEUNG, United States

YEE PIN TAN, Malaysia



Καθορισμός των στόχων μιας νέας επέμβασης
Προϋποθέσεις ένταξης

Μέσα από τη σύνθεση γενικών συμπερασμάτων για την Οβριακή, προκύπτει ότι οι προοπτικές εξέλιξης, τόσο της περιοχής μελέτης όσο και της Παλιάς Πόλης στο σύνολο της, εξαρτώνται σημαντικά από τη στάση μας απέναντι στο μνημειακό χώρο. Πρέπει να κατανοήσουμε ότι το οικιστικό-πολιτιστικό "συνούλευμα" της Παλιάς Πόλης είναι ένα οργανικό τμήμα της σημερινής Ρόδου. Η κατανομή χρήσεων και λειτουργιών σε αυτήν, επηρεάζει, άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα, τις λειτουργίες και τις υπόλοιπες πόλης. Είναι ένα διατηρητέο περιβάλλον που ζεί, εξελίσσεται και προσαρμόζεται σύμφωνα με τις ανάγκες της κάθε εποχής και όχι ένας απόμακρος και άβαντος μουσειακός χώρος. Πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια ζωντανή οντότητα.

Παρ' όλα αυτά, ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος έπληξε την περιοχή με τρόπο μη αναστρέψιμο. Σημερινός στόχος είναι η "επούλωση" των πληγών που απειλούν την επιβίωσή της και η δημιουργία των προϋποθέσεων που θα συμβάλουν στη μακροβιότητα της. Προβληματικά σημεία της Παλιάς Πόλης, όπως η πλατεία Πεισιδώρου, όπου ο πολεοδομικός ιστός έχει διακοπεί βίαια από κάποια καταστροφή, χρειάζονται χωρική ανασύνταξη και αποκατάσταση, τόσο της συνοχής του ιστού όσο και της λανθασμένης και υποβαθμισμένης εικόνας που δημιουργήθηκε για τα τμήματα αυτά τα τελευταία χρόνια.

Ειδικά για την περιοχή μελέτης, απαιτείται ένας σύγχρονος σχεδιασμός που θα ξαναζωντανέψει την περιοχή και θα επαναπροσδιορίσει τον χώρο λειτουργικά και αισθητικά. Χρειάζεται ένα σύνολο επεμβάσεων που θα ενοποιήσουν τους ελεύθερους χώρους με τους εκτεταμένους χώρους των ανακαφών και θα τους εντάξουν στον υπάρχοντα ιστό, θα αποκαταστήσουν το σύστημα των ροών κίνησης με τη χωροθέτηση νέων κατασκευών, θα αποκατασταθεί η συνοχή του κατεστραμμένου πολεοδομικού ιστού και θα μετατραπεί η περιοχή από χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων σε χώρο ανθρώπινης δραστηριότητας.

Παράλληλα, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι κάτοικοι της Παλιάς Πόλης είναι αυτοί που τη διατηρούν ζωντανή σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, για αυτό η κάθε επέμβαση οφείλει να λαμβάνει υπόψη της και την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους μέσα σε αυτήν. Κρίνεται αναγκαίο όχι μόνο να διατηρηθεί ο σημερινός αριθμός των κατοίκων, αλλά και να αυξηθεί προσελκύοντας παράλληλα μεγαλύτερο αριθμό των επισκεπτών.

Η επιλογή κατάλληλων χρήσεων που θα προσελκύσουν τον κόσμο είναι βασική παράμετρος για την επιτυχία της πρότασης, αλλά και για την λειτουργική χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της εξοικείωσης του κοινού και των κατοίκων με αυτή. Στο πλαίσιο μιας εύστοχης επέμβασης θα πρέπει να επιτυγχάνεται η παρουσία ζωής και λειτουργίας της περιοχής, τις περισσότερες ώρες της ημέρας και του χρόνου.

Συγχρόνως, δεν είναι επιθυμητή η μουσειοποίηση της περιοχής, αλλά η ανάπλασή της μέσα από την ένταξη νέων χρήσεων που θα πρέπει να έχουν ως αφηρητά τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δεδομένα του τόπου και να ανταποκρίνονται στην προσπάθεια βελτίωσης των κοινωνικών εξυπηρετήσεων που προσφέρονται στους κατοίκους και τους επισκέπτες.

Ωστόσο, οι παρεμβάσεις χρειάζεται να είναι αποτελεσματικές και αναστρέψιμες καθώς εντάσσονται σε διατηρητέο περιβάλλον. Πρέπει να δίνουν λύσεις στα προβλήματα του παρελθόντος μέσα από ένα νέο σύστημα υποδομών που δεν θα επιβαρύνει το διατηρητέο περιβάλλον και δεν θα είναι εμπόδιο στη συνέχιση της περαιτέρω έρευνας ανασκαφών στην περιοχή.

Η προστασία του παλιού και η ανάδειξη του ιστορικού περιβάλλοντος συνιστούν τους κύριους άξονες της πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής σύνθεσης στην περιοχή. Ταυτόχρονα, η ανάδειξη της ιστορικής κληρονομιάς αναβαθμίζει τον αστικό χώρο καθώς οι κάτοικοι έρχονται σε επαφή με το παρελθόν ενώ με την επανάχρηση της ιστορικής τοποθεσίας προσφέρονται ευκαιρίες πολιτιστικών δραστηριοτήτων μέσα σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε μνήμες τοπικής ιστορίας.

Ένας αστικός σχεδιασμός που προτείνει ριζική αναμόρφωση και εφαρμογή ενός διαφορετικού συστήματος κτιριακών δομών μέσα στο διατηρητέο περιβάλλον της Παλιάς Πόλης μπορεί να φανεί παράτολμος και μετέωρος ανάμεσα στην συντηρητική "θεσμική" ανάπλαση και την πλήρη αλλοίωση του μνημειακού χώρου. Ωστόσο είναι μια μέθοδος πειραματισμού πάνω στον πολεοδομικό ιστό αλλά και το δομημένο περιβάλλον που μπορεί να φανερώσει λύσεις και κατευθυντήριους άξονες για την ανάπλαση και άλλων προβληματικών τμημάτων του ιστού.

Τα κύρια σημεία και κατευθυντήριοι άξονες της σύνθεσης:

Πώς θα επιτύχει μια αρχιτεκτονική σύνθεση να εναρμονίσει μια σύγχρονη κατασκευή με τα υφιστάμενα σύνολα και συγχρόνως να έχει έναν εποικοδομητικό διάλογο του νέου με το παλιό.

Πώς θα αντιμετωπιστούν τα εκτεταμένα τμήματα κενών, μη λειτουργικών, χώρων που περιβάλλουν τις ανασκαφές.

Ποιες θα είναι οι νέες χρήσεις και οι λειτουργίες που πρέπει να ενταχθούν στην περιοχή και οι οποίες αποτελούν βασική προϋπόθεση για την αναβίωσή της.

Η διαλεκτική του συνθετικού προβλήματος:

Μέσα από την ανάλυση της εξέλιξης της περιοχής και την ερμηνεία των στοιχείων που συλλέχτηκαν, προκύπτει το προφίλ της σημερινής Οβριακής στο οποίο αποτυπώνεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της και οι διαφορετικές της ανάγκες. Τα συμπεράσματα της μελέτης αποτελούν τις βάσεις στην αναζήτηση της νέας επέμβασης.

Ωστόσο, στην συνθετική διαδικασία λαμβάνουν μέρος και άλλοι εξίσου σημαντικοί παράγοντες. Απαιτείται να ληφθεί υπόψη και μάλιστα ως κύριος οδηγός, ό,τι προβλέπεται από τις Διεθνής Συμβάσεις που αφορούν την προστασία των μνημείων και των ιστορικών πόλεων ενώ στην πορεία της σύνθεσης επιδρά καθοριστικά και η προσωπική ανάγνωση του χώρου από τον μελετητή και η επιρροή που ασκεί το μνημείο πάνω του.

Βλέποντας τα συμπεράσματα της ανάλυσης της περιοχής μέσα από τους κανονισμούς που διέπουν τις Διεθνής Συμβάσεις προκύπτουν ερωτήματα που προσανατολίζουν αλλά και ζητούν απάντηση από την πρόταση:

- Η πρόταση οφείλει να εμπνέεται από το ιστορικό περιβάλλον και να αναφέρεται στα επάλληλα ιστορικά στρώματα της περιοχής, μέσα από μία σύγχρονη ανάγνωση των παλαιότερων στοιχείων δίχως μιμήσεις. Η σύνθεση καθιστά κατανοητή την ιστορική συνέχεια.
- Η επέμβαση πρέπει να συμπληρώνει και να καθιστά διακριτή τη συνοχή της δομής του μεσαιωνικού ιστού ενώ τα νέα κτίρια ή σύνολα που θα προκύψουν από την πρόταση δεν πρέπει να αλλοιώνουν τις χωρικές σχέσεις του ιστού ή να προβάλλονται προκλητικά απέναντι στο μνημειακό χώρο. Η πρόταση αφορά την αναβάθμιση της περιοχής μέσα από την ενότητα του συνόλου.
- Οι κτιριακοί όγκοι πρέπει να εναρμονίζονται με το δομημένο περιβάλλον της περιοχής, διατηρώντας την ισορροπία κτισμένου και ακάλυπτου χώρου, πλήρων και κενών και την αίσθηση της ανθρώπινης κλίμακας. Η επιδίωξη αυτή δυσχεραίνεται εξ αιτίας της εκτός κλίμακας έκτασης των ανεσκαμμένων τμημάτων.
- Η νέα παρέμβαση πρέπει να έχει τα δικά της χαρακτηριστικά που θα εκφράζουν την εποχή της και να θεωρείται μια νέα δράση στο χώρο.
- Να ληφθούν υπόψη, οι “ειδικοί” όροι δόμησης για τις νέες κατασκευές που κτίζονται μέσα στην παλιά πόλη.
- Να δημιουργηθούν αρεστές και οικείες εγκαταστάσεις για τους κατοίκους και τους επισκέπτες, και τα τμήματα των ανασκαφών να μετατραπούν σε επισκέψιμους αρχαιολογικούς χώρους.
- Ο σχεδιασμός να προτείνει λύσεις στα προβλήματα έλλειψης υποδομών.
- Η επέμβαση να μην έχει μόνιμο χαρακτήρα. Αντιθέτως η παρέμβαση πρέπει να είναι ήπια και αντιστρεπτή έτσι ώστε να είναι δυνατή η απομάκρυνση των νέων στοιχείων για την συνέχιση των ανασκαφικών εργασιών στο χώρο και μελλοντικές επεμβάσεις.

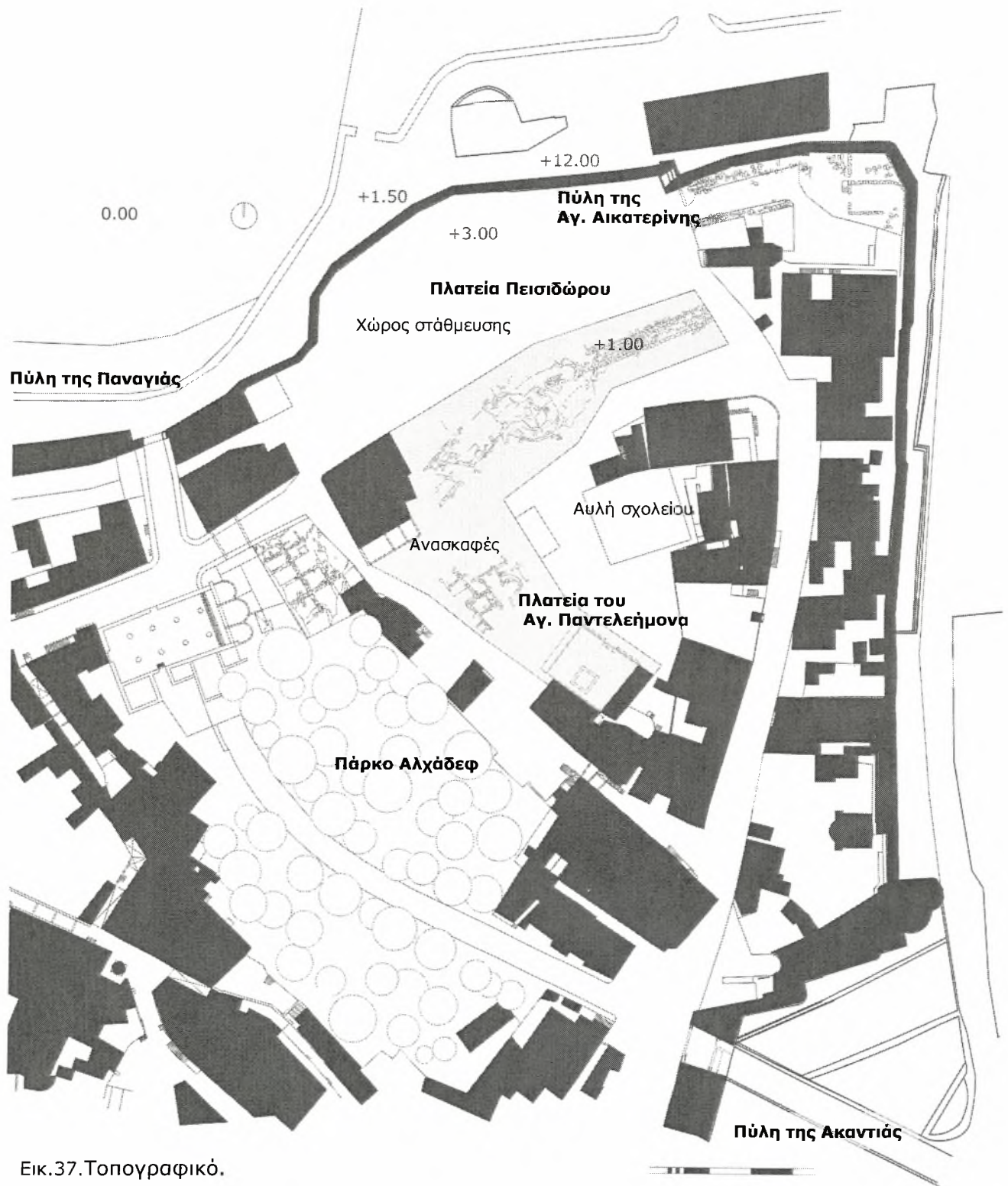
- Τέλος, σημαντικό στοιχείο του ιστορικού περιβάλλοντος είναι η ηλικία του και ο τρόπος που αυτή έχει αποτυπωθεί σ' αυτό. Η Παλιά Πόλη έχει αποκτήσει ένα χρώμα και μία "πατίνα" που αντιτίθεται στην ιδιότητα των σύγχρονων υλικών να παραμένουν ανεπηρέαστα στο τι συμβαίνει στο περιβάλλον τους. Για την πρόταση θα επιλεγούν υλικά που ακολουθούν μια φυσιολογική γήρανση.

Τοπογραφικό:

Ως υπόβαθρο για τη μελέτη θα χρησιμοποιηθεί το τοπογραφικό διάγραμμα της συνοικίας με τη σημερινή του μορφή καθώς η ιδέα μίας πιστής αποκατάστασης της μεσαιωνικής μορφής του οικισμού, με δόμηση πάνω στα χνάρια των προγενέστερων κτισμάτων, αποδεικνύεται ανεφάρμοστη.

Με την κατεδάφιση τμημάτων της περιοχής δεν έχουν παραμείνει ίχνη των οικοδομικών τετραγώνων που να ορίζουν σχεδιαστικούς άξονες ή να επιτρέπουν μία εκτός σχεδίων ανίχνευση της παλαιότερης μορφής των κτιρίων. Παράλληλα, η επιλογή της σημαντικότερης πολεοδομικής φάσης της συνοικίας είναι δυσχερής αφού κάθε παρέμβαση στον ιστό και το δομημένο περιβάλλον του δεν ακυρώνει την προηγούμενη μορφή, αλλά την τονίζει μέσα από την αντιπαράθεση του παλαιού με το καινούργιο. Αντιθέτως η κάθε αλλαγή που έχει συντελεστεί αποτελεί μια επιπλέον φάση της περιοχής και ένα κομμάτι της ιστορίας που πρέπει να ληφθεί υπόψη.

Παράλληλα η συνοικία, όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα, με τους διαδοχικούς μετασχηματισμούς και τις καταστροφές που έχουν συντελεστεί στο χώρο, παρέχει μια μοναδική ευκαιρία. Δίνει τη δυνατότητα ανάδειξης του παλίμψηστου της ιστορίας της περιοχής μέσα από μια δυναμική συνύπαρξη κτιρίων και ευρημάτων όλων των εποχών μέχρι και σήμερα.

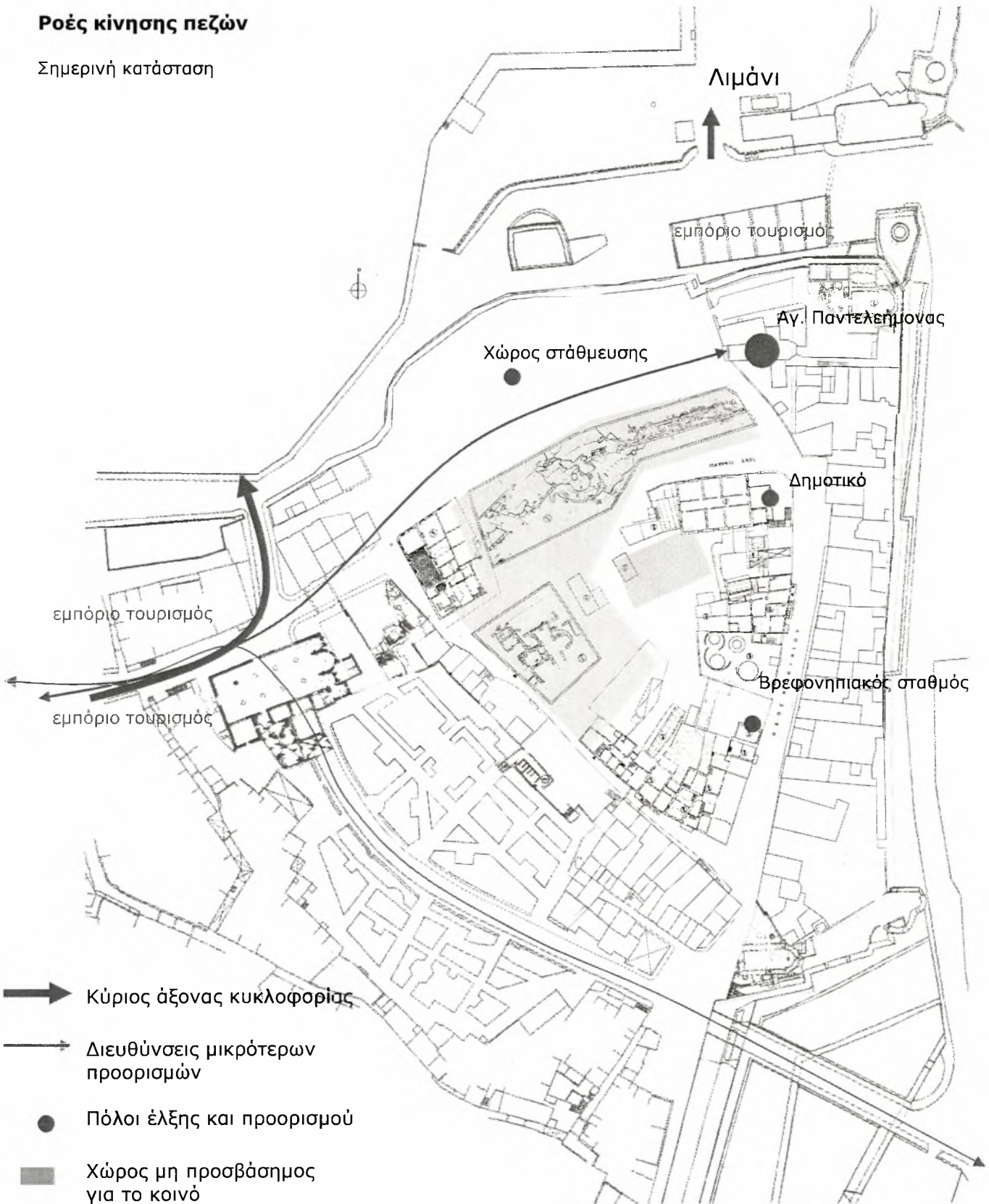


Εικ.37.Τοπογραφικό.

Διαγράμματα
σχέσεων και χρήσεων

Ροές κίνησης πεζών

Σημερινή κατάσταση



Λιμάνι

εμπόριο τουρισμός

Αγ. Παντελεήμονας

Χώρος στάθμευσης

Δημοτικό

εμπόριο τουρισμός

εμπόριο τουρισμός

Βρεφονηπιακός σταθμός

➔ Κύριος άξονας κυκλοφορίας

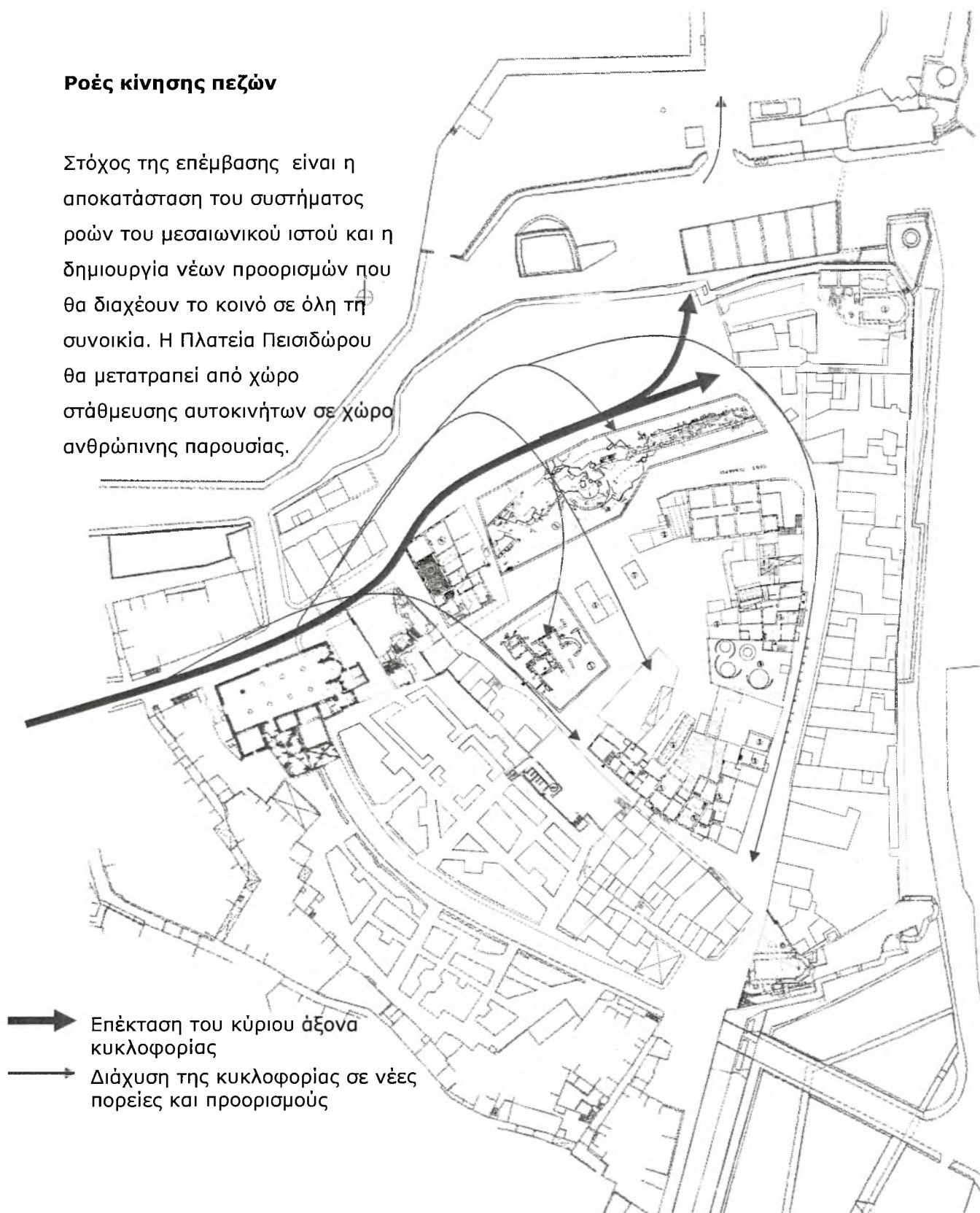
➔ Διευθύνσεις μικρότερων προορισμών

● Πόλοι έλξης και προορισμού

■ Χώρος μη προσβάσιμος για το κοινό

Ροές κίνησης πεζών

Στόχος της επέμβασης είναι η αποκατάσταση του συστήματος ροών του μεσαιωνικού ιστού και η δημιουργία νέων προορισμών που θα διαχέουν το κοινό σε όλη τη συνοικία. Η Πλατεία Πεισιδώρου θα μετατραπεί από χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων σε χώρο ανθρώπινης παρουσίας.



Ροές κίνησης οχημάτων

Σημερινή κατάσταση

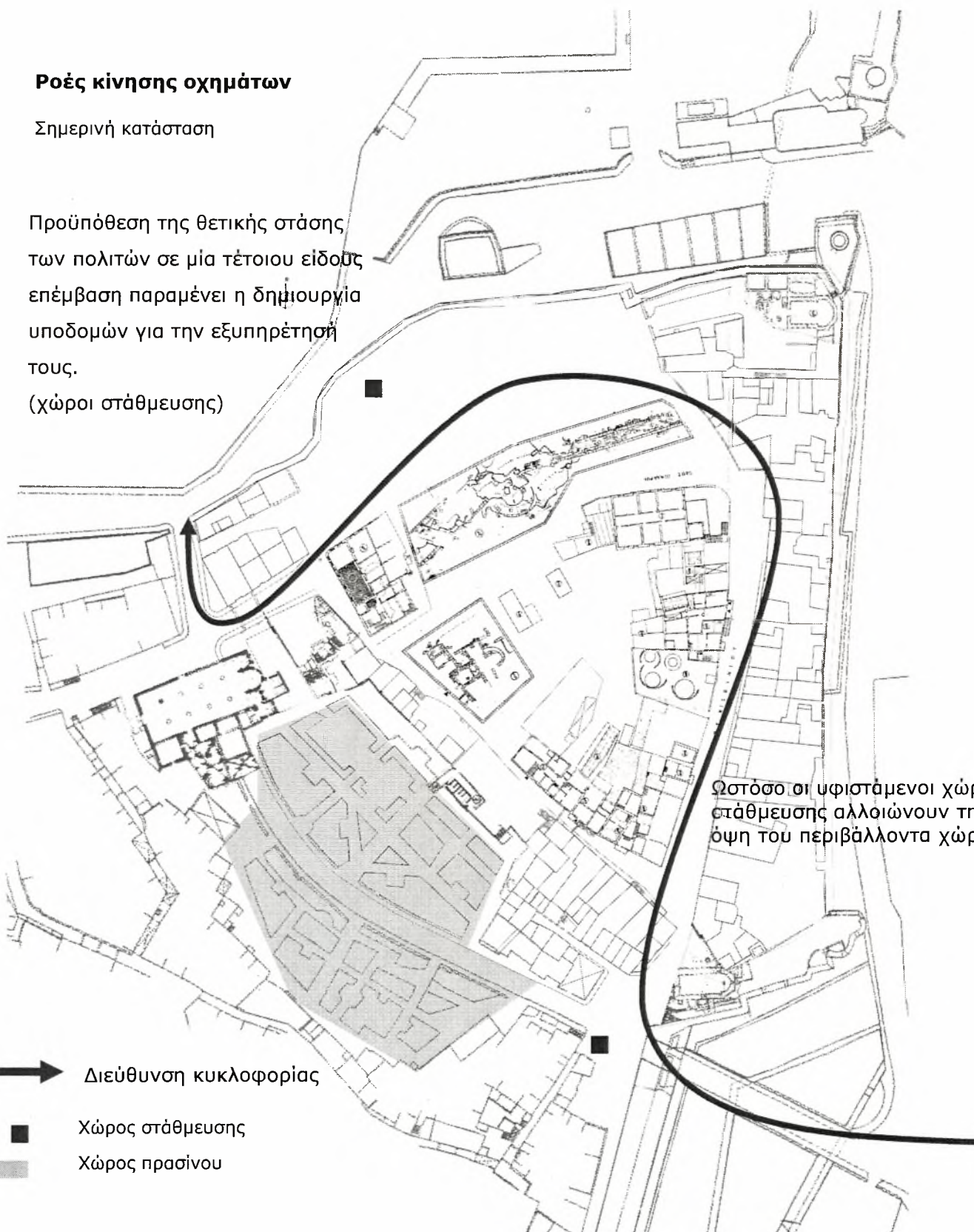
Προϋπόθεση της θετικής στάσης των πολιτών σε μία τέτοιου είδους επέμβαση παραμένει η δημιουργία υποδομών για την εξυπηρέτησή τους,
(χώροι στάθμευσης)

Ωστόσο, οι υφιστάμενοι χώροι στάθμευσης αλλοιώνουν την όψη του περιβάλλοντα χώρου.

➔ Διεύθυνση κυκλοφορίας

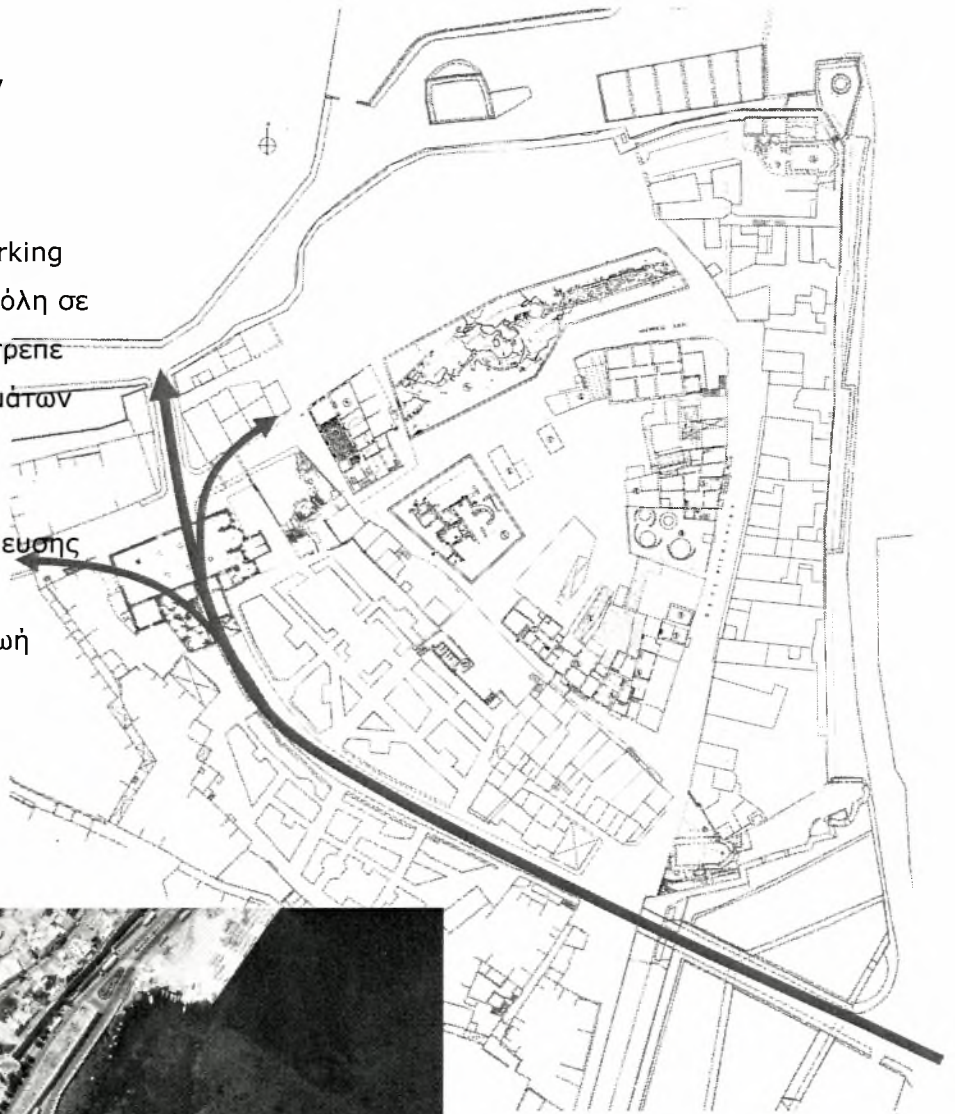
■ Χώρος στάθμευσης

■ Χώρος πρασίνου



Ροές κίνησης οχημάτων

Η επιλογή δημιουργίας parking έξω από την μεσαιωνική πόλη σε κοντινή απόσταση θα επέτρεπε την απαγόρευση των οχημάτων μέσα στο διατηρητέο περιβάλλον, θα έλυσε το πρόβλημα έλλειψης στάθμευσης των κατοίκων και των επισκεπτών και θα έδινε ζωή στην οδό Αλγάδεφ.



■ Πιθανή τοποθεσία ενός νέου χώρου στάθμευσης λίγο έξω από τα τείχη.

Σύνθεση πρότασης:

Προσεγγίζοντας την περιοχή

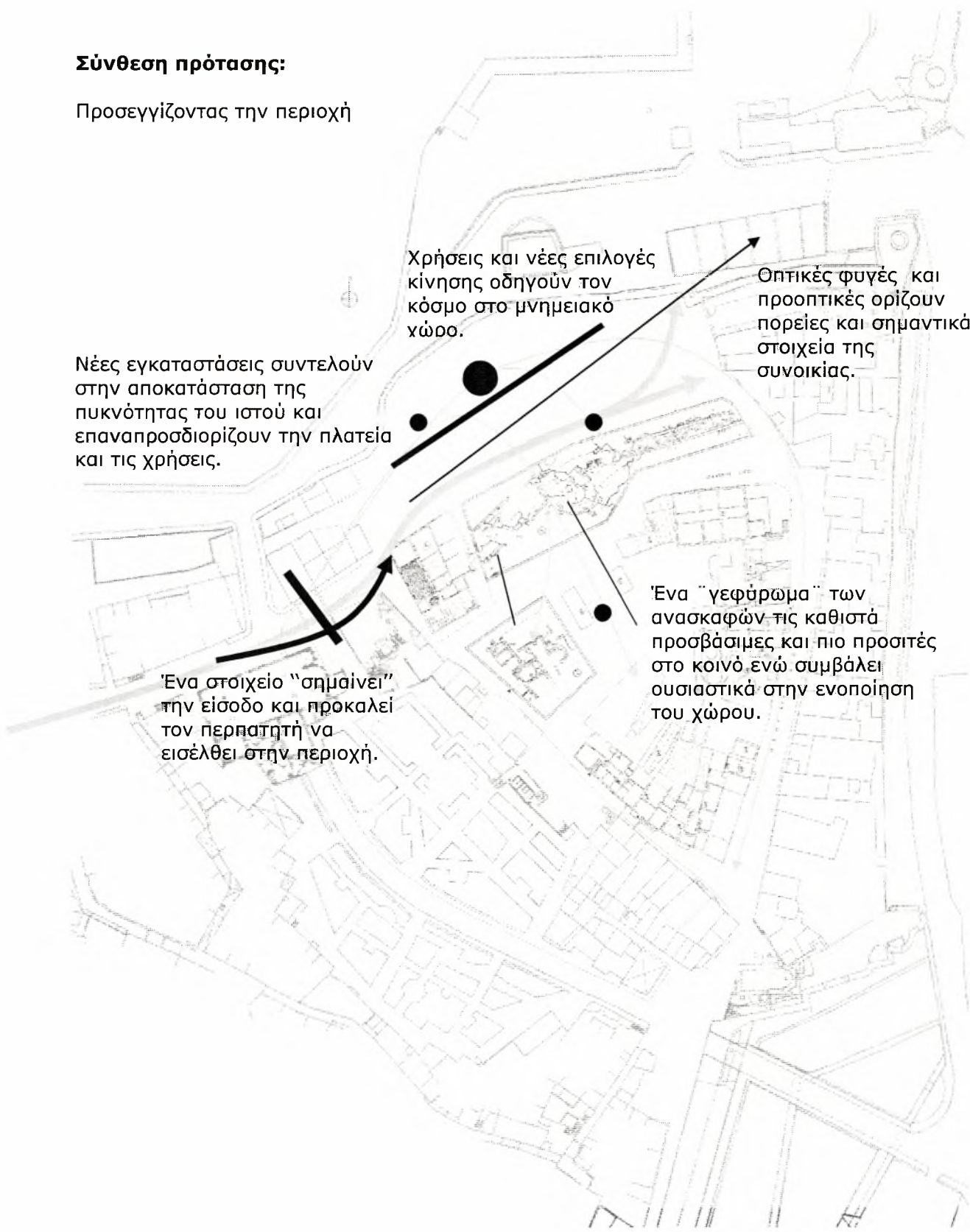
Νέες εγκαταστάσεις συντελούν στην αποκατάσταση της πυκνότητας του ιστού και επαναπροσδιορίζουν την πλατεία και τις χρήσεις.

Χρήσεις και νέες επιλογές κίνησης οδηγούν τον κόσμο στο μνημειακό χώρο.

Οπτικές φυγές και προοπτικές ορίζουν πορείες και σημαντικά στοιχεία της συνοικίας.

Ένα στοιχείο "σημαίνει" την είσοδο και προκαλεί τον περπατητή να εισέλθει στην περιοχή.

Ένα "γεφύρωμα" των ανασκαφών τις καθιστά προσβάσιμες και πιο προσιτές στο κοινό ενώ συμβάλει ουσιαστικά στην ενοποίηση του χώρου.



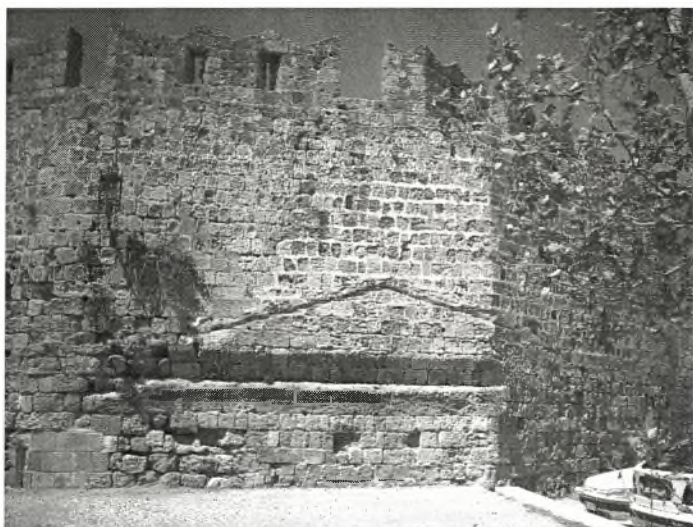
Πεδία άντλησης σχεδιαστικών εργαλείων:

Βομβαρδισμός

Η καταστροφή από τον βομβαρδισμό, μια σημαντική φάση της ιστορίας της περιοχής, σημαδεύει τα κτίρια που πλήττει αλλά και το περιβάλλον τους με χαρακτηριστικό τρόπο: κατάρρευση οροφών, τμημάτων του κτιρίου ή και ολοκληρωτική κατάρρευση, θραύσματα τοίχων, σπασμένα παράθυρα και καμένα στοιχεία. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτυπώματα των γκρεμισμένων κτισμάτων πάνω στο τείχος που φανερώνουν έστω και ελλειπτικά τα ύψη των κτιρίων του Ο.Τ.



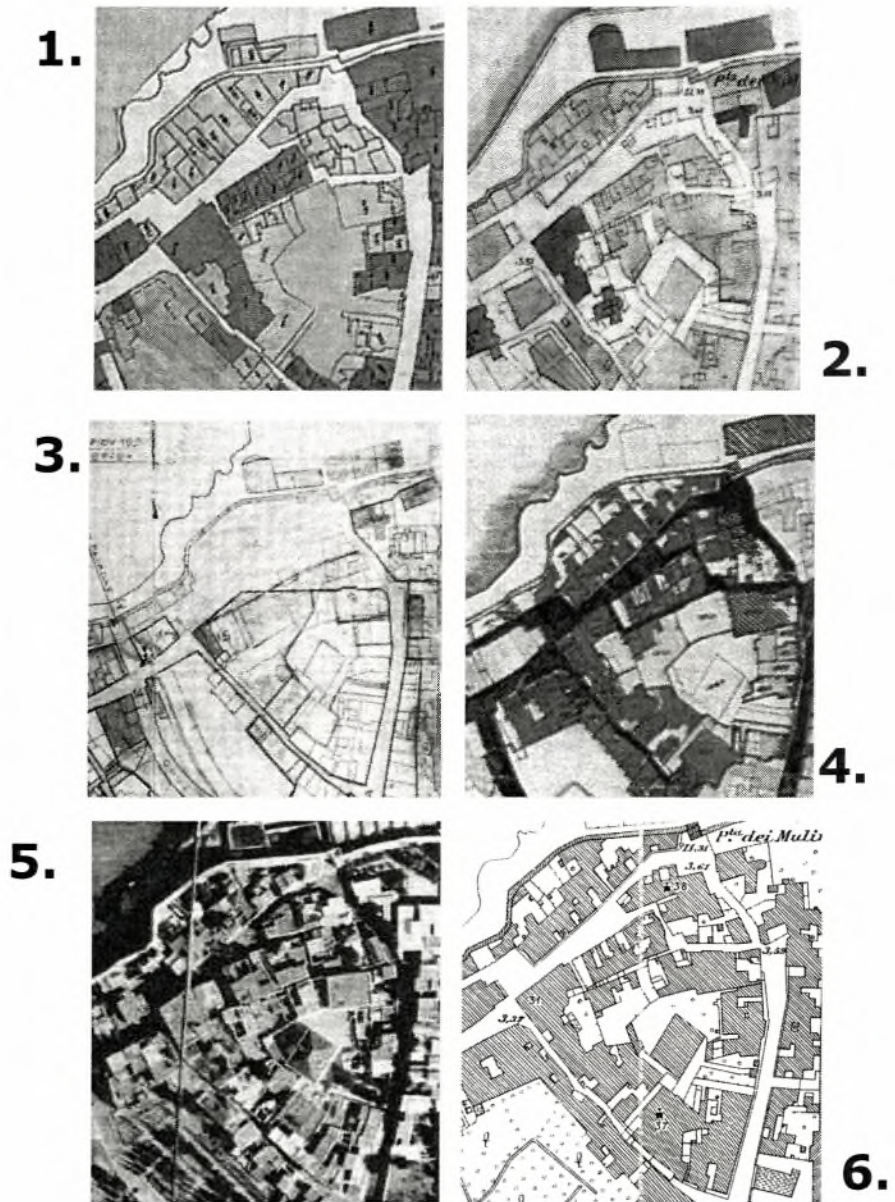
Εικ.38.Βομβαρδισμένα κτίρια στην Ευρώπη κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.



Εικ.39. Ίχνη των γκρεμισμένων κτισμάτων πάνω στα τείχη.

Χάρτες

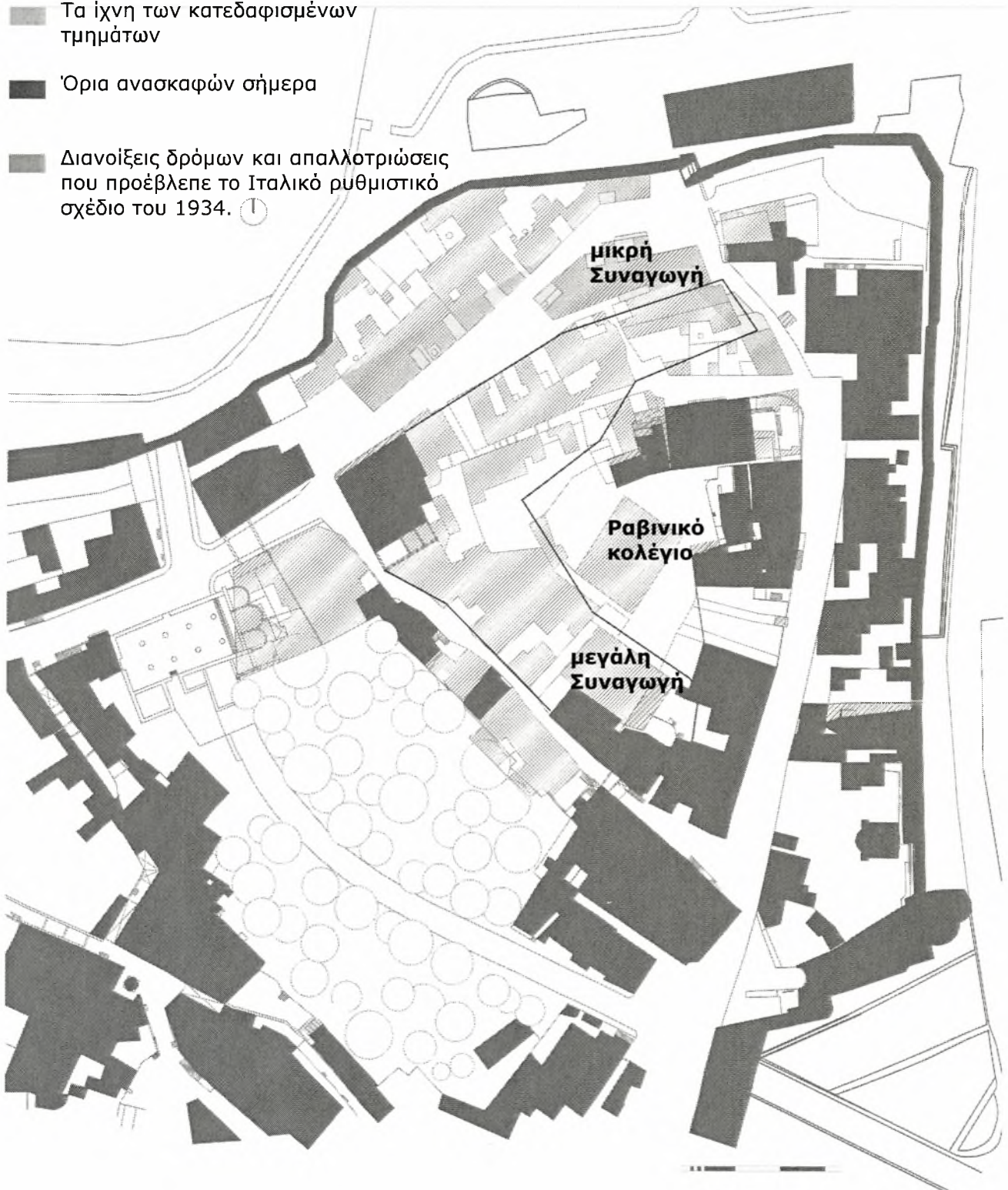
Βάση για την ανασυγκρότηση της μορφής του ιστού αποτελεί η συλλογή από χάρτες για την περιοχή. Στοιχεία που αποκομίζουμε από τη μελέτη τους: - άρθρωση του ιστού- έλλειψη σαφούς διάκρισης των ορίων των ιδιοκτησιών - εσωτερικές "κρυφές" αυλές - σχηματισμός διόδων - μικρές διαπλατύνσεις και δημόσιοι χώροι.



Παλαιότερες αποτυπώσεις, οδηγοί για την συνοχή του ιστού και πηγές για χαράξεις.

- 1.** Ιδιοκτησιακό καθεστώς της περιοχής **2.** Ρυθμιστικό σχέδιο του 1934 **3.** Ρυμοτομικό σχέδιο του 1954
- 4.** Κατάσταση των κτισμάτων μετά το βομβαρδισμό **5.** Αεροφωτογραφία πριν το βομβαρδισμό **6.** Αποτύπωση πριν τη θέσπιση του ρυθμιστικού του 1934 κα.

- Τα ίχνη των κατεδαφισμένων τμημάτων
- Όρια ανασκαφών σήμερα
- Διανοίξεις δρόμων και απαλλοτριώσεις που προέβλεπε το Ιταλικό ρυθμιστικό σχέδιο του 1934. ①



Προσόψεις

Καθώς δεν υπάρχουν φωτογραφίες των κατεστραμμένων οικοδομικών τετραγώνων και οι χάρτες απεικονίζουν μόνο τη σχέση κτισμένου-ακάλυπτου χώρου, για την πιθανή διαμόρφωση των όψεων αντλούμε στοιχεία από τη μορφολογία των κτιρίων γειτονικών οικοδομικών τετραγώνων.

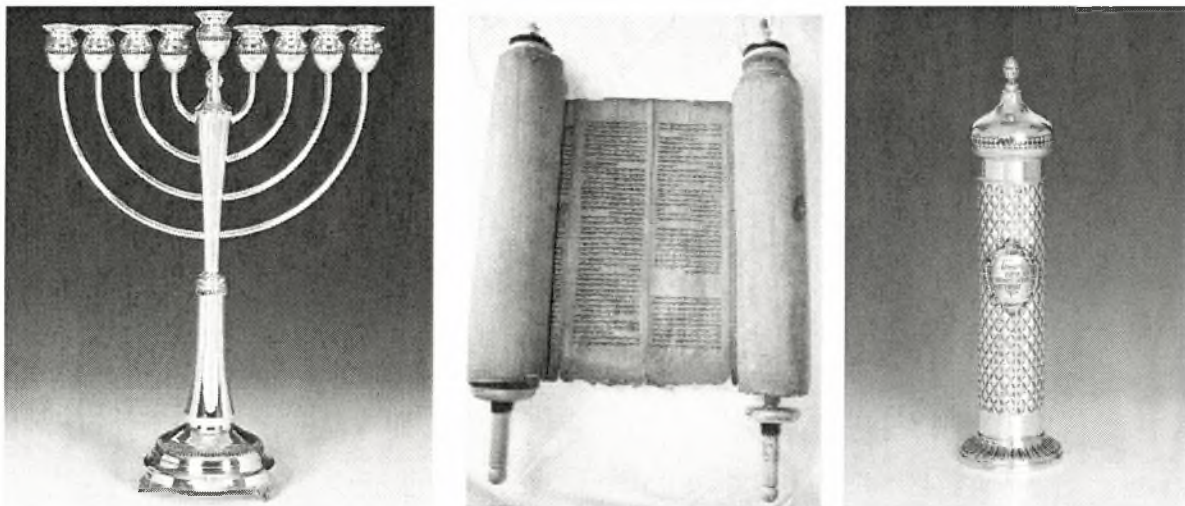


Εικ.40. Προσόψεις της περιοχής



Εβραϊκό στοιχείο

Για να αποδοθεί η εβραϊκή παρουσία στο χώρο χρειάζεται να δοθεί έμφαση στα ερείπια που παραμένουν από τα κτίρια της εβραϊκής κοινότητας (το ραβινικό κολέγιο και τις δύο συναγωγές) με την τοποθέτηση στοιχείων που θα σημαίνουν το χώρο. Ιερά σκεύη και λατρευτικά αντικείμενα αποτελούν πηγή έμπνευσης για σημειακές παρεμβάσεις που θα ενισχύσουν τη συμβολική αξία του χώρου (όπως π.χ ο ιερός κύλινδρος της Torah και η επτάφωτη λυχνία).



Εικ.42.Ιερά σκεύη

Μειονεκτήματα

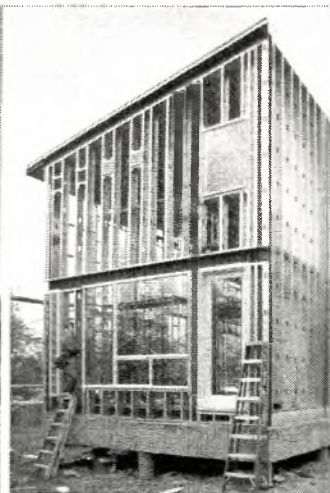
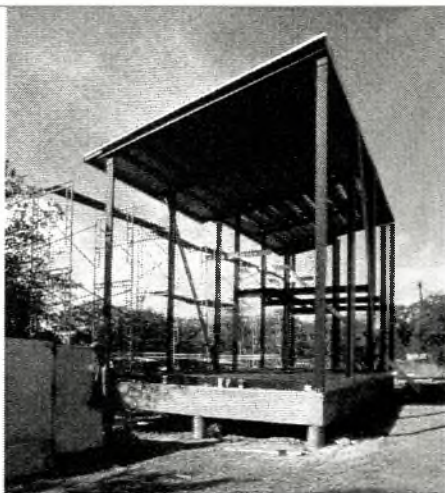
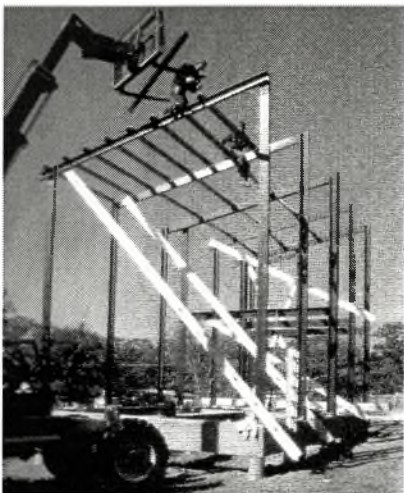
Ο νέος ιστός αντλεί στοιχεία από την παλιό αλλά προσπαθεί παράλληλα να δώσει λύσεις στα προβλήματα και τα μειονεκτήματα που είχε ο προγενέστερος: έλλειψη υποδομών, ελλιπή ηλιασμό και αερισμό, απουσία πλατειών. Αυλές στα δώματα, μεγαλύτερες επιφάνειες διαφάνειας στις όψεις και χωροθέτηση νέων πλατωμάτων είναι κάποιες από τις λύσεις που προτείνονται.



Εικ.44.Στενά και σκιερά σοκάκια και έλλειψη ηλιόλουστων πλατωμάτων.

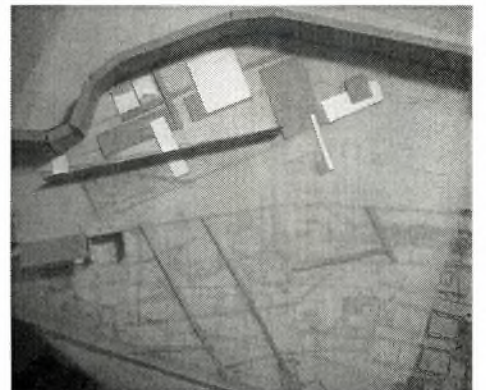
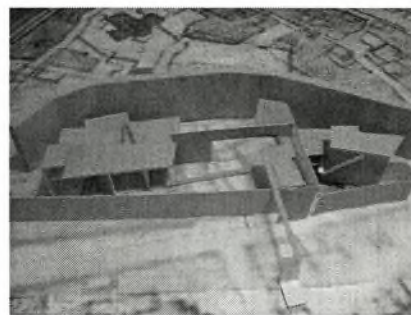
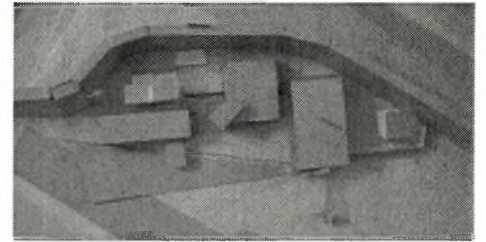
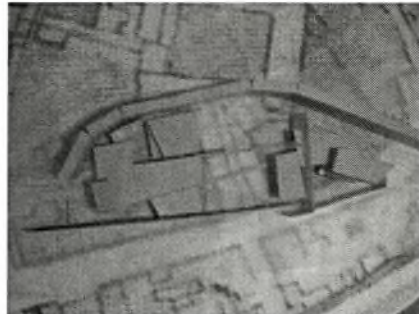
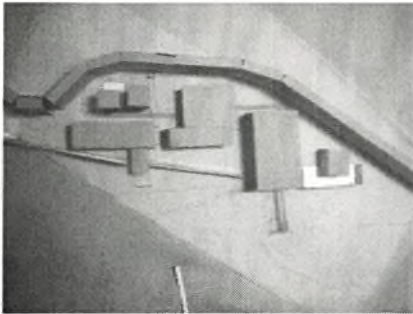
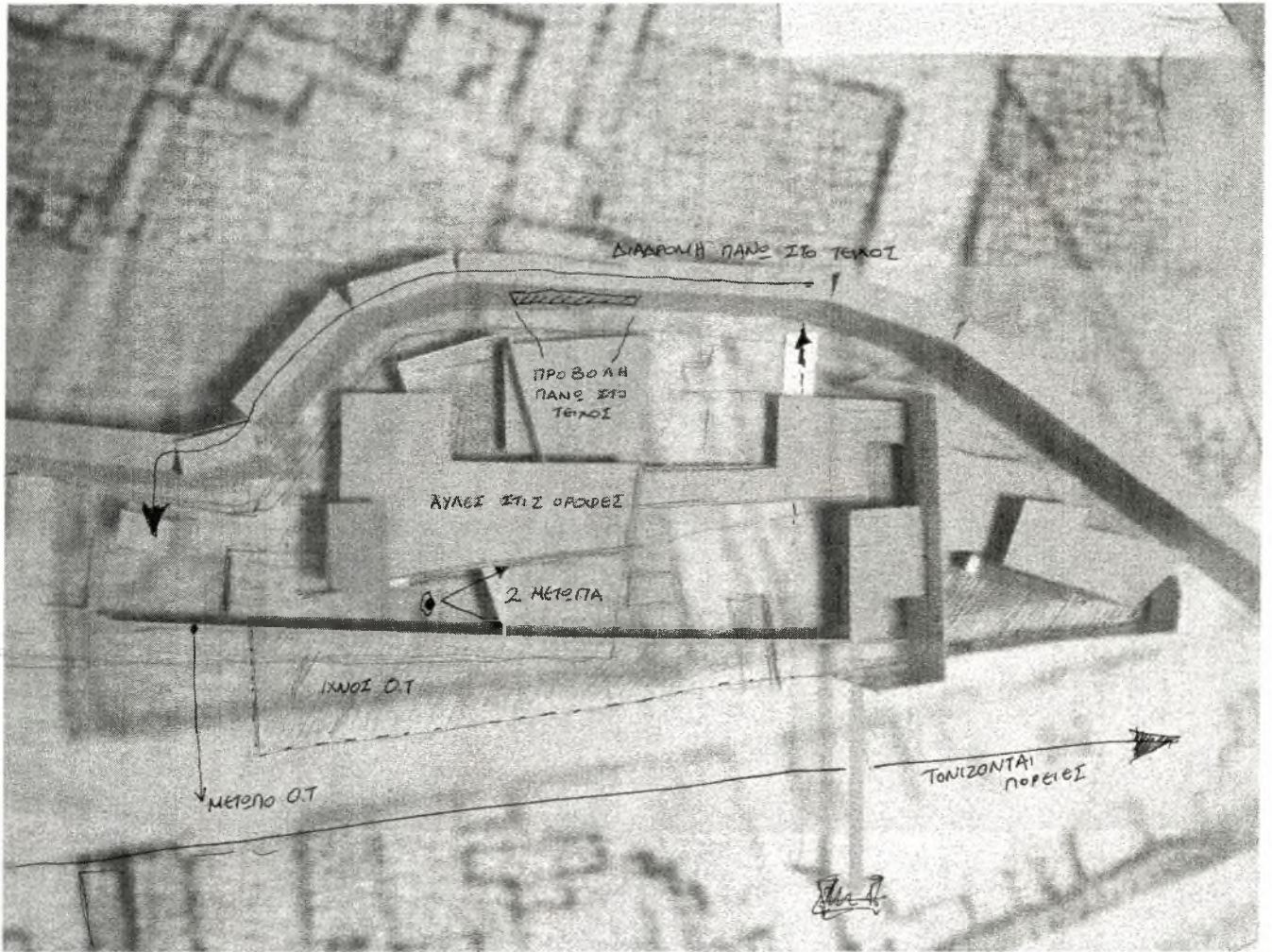
Προκατασκευασμένα

Η ανάγκη για αναστρεψιμότητα της επέμβασης οδηγεί στην αναζήτηση υλικών και κατασκευών που να μπορούν εύκολα να αποσυναρμολογηθούν και να απομακρυνθούν. (ελαφρές κατασκευές, προκατασκευασμένες και κινητά στοιχεία).

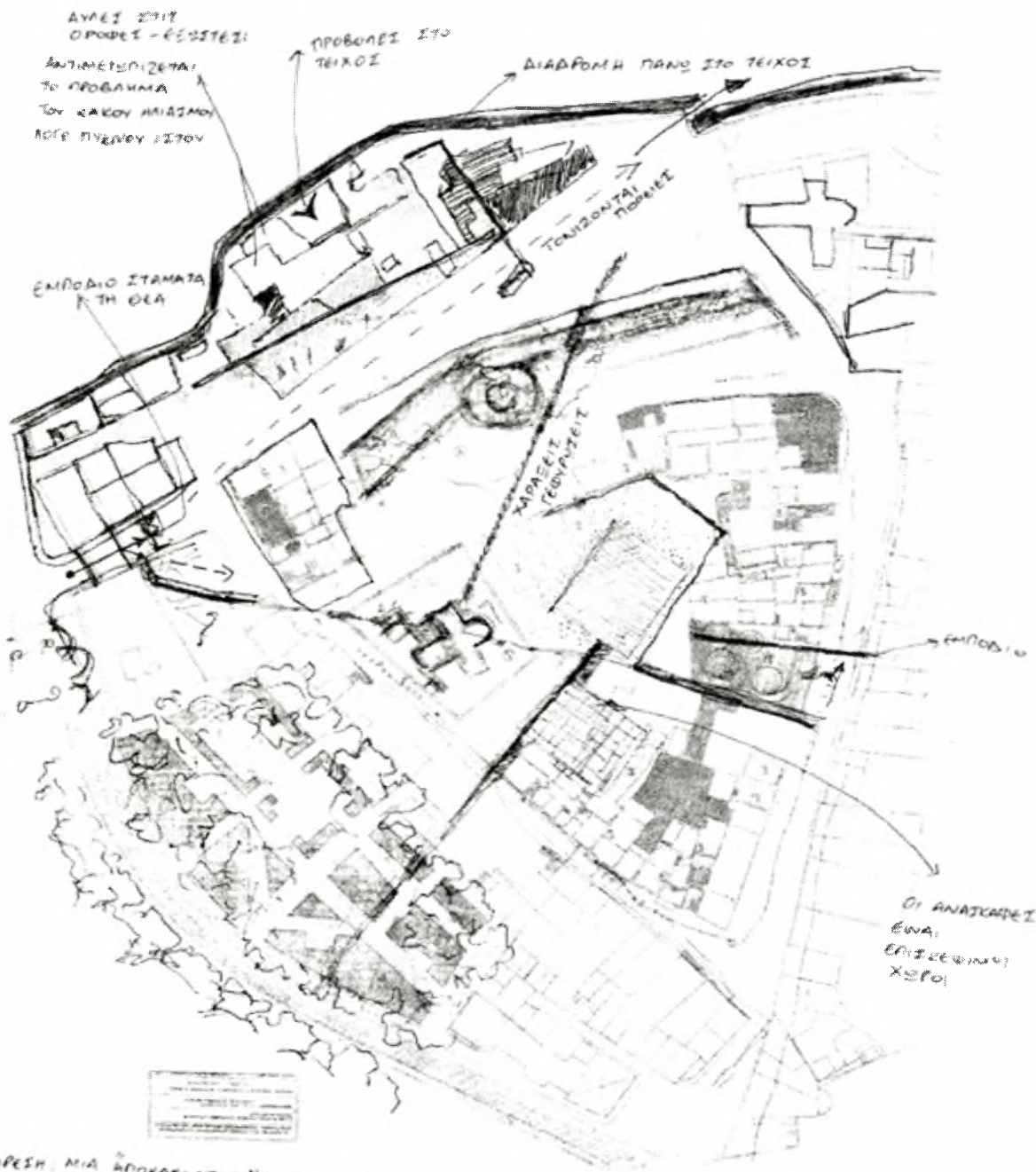


Εικ.4 5.Προκατασκευασμένη κατοικία.

Μακέτες, σκίτσα και σχέδια
εργασίας

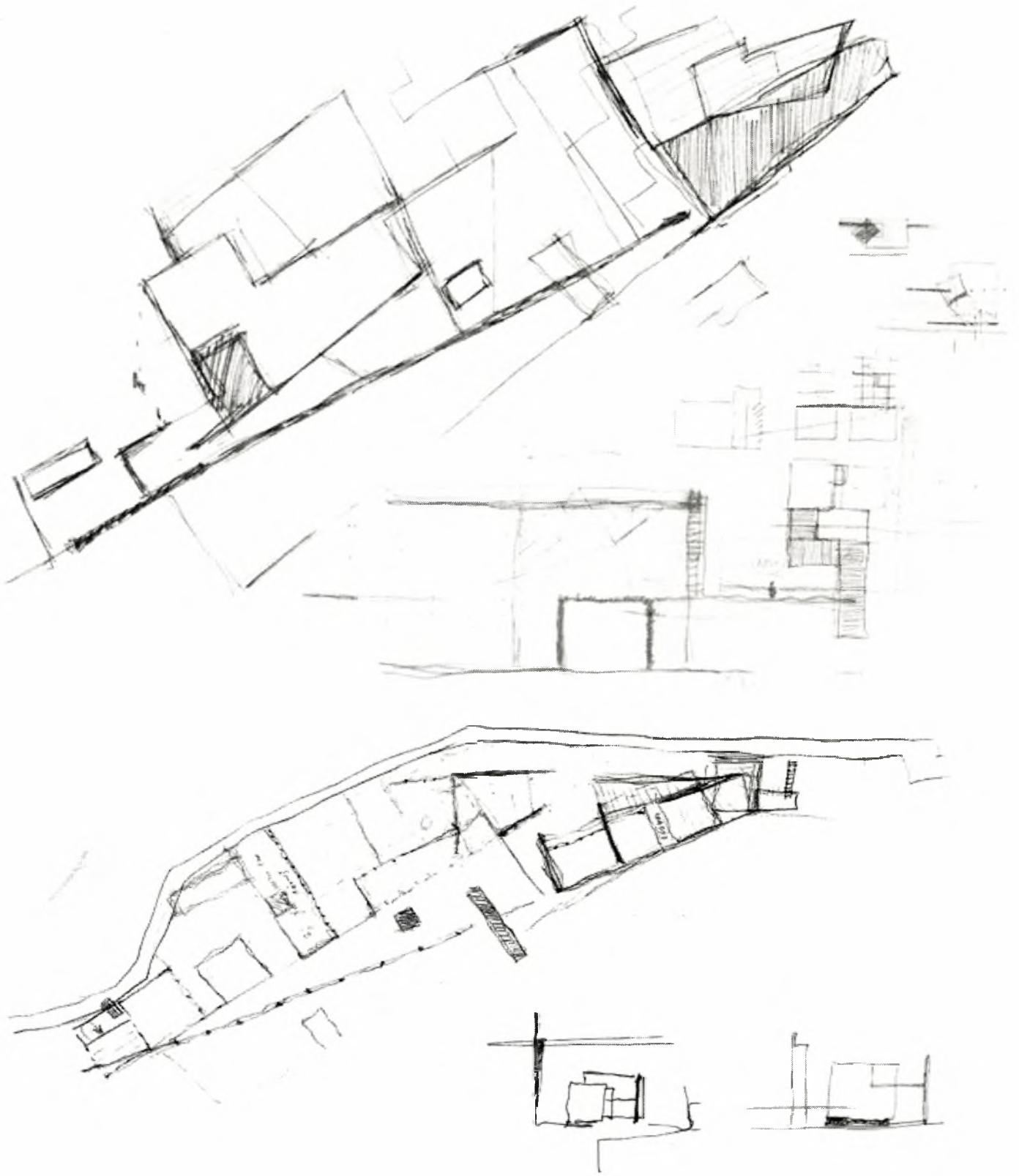


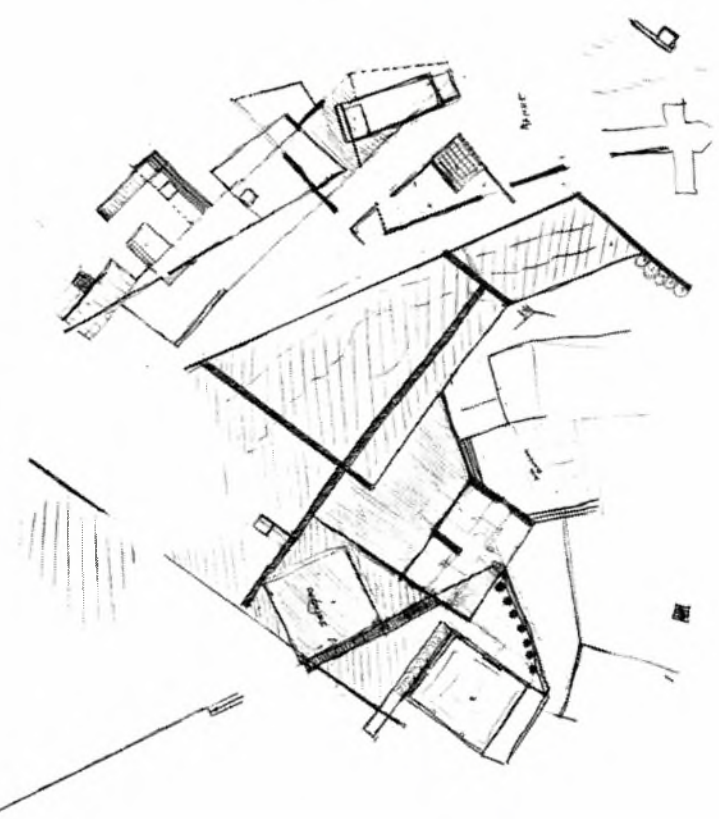
ΟΙ ΑΝΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΤΙΜΩΝΤΑΙ, ΝΑ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΤΟΥΝ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ Π.Π.

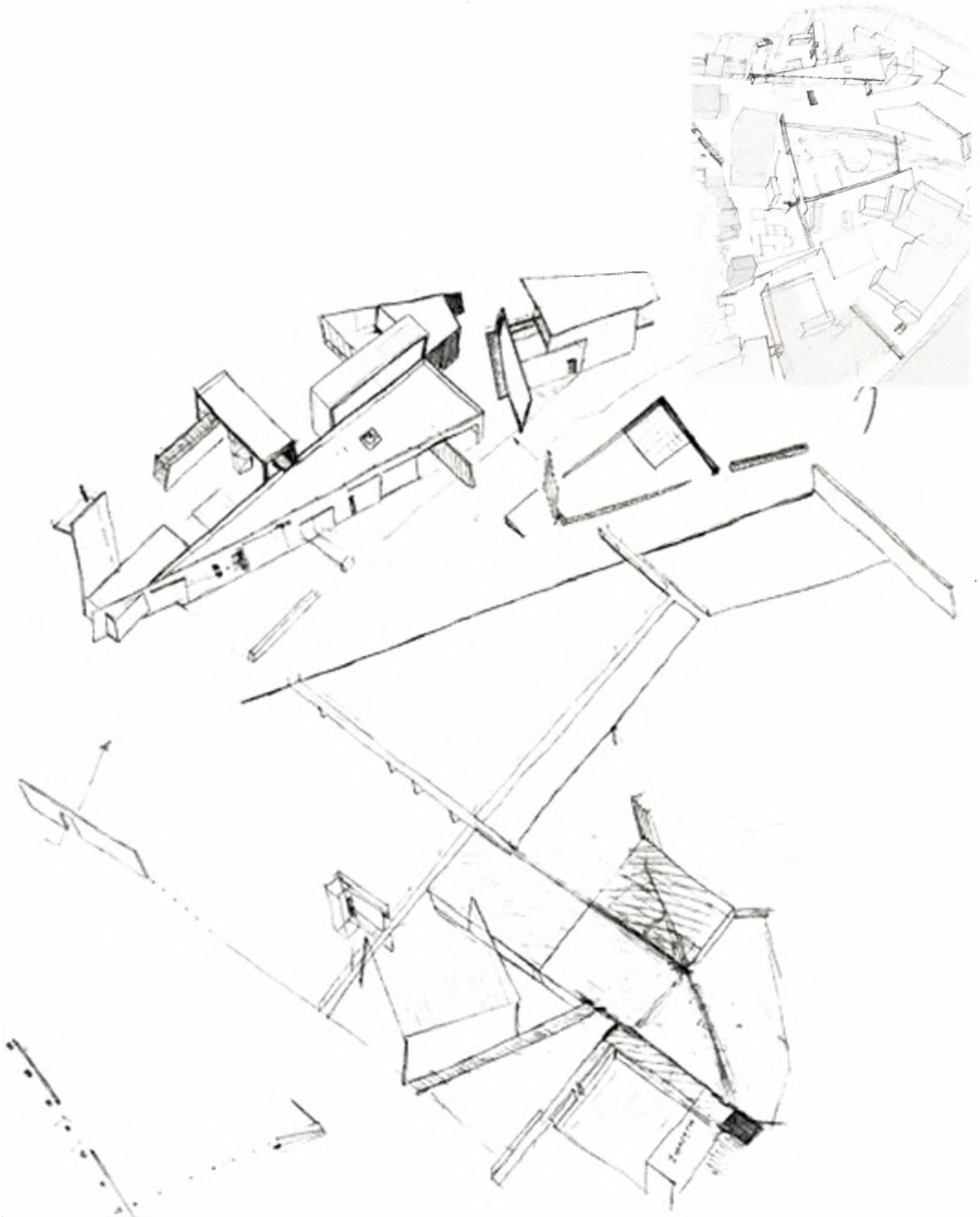


ΕΡΓΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

ΚΑΡΙΕΡΑ: ΜΙΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕ ΑΠΛΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ
 ΜΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΛΜΩΝΟΥΝ ΤΟΝ ΠΑΛΙΟ ΣΤΟ ΣΑΝ ΤΕΧΝΗΤΑ ΜΕΛΗ ΣΕ ΑΠΟΤΗΡΑΙΜΕΝΟ ΚΟΡΜΙ.
 ΣΗΑ ΔΙΑΤΡΑΠΤΟ ΟΜΟΔΟΜΙΚΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ







πρόταση

πρόταση.

όλη, στο συνέγείο των δοτικών σχέσεων με προκατάθεση της δομής του μεσογειακού ιστού.



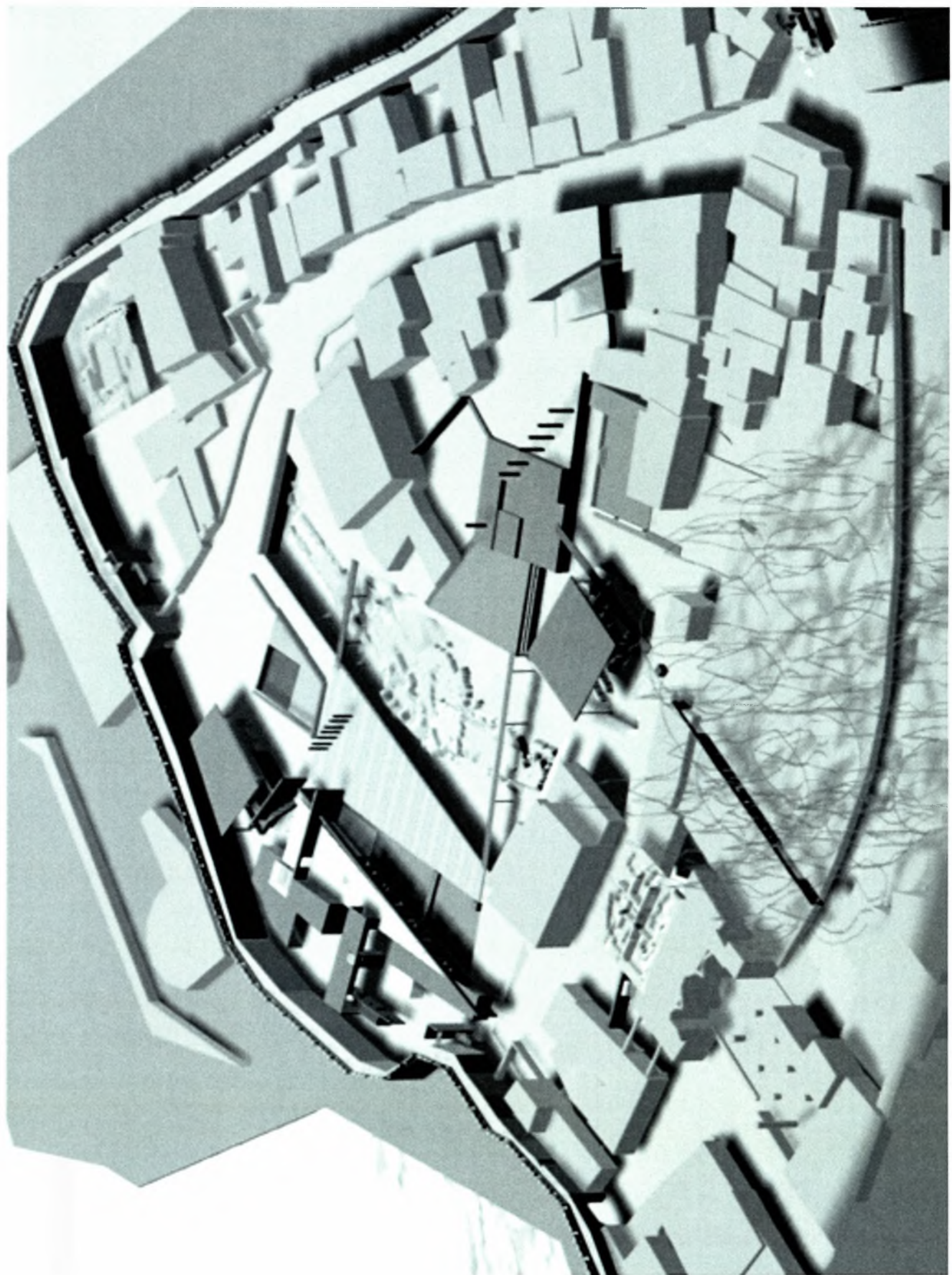


- 1. Βάση πληροφόρησης
- 2. Τριγωνικό πλάτωμα
- 3. Νέο οικοδομικό τετράγωνο
- 4. Τχνος Ο.Τ και οριοθέτηση της Συναγωγής
- 5. Πλάτωμα μπροστά στον Αγ. Παντελεήμονα

- 6. Προσβάσεις στις επάλξεις
- 7. Γεφυρώσεις πάνω απο τις ανασκαφές
- 8. Στέγαστρο ανασκαφής
- 9. Υπαιθριος χώρος εκδηλώσεων
- 10. Αυλή σχολείου

Περιγραφή της οργάνωσης του χώρου







TOMH A-A

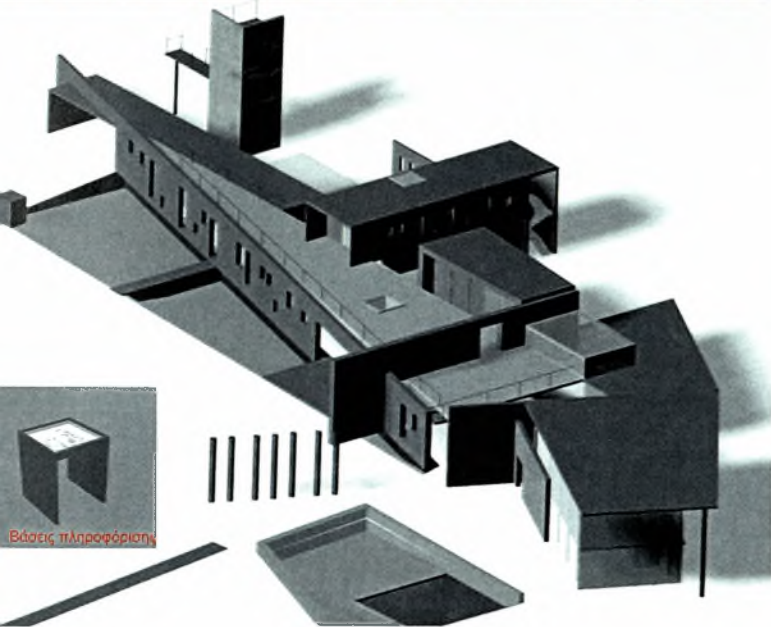


TOMH B-B

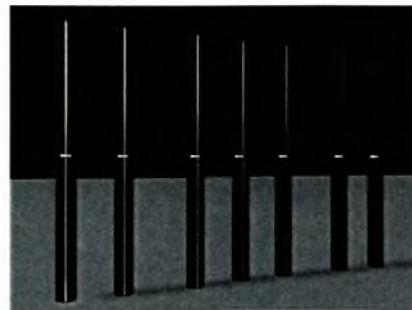
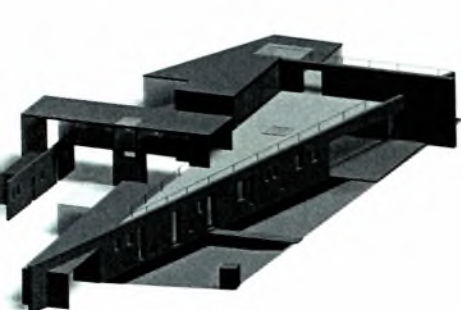
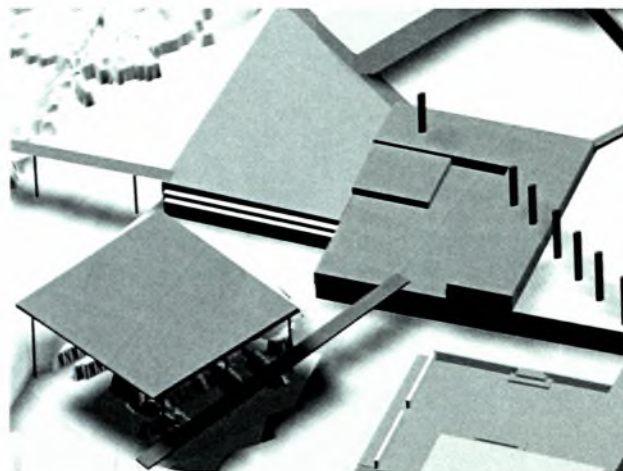
Επιλεκτική ανασύνταξη του πολεοδομικού ιστού

Με τη πολυδομική φυσιογνωμία, εξασφάλιση προϋποθέσεων αναβίωσης του.

Ήπιες και ανοικτές χειρονομίες οδηγούν στο σχεδιασμό των κτιρίων και των χώρων. Τα ίχνη των κατεδαφισμένων τετραγώνων και η μορφή του πολεοδομικού ιστού, επανερμηνεύονται ελεύθερα μέσα από σημεία, γραμμές, και επιφάνειες που αντιστοιχούν σε όγκους, κινήσεις και χώρους και οδηγούν σε μια γεωμετρική απόδοση της περιοχής.

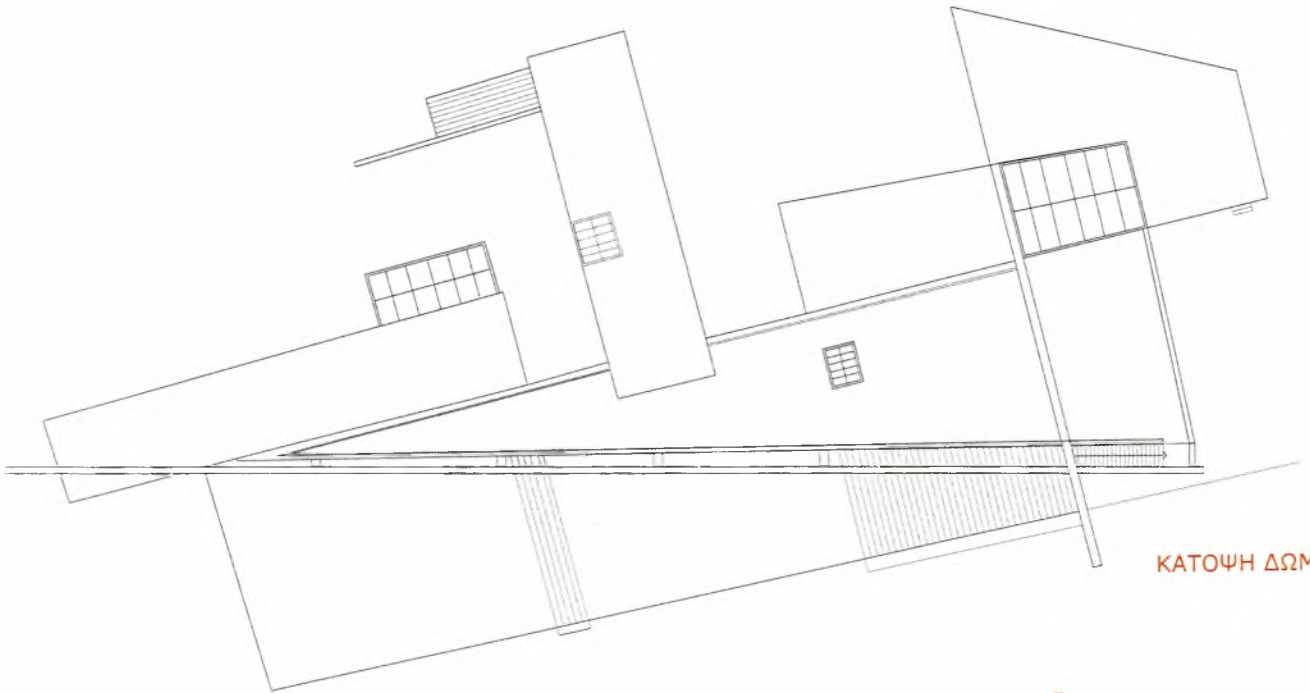


Βάσεις πληροφορίας



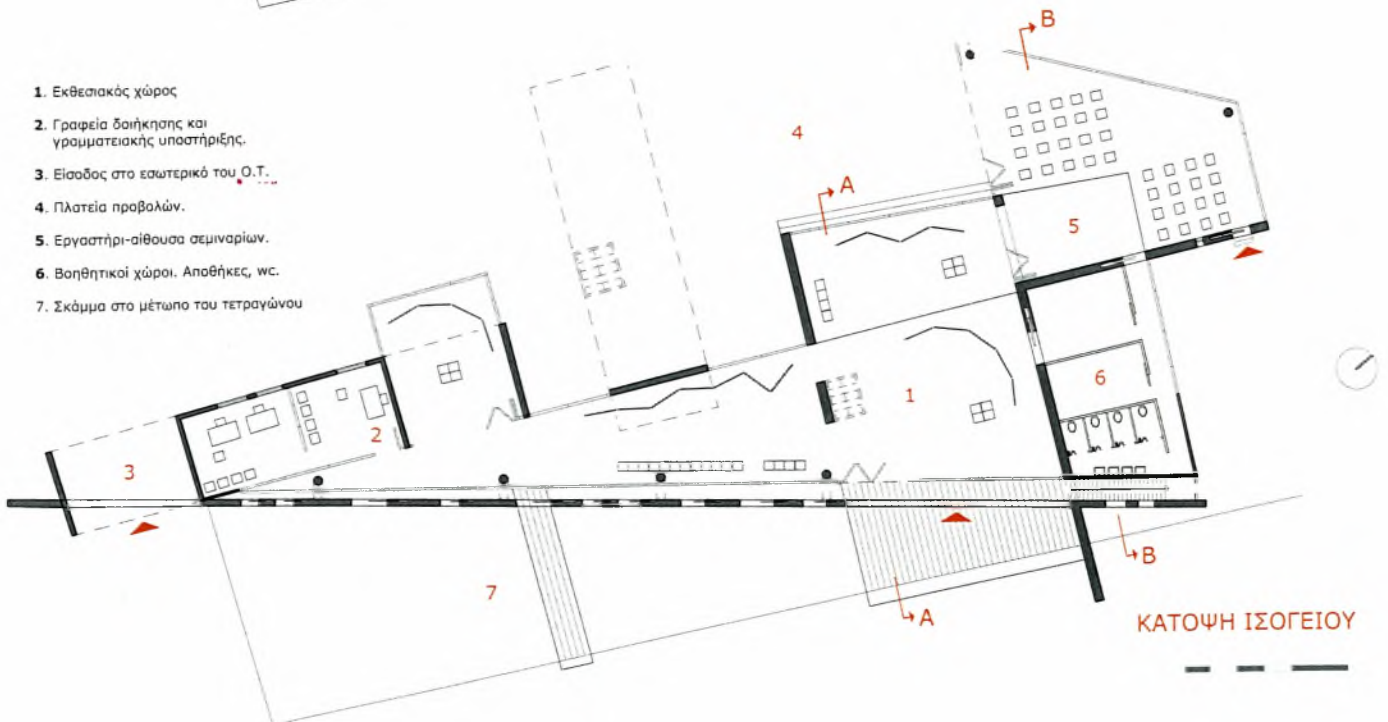


ΠΡΟΣΟΨΗ



ΚΑΤΟΨΗ ΔΩΜΑΤΟΣ

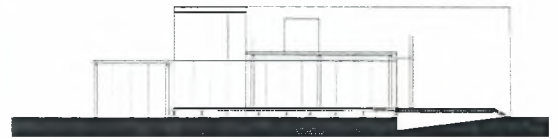
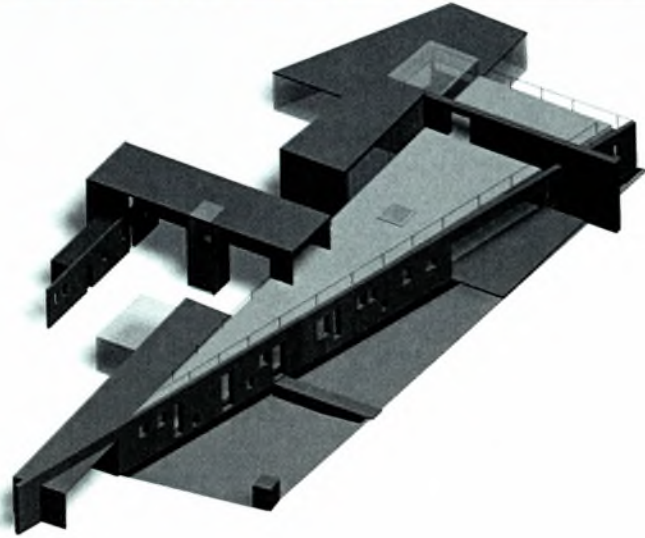
1. Εκθεσιακός χώρος
2. Γραφεία διοίκησης και γραμματειακής υποστήριξης.
3. Είσοδος στο εσωτερικό του Ο.Τ.
4. Πλατεία προβολών.
5. Εργαστήρι-αίθουσα σεμιναρίων.
6. Βοηθητικοί χώροι. Αποθήκες, wc.
7. Σκάμμα στο μέτωπο του τετραγώνου



ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

Μουσείο της Εβραϊκής κοινότητας

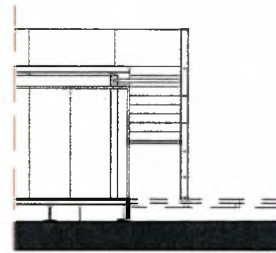
Κεντρικός χώρος - αίθουσα σεμιναρίων, εργαστήρι



ΤΟΜΗ Α-Α



ΤΟΜΗ Β-Β

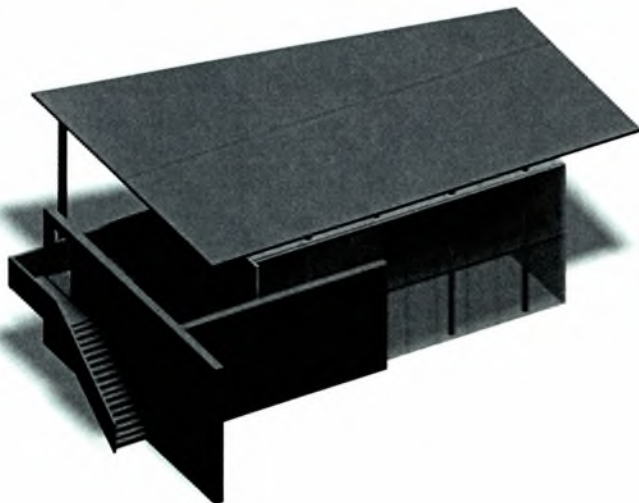


Ως βάση χρησιμοποιείται ένα βάθος μεταλλικής κατασκευής ύψους 60 εκ που περιλαμβάνει τις προσαρμοσμένες θεμελιώσεις και μεγάλο μέρος των δικτύων υποδομής. Με αυτό τον τρόπο τα μεταλλικά κατασκευής κτίρια απλά επικάθονται στο έδαφος.

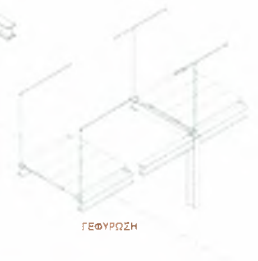
ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ

Κατάστημα, Καφετέρεια, Αναγνωστήριο

Κλιμακοστάσιο, λεπτομέρειες γεφυρώσεων και βάθρου θεμελιώσεων.

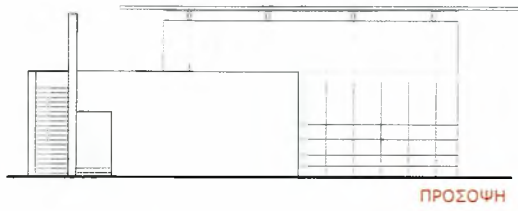


ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

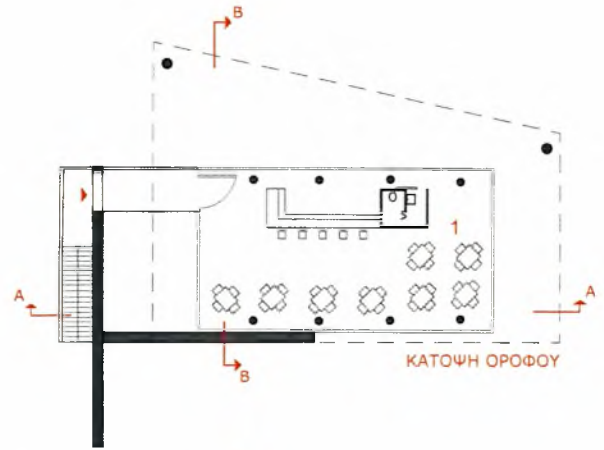


ΓΕΦΥΡΩΣΗ

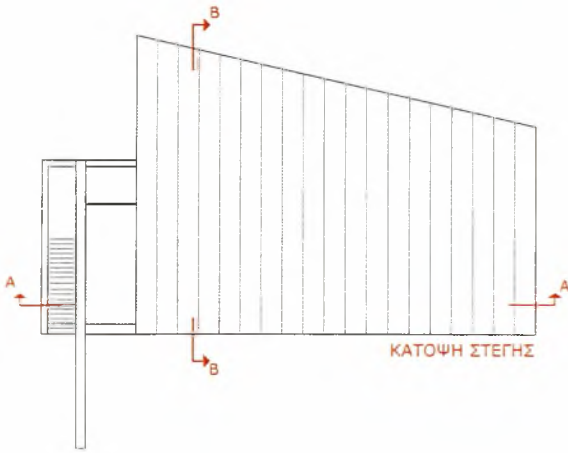




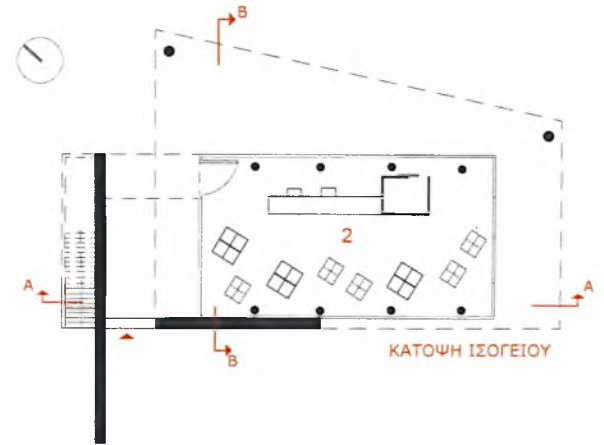
ΠΡΟΣΩΠΗ



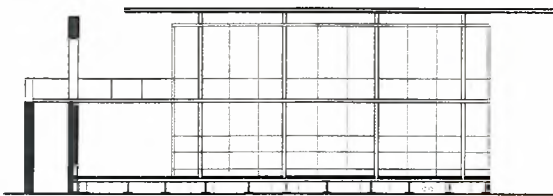
ΚΑΤΩΦΗ ΟΡΟΦΟΥ



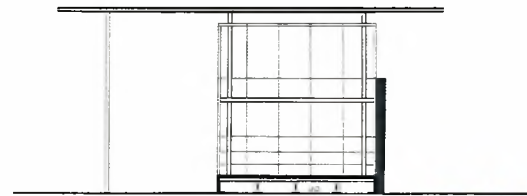
ΚΑΤΩΦΗ ΣΤΕΓΗΣ



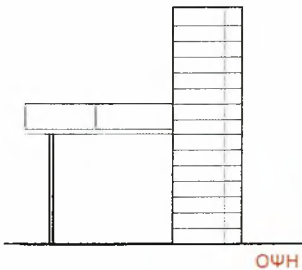
ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ



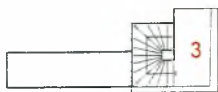
ΤΟΜΗ Α-Α



ΤΟΜΗ Β-Β



ΟΨΗ

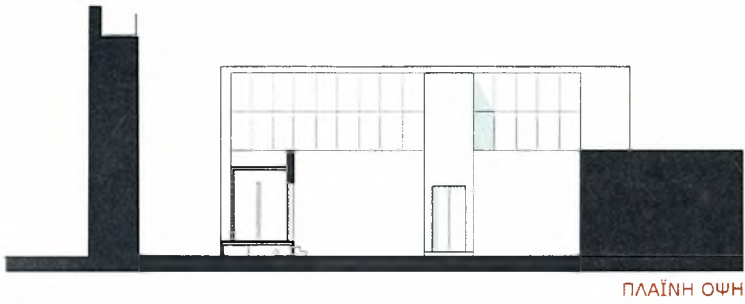


3



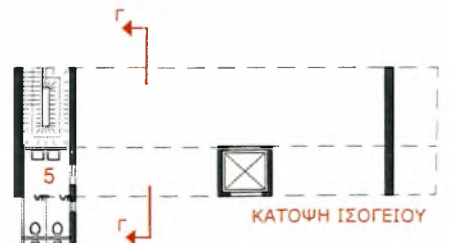
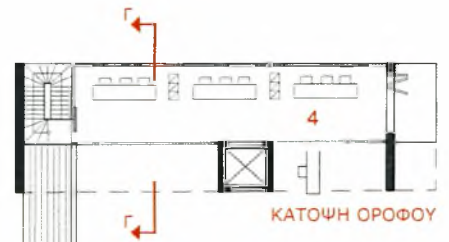
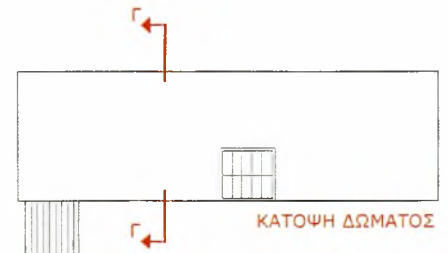
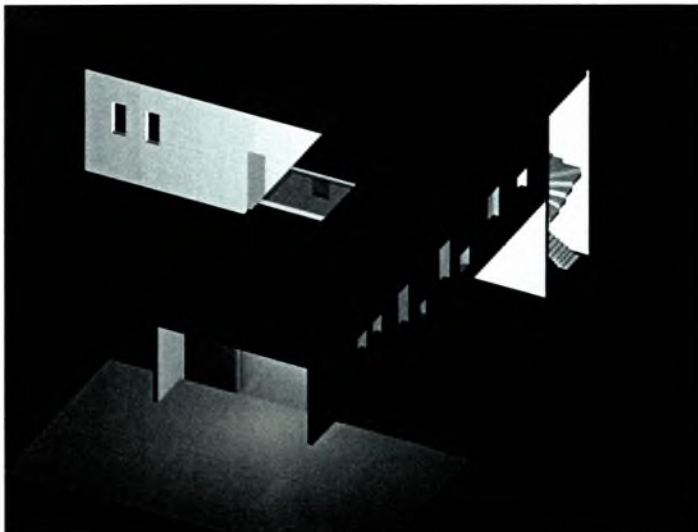
ΚΑΤΩΦΕΙΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣΤΑΣΙΟΥ

Δεδομένου ότι τα κτίρια της πρότασης τοποθετούνται στο διατηρητέο περιβάλλον της παλιάς πόλης, επιχειρείται μια ήπια ένταξη διατηρώντας ωστόσο μια διακριτή κατά το δυνατόν μορφή.



Επιλέγεται ένα ελαφρύ σύστημα δόμησης με κυρίαρχα υλικά το μέταλλο το ξύλο και το γυαλί. Πρόκειται για κατασκευές που μπορεί να αποσυναρμολογηθούν εξυπηρετώντας έτσι την αναστρεψιμότητα της επέμβασης.

1. Καφετέρεια.
2. Κατάστημα-Έκθεση τοπικών προϊόντων.
3. Κλιμακοστάσιο που οδηγεί στις επάλξεις.
4. Αναγνωστήριο.
5. wc.



Οργάνωση της σύνθεσης

Ήπιες και “ανοικτές” χειρονομίες οδηγούν στο σχεδιασμό των κτιρίων και των χώρων. Τα ίχνη των κατεδαφισμένων τετραγώνων και η μορφή του πολεοδομικού ιστού, επανερμηνεύονται ελεύθερα μέσα από σημεία, γραμμές, και επιφάνειες που αντιστοιχούν σε όγκους, κινήσεις και χώρους και οδηγούν σε μια “γεωμετρική” απόδοση της περιοχής.

Έχοντας ως κύριο διαρθρωτικό άξονα την σημαντικότερη οδό της περιοχής, γίνεται μια επιλεκτική ανασύνταξη του πολεοδομικού ιστού ώστε να αναδειχτεί για ιστορικούς και διδακτικούς λόγους η πολεοδομική φυσιογνωμία του οικισμού καθώς και να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις αναβίωσης του. Διαφορετικοί όγκοι κτισμάτων ορίζουν την κλίμακα και αναπαράγουν μορφές και σχέσεις του αστικού χώρου ανάλογες με την ιστορία του οικισμού, ενώ ταυτόχρονα οι υπαίθριοι χώροι, άλλοτε δίνουν το ύψος και την αίσθηση του παλιού περιορισμένου πλατώματος και άλλοτε διατηρούν μια σχετική άνεση χώρου που χαρακτηρίζει μια σημερινή πλατεία.

Δεδομένου ότι τα κτίρια της πρότασης τοποθετούνται στο διατηρητέο περιβάλλον της παλιάς πόλης, επιχειρείται μια ήπια ένταξη διατηρώντας ωστόσο μια διακριτή κατά το δυνατόν μορφή. Επιλέγεται ένα ελαφρύ σύστημα δόμησης με κυρίαρχα υλικά το μέταλλο το ξύλο και το γυαλί. Πρόκειται για κατασκευές που μπορεί να αποσυναρμολογηθούν εξυπηρετώντας έτσι την αναστρεψιμότητα της επέμβασης. Ως προς το σκοπό αυτό αλλά και για την όσο το δυνατό μικρότερη επέμβαση στο έδαφος, η έδραση των κτιριακών όγκων γίνεται με συγκεκριμένο τρόπο. Ως βάση χρησιμοποιείται ένα βάθρο μεταλλικής κατασκευής ύψους 60 εκ που περιλαμβάνει τις προσαρμοσμένες θεμελιώσεις και μεγάλο μέρος των δικτύων υποδομής. Με αυτό τον τρόπο τα μεταλλικής κατασκευής κτίρια απλά εδράζονται στο έδαφος.

Περιγραφή της πρότασης

Η είσοδος στην περιοχή γίνεται από 3 σημεία. Η μεγαλύτερη προσέλευση γίνεται μέσω της οδού Πινδάρου κοντά στην πύλη της Παναγιάς ενώ ακολουθούν η είσοδος από την οδό Κισθηνίου κοντά στην πύλη της Ακαντιάς και η κρυμμένη από πολλούς διάβαση μέσα από το πάρκο της οδού Αλχαδέφ. Οι είσοδοι ορίζονται από τοιχοπετάσματα μεταλλικής κατασκευής με ορθογώνια ανοίγματα, τα οποία φαίνεται να έχουν πέσει πάνω στο δρόμο σαν τμήματα όψεων που αποσπάστηκαν από τα κτίρια τους, ως αποτέλεσμα μίας από τις τόσες καταστροφές που

έπληξαν την περιοχή. Ο προσανατολισμός και τα ανοίγματα τους ορίζουν τις πορείες που μπορεί να επιλέξει ο επισκέπτης όταν τα συναντήσει. Η κατασκευή τους με σύγχρονα υλικά εισάγει τον 21^ο αι., σέβεται την ιστορία του χώρου ενώ προσφέρει συμβολισμούς για πολλούς περαιτέρω συνειρμούς.

Στην πλατεία Πεισιδώρου χωροθετείται ο μεγαλύτερος όγκος της επέμβασης. Δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο να αναδειχτεί η μορφολογία του παλιού πολεοδομικού ιστού, διατηρώντας τους κύριους άξονες και τα σημαντικά πλατώματα μέσα από τον επαναπροσδιορισμό των γκρεμισμένων οικοδομικών τετραγώνων. Τονίζεται η σημασία της οδού της Αγοράς ως σημαντικότερης διαδρομής της περιοχής η οποία λειτουργούσε από την εποχή των Ιπποτών μέχρι σήμερα, ως κεντρικός διαρθρωτικός της άξονας. Γύρω από αυτή εκτείνονται όλες οι λειτουργίες, ενώ με την ενίσχυσή της σημασίας της, απακαθίσταται η σχέση της περιοχής με το λιμάνι. Ως κέντρο συνάντησης και διανομής των κινήσεων οριοθετείται η κεντρική τριγωνική πλατεία ενώ εξασφαλίζεται η ύπαρξη πλατώματος μπροστά στην κύρια είσοδο του ναού του Αγίου Παντελεήμονα, ζωτικού χώρου για θρησκευτικές εκδηλώσεις. (πανηγύρι στις 27 Ιουλίου)

Δημιουργείται νέο οικοδομικό τετράγωνο κατά μήκος του τείχους, η χάραξη του οποίου λαμβάνει υπόψη τις προϋπάρχουσες χαράξεις, ενώ το κεντρικό τετράγωνο δεν ανακατασκευάζεται, αλλά υποδηλώνεται η παρουσία του με την χάραξη των ορίων του στο έδαφος, παράλληλα με μια υποχώριση και διαφοροποίηση του εδάφους. Τμήματα κτιρίων του παλιού ιστού που δεν "κτίζονται", παραμένουν ως ίχνη στο έδαφος, ως σκάμματα ή επιφάνειες με διαφορετική πλακόστρωση και αποτελούν αφετηρίες για το σχεδιασμό υπαίθριων χώρων. Πρόθεση της οριοθέτησης με αυτόν τον τρόπο είναι να μην προκαλείται μεγαλύτερη οπτική όχληση στην περιοχή.

Με τον ίδιο τρόπο αντιμετωπίζεται και η διαμόρφωση της πλατείας του Αγίου Παντελεήμονα, όπου παλαιότερα βρισκόταν το Ραβινικό κολέγιο το οποίο σήμερα, ως περιφραγμένος χώρος, χρησιμοποιείται για αυλή του δημοτικού σχολείου. Κεντρική ιδέα για την παρέμβαση σε αυτό το σημείο αποτελεί η δημιουργία μιας πλατφόρμας αναψυχής και εκπαίδευσης. Προτείνεται η διατήρηση του προϋπάρχοντος πλατώματος γύρω από το κολέγιο, ο προσδιορισμός της θέσης του, αλλά και μία αφαιρετική απόδοση κάποιων τυπολογικών χαρακτηριστικών της κάτοψης του, μέσα από διαβαθμισμένα επίπεδα. Η αυλή του σχολείου επαναπροσδιορίζεται και διαφοροποιείται από την υπόλοιπη πλατεία με υψομετρική διαφορά.

Στην ανασκαφή της βυζαντινής εκκλησίας τοποθετείται στέγαστρο με σκοπό να προστατεύσει το ευαίσθητο εύρημα. Οι πλατείες Πεισιδώρου-Αγίου Παντελεήμονα που χωρίζονται από τη διαμήκη ανασκαφή του ελληνιστικού τείχους ενώνονται με γέφυρες πάνω από τον λάκκο της ανασκαφής, ο οποίος σε ορισμένα σημεία ξεπερνάει τα δύο μέτρα βάθος. Οι γεφυρώσεις λειτουργούν ως σύνδεσμοι για τα τμήματα της διαμελισμένης περιοχής και συμβάλουν ουσιαστικά στην επίτευξη της ενότητάς της.

Η μεγάλη συναγωγή, με τα ερείπια της να εντάσσονται στον ανασκαφικό χώρο του Αγ. Παντελεήμονα, καθώς και μια μικρότερη συναγωγή και το Ραβινικό κολέγιο, για τα οποία δεν σώζονται ίχνη, είναι χώροι που η ανασύνταξή τους υποδηλώνει τη μακράιωνη παρουσία του εβραϊκού στοιχείου στην περιοχή.

Ο τρόπος που επιλέχτηκε να τονιστεί η παρουσία τους αλλά και η αλληλουχία τους είναι ένα σύστημα πυλώνων-ιστών που οργανώνονται κατά μήκος μιας διαγωνίου που "διατρέχει" όλη την Άνω Οβριακή και περνάει από τους τρεις αυτούς ιερούς χώρους. Πρόκειται για μεταλλικές κυλινδρικές κολώνες διατομής 25εκ και 35εκ και ύψους 4μ, όπου κάθετες χαράξεις- ανοίγματα φωτίζουν τους ελεύθερους χώρους. Ο σχεδιασμός τους και η παράθεση τους βασίστηκε στην ιδέα της εβραϊκής επτάφωτης λυχνίας, ενώ το σχήμα τους παραπέμπει στους κυλίνδρους της Torah.

Το νέο οικοδομικό τετράγωνο

Είναι ένα νέο κτιριακό συγκρότημα που αυτοπροσδιορίζει τον παλιό ιστό, ορίζει μια νέα διάσταση στο ιστορικό περιβάλλον και προβάλλει μια σύγχρονη εικόνα σε αυτό. Κατά τον σχεδιασμό επιδιώχθηκε η αντίθεση με τον υφιστάμενο ιστό, αλλά ταυτόχρονα και η αναλογία με το χώρο, αναζητώντας κυρίως συγγενικά στοιχεία μορφολογίας.

Μεταλλικές κατασκευές "ξένες" ως προς την ιστορική ταυτότητα του χώρου, με όψεις που διαμορφώνονται ως συνδιασμός διαφορετικής υφής υλικών, όπως υαλοστάσια και μεταλλικά πετάσματα, σε μια σύμπλεξη όγκων, που διατηρούν τα παλαιά ύψη και αρθρώνουν χωρικές σχέσεις που συναντούμε στον παλιό ιστό, δημιουργώντας οριοθετημένους κλειστούς και ανοικτούς χώρους. Ένα ακόμη ογκοπλαστικό στοιχείο, που συμβάλει στη διαμόρφωση και τη χωροθέτηση των νέων κατασκευών, είναι η διάσπαση των ενιαίων κτισμάτων με εγκάρσια

τοποθετημένα τοιχοπετάσματα ή αφαίρεση τμημάτων των όγκων που στοχεύουν στην απόδοση της εικόνας μιας παλαιότερης καταστροφής ή κατάρρευσης.

Το νέο οικοδομικό συγκρότημα επαναπροσδιορίζει πορείες και στάσεις (πλατώματα) θέτοντας αυστηρά όρια που ορίζονται από ένα ενιαίο στο μεγαλύτερο τμήμα του μέτωπο και ένα σκάμμα που το διατρέχει κατά μήκος. Τμήμα του εδάφους μπροστά από το μέτωπο του τετραγώνου ακολουθεί μια ήπια κλίση της τάξης του 20% και με μέγιστο βάθος στη βάση του κτιρίου το 1,5 μ. Είναι ένας υπαίθριος χώρος στον οποίο ορίζονται οι εισοδοί του κτιρίου μέσω εγκάρσιων γεφυρώσεων.

Η άρθρωση του συγκροτήματος γίνεται γύρω από ένα κεντρικό σφηνοειδές κτίριο, ένα στοιχείο ιδιαίτερης βαρύτητας για το σύνολο της σύνθεσης. Πρόκειται για ένα γυάλινο κτίριο στο οποίο δύο επιπλέον στοιχεία, μία δεύτερη όψη μεταλλικής κατασκευής και μια δεύτερη οροφή-στέγαστρο, δείχνουν να έχουν αποσπαστεί από τον κύριο όγκο του κτιρίου και να "αιωρούνται". Οι στηρίξεις γίνονται με μεταλλικά υποστυλώματα. Τμήματα του κτιρίου με πιο συμπαγή και κυβιστική μορφή συνδέονται με το μεγάλο σφηνοειδή όγκο και αναιρούν τη μονολιθικότητά του.

Η αιωρούμενη όψη αποτελείται από μια ελαφριά κατασκευή με εσωτερικό σκελετό που έχει επενδυθεί με φύλλα χυτού αλουμινίου. Η ακατέργαστη υφή του μετάλλου καθώς και η εικόνα της φθοράς στην όψη είναι στοιχεία επιθυμητά που συμβάλλουν στην πρόθεση της σύνθεσης. Η όψη καθώς και τα ανοίγματα έχουν δημιουργηθεί με γνώμονα το πώς διαμορφώνονται άλλα οικοδομικά μέτωπα της περιοχής. Ένας ενιαίος τοίχος που υπονοεί επανάληψη τυπικών προσόψεων, την μία δίπλα στην άλλη, με ορθογώνια ανοίγματα διαφόρων μεγεθών. Τα ανοίγματα μπορούν να ανοίγουν με συρόμενα μεταλλικά φύλλα, επιτρέποντας ελεγχόμενο φωτισμό, ή να παραμείνουν κλειστά ως "τυφλές" υποχωρήσεις στη πρόσοψη. Η οροφή-δώμα είναι βατή και αποτελεί μία αυλή ή μια υπερυψωμένη πλατεία, δυναμικό σημείο αναφοράς της πρότασης.

Στο εσωτερικό του κτιρίου διαμορφώνονται δύο ενότητες χώρων. Υπάρχει ο εκθεσιακός χώρος και άλλοι δευτερεύοντες, όπως γραφεία της διοίκησης, αποθήκες και χώροι υγιεινής. Η είσοδος στο κτίριο γίνεται με διαδρομή μέσω γεφυρώσεων πάνω από το σκάμμα και σημαίνεται από εγκάρσιο τοιχοπέτασμα που τέμνει ολόκληρο τον κτιριακό όγκο. Η πρόσβαση στο δώμα γίνεται από σκάλα που βρίσκεται παραπλεύρως της εισόδου πίσω από την αιωρούμενη όψη. Ο εξοπλισμός του εκθεσιακού χώρου περιλαμβάνει ένα σύστημα μεταλλικών υποδοχών στην οροφή, όπου αναρτώνται κινούμενα πανώ και κυβικά στοιχεία-πάγκους για τα εκθέματα.

Το δεύτερο κτίριο που συμπληρώνει το μέτωπο του οικοδομικού τετραγώνου είναι διώροφο και ορθογωνικής κάτοψης και με υαλοπετάσματα στις όψεις που μπορούν εύκολα να μετατρέψουν τους κλειστούς χώρους σε ημιυπαίθριους. Στο ισόγειο τα τοιχοπετάσματα ορίζουν μια κλειστή αυλή. Χαρακτηριστικό για το κέλυφος του κτιρίου είναι το στέγαστρο που δεν ακολουθεί την ορθογωνική μορφή του κτιρίου, αλλά έχει σχήμα τραπεζίου και βρίσκεται αποσπασμένο και σε μικρή απόσταση πάνω από τη γυάλινη οροφή. Στο κτίσμα σχηματίζονται δύο μεγάλες αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, μία σε κάθε όροφο. Η είσοδος στο ισόγειο γίνεται από την μπροστινή όψη ενώ η είσοδος στον όροφο γίνεται μέσω σκάλας που βρίσκεται στην πλάγια όψη του κτιρίου αφού έχει μεσολαβήσει διαδρομή πάνω από την εσωτερική αυλή.

Στο εσωτερικό του συγκροτήματος αρθρώνονται ημιυπαίθριοι αλλά και υπαίθριοι χώροι που προσφέρονται για ανάλογες χρήσεις. Η είσοδος στο εσωτερικό του τετραγώνου μπορεί να γίνει από διάφορα σημεία καθώς υπάρχουν αρκετά σημεία πρόσβασης κατά μήκος του μετώπου. Μία χαρακτηριστική είσοδος είναι μέσω της "πύλης" που βρίσκεται στην αρχή του ο.τ και διατρύπα το ενιαίο μέτωπο. Μεταξύ του σφηνοειδούς κτιρίου και του τείχους υπάρχει νέο κτίριο με πυλωτή στο ισόγειο που οδηγεί στην εσωτερική πλατεία του συγκροτήματος. Ανελκυστήρας και κλιμακοστάσιο οδηγούν σε εσωτερικό χώρο στον όροφο και στη συνέχεια στο βατό δώμα του κεντρικού κτιρίου. Στο ισόγειο της "πυλωτής" υπάρχουν εγκαταστάσεις w.c .

Εκτός από τη λειτουργική σύνδεση των κτιρίων, ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην περίπτωση, που η πρόταση έρχεται σε επαφή με το τείχος. Προτείνεται η κατασκευή ενός κλιμακοστασίου που σκοπό έχει να ανεβάζει το κοινό στις επάλξεις του τείχους. Πρόκειται για μια διαδρομή πάνω στα τείχη που ξεκινάει στην αρχή της πλατείας Πεισιδώρου και καταλήγει στο τέλος της σε ένα ακόμη κλιμακοστάσιο που βρίσκεται στην είσοδο του χώρου της ανασκαφής της παλαιοχριστιανικής εκκλησίας, δίπλα στον Άγιο Παντελεήμονα. Το κτιριακό συγκρότημα σε κανένα άλλο σημείο δεν έρχεται σε επαφή με το μνημειακό τείχος.

Χαρακτηριστικό του του κλιμακοστασίου-πύργου αποτελεί το γεγονός ότι είναι το ψηλότερο στοιχείο της σύνθεσης, σκιάζεται και σηματοδοτείται από διάτρητα μεταλλικά πετάσματα και οδηγεί σε μικρούς εξώστες για στάση και θέα.

Χρήσεις

Η επέμβαση ανασυντάσσει τμήματα του ιστού δημιουργώντας προϋποθέσεις για την ένταξη νέων χρήσεων στα προτεινόμενα κελύφη και τη δημιουργία νέων υπαίθριων χώρων και μετατρέπει την περιοχή σε τόπο συγκέντρωσης δραστηριοτήτων πολιτισμού, εκπαίδευσης και αναψυχής.

Στα νέα κτίρια προβλέπεται να ενταχθούν χρήσεις μόνιμες και μη, που εγγράφονται στον πολιτιστικό εξοπλισμό της πόλης: ιστορικό μουσείο της περιοχής με τους αντίστοιχους βοηθητικούς χώρους, αίθουσα σεμιναρίων, αναψυκτήρια, κατάσταση έκθεσης τοπικών προϊόντων καθώς και ένα μικρό αναγνωστήριο. Στις διαμορφώσεις των υπαίθριων χώρων προβλέπεται, εκτός από διαδρομές και μικρές πλατείες, ένας χώρος εκδηλώσεων στο χώρο του ραβινικού κολεγίου, και ένας μικρός υπαίθριος χώρος προβολών στο τείχος, στο πλάτωμα πίσω από το μουσείο.

Πληροφορίες για την ιστορία της περιοχής, σχεδιαγράμματα και προγράμματα εκδηλώσεων θα παρέχονται σε ειδικές κατασκευές - βάσεις πληροφόρησης που βρίσκονται τοποθετημένες πάνω στις σημαντικότερες διαδρομές.

Οι χρήσεις ξενώνων και κατοικίας εξαιρέθηκαν από την πρόταση παρόλο που το νέο ο.τ πριν τη καταστροφή αποτελούσαν κυρίως σπίτια. Αυτό αποφασίστηκε καθώς ένας μεγάλος αριθμός εγκαταλελειμμένων κτιρίων, στην πλειοψηφία τους εβραϊκές κατοικίες που σήμερα βρίσκονται στα χέρια του δήμου, αν αποκατασταθούν και αποκτήσουν σωστές υποδομές μπορούν να ξανακατοικηθούν ή να στεγάσουν κάποιες λειτουργίες κοινής ωφέλειας, (ιατρεία, τοπικές ενώσεις, γραφεία για την εξυπηρέτηση των πολιτών κ.α) ακόμα και να χρησιμοποιηθούν ως φοιτητικές εστίες.

Η ύπαρξη και η στάθμευση αυτοκινήτων στο ιστορικό κέντρο απαγορεύεται και ως εκτούτου δεν έχει προβλεφθεί οργανωμένος χώρος στάθμευσης, επέμβαση που θα αλλοίωνε σημαντικά τον χώρο και την αισθητική του. Ωστόσο για τις έκτακτες περιπτώσεις και για τις απαραίτητες τροφοδοσίες προβλέπεται χώρος προσωρινής στάθμευσης τροχοφόρων στο πλάτωμα μπροστά από την πύλη της Αγίας Αικατερίνης.

Το μουσείο της Οβριακής

Σε αυτό μπορούν να εκτίθενται ευρήματα και αντικείμενα που πιθανότατα θα προκύψουν με τις ανασκαφικές και αναστηλωτικές εργασίες στην περιοχή, φωτογραφικό και αρχαιολογικό υλικό που αφορούν τους εβραίους της Ρόδου και των Δωδεκανήσων αλλά και στοιχεία από τις μέχρι σήμερα επεμβάσεις στο χώρο.

Επίσης μπορούν να εκτίθενται φωτογραφικές και σχεδιαστικές αποτυπώσεις από την υπάρχουσα κατάσταση, σχέδια και μακέτες μελετών αποκατάστασης καθώς και φωτογραφίες κατά τη διάρκεια των εργασιών. Είναι ένας χώρος όπου ο επισκέπτης αποκτά πλήρη εικόνα της παλαιότερης και πρόσφατης ιστορίας της ιστορικής συνοικίας.

Πίνακας των κτισμένων χώρων και των υπαίθριων χρήσεων:

	μ²	Χρήση
1	260	Μουσείο- εκθεσιακός χώρος
2	35	Γραφείο διοίκησης και γραμματειακής υποστήριξης
3	40	Αποθήκες
4	30	WC
5	120	Εργαστήριο-αίθουσα σεμιναρίων
6	35	Αναγνωστήριο
7	80	Κατάστημα –έκθεση τοπικών προϊόντων
8	80	Καφετέρια
9	150	Πλατεία προβολών
10	120	Νέα αυλή σχολείου
11	85	Πλατφόρμα εκδηλώσεων

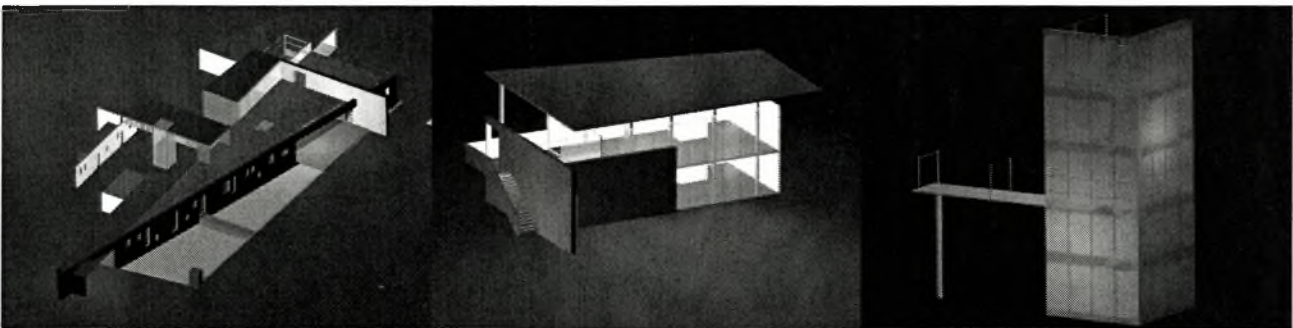
Τεχνική περιγραφή

Όλα τα κτίρια είναι ομοιότροπα, μεταλλοκατασκευές που εδράζονται πάνω σε υπερυψωμένο δάπεδο στο οποίο τοποθετούνται θεμελιώσεις και μηχανισμοί. Τα διάφορα υλικά αντικαθιστώνται εύκολα και τα μεταλλικά στοιχεία και οι φέροντες οργανισμοί συνδέονται με βιδωτές ενώσεις.

Τα δάπεδα που στηρίζονται σε μεταλλική βάση είναι από γαλβανισμένη λαμαρίνα. Τα εσωτερικά χωρίσματα γίνονται με μεταλλικά πάνελα και γυψοσανίδες. Οι πλακοστρώσεις στους ελεύθερους χώρους γίνονται με πλάκες πέτρινες ή από πωρόλιθο και με σανίδες. Σε ορισμένα σημεία μεταλλικά στοιχεία βρίσκονται χωνευτά στο έδαφος. Τα στέγαστρα αποτελούνται από μεταλλικό σκελετό και έχουν ως υλικό πληρώσεως ξύλινες σανίδες.

Χαρακτηριστικό της πρότασης όσον αφορά τον φωτισμό είναι ότι οι χώροι το βράδυ φανερώνουν τη θέση τους από μακριά:

- Οι ανασκαφές φωταγωγούνται από κρυφές πηγές
- Οι πυλώνες φωτίζουν τους ελεύθερους χώρους
- Τα τοιχοπετάσματα ενσωματώνουν στοιχεία φωτισμού
- Το οικοδομικό τετράγωνο φωταγωγείται με τα γυάλινα κτίρια να φωτίζουν και τον περιβάλλοντα χώρο.



Βιβλιογραφία

1. Μανώλη Δ. Παπαϊωάννου: Ρόδος και νεώτερα κείμενα. εκδόσεις Δωδώνη. Αθήνα 1989. σσ 87-91.
2. Η εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου, φυλλάδιο από έκθεση του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος και της Ι.Κ Ρόδου (20 Ιουνίου-15 Ιουλίου 2002), Εβραϊκό μουσείο Ελλάδος, 2002.
3. Aaron Hasson: www.RhodoesJewishMuseum.Org
4. Ηλίας Μεσσίνας: Οι συναγωγές στην Ελλάδα. Η αρχιτεκτονική τους και η σχέση τους με τον ιστό της πόλης και την εβραϊκή συνοικία από τον 15^ο στον 20ο αιώνα στη βόρειο Ελλάδα, Αθήνα 1999.
5. Κ. Μυλωνάς και συνεργάτες: Αποκατάσταση Συναγωγής Kahal Kadosh shalom. Πρώτο στάδιο, αποτύπωση και προκαταρκτική μελέτη. Αθήνα 2002.
6. Κ. Φ. Τσαλαχούρης: Σελίδες Ιστορίας. Ροδιακά και άλλα. Εκδόσεις Θυμέλη. σσ 240-253.
7. Χ.Ι. Παπαχριστοδούλου: Ιστορία της Ρόδου. Από τους προϊστορικούς χρόνους έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου(1948). Δήμος Ρόδου, στέγη γραμμάτων και τεχνών Δωδεκανήσου, σειρά αυτοτελών εκδόσεων, τ.1, Αθήνα 1994.
8. Γ. Φασουλάκης: «Η παρουσία των Εβραίων στη Ρόδο». Ρόδος 2400. Πρακτικά από το διεθνές συνέδριο 1993. σσ 315-355.
9. Β. Κολώνας: Ιταλική Αρχιτεκτονική στα δωδεκάνησα 1912-1943, Ωλκός, Αθήνα 2002.
10. Μ. Ευθυμίου: Εβραίοι και Χριστιανοί. Στα τουρκοκρατούμενα νησιά του νοτιοανατολικού Αιγαίου: οι δύσκολες πλευρές μιας γόνιμης συνύπαρξης. Εκδόσεις Τροχαλία.
11. Η. Κόλλιας: Η εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου και τα μνημεία της. επτασέλιδη δακτυλογραφημένη ομιλία. Ρόδος 2001.
12. Κ. Μανούσου Ντέλλα: Μεσαιωνική πόλη Ρόδου, έργα αποκατάστασης (1985-2000). Επιτροπή παρακολούθησης έργων στα μνημεία της Μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου. Υπουργείο Πολιτισμού. Ρόδος 2001.
13. Α. Κωτσάκη: «Εξέλιξη του πολεοδομικού ιστού του πυρήνα της πόλεως της Ρόδου. Η περίπτωση της πλατείας Πεισιδώρου»» Νέες πόλεις πάνω σε παλιές, Πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου. Εκδοτική παραγωγή Επτάλοφος. Ρόδος 27-30 Σεπτεμβρίου 1993. σσ 379-392.
14. Ρ. Χριστοδουλοπούλου: «Πλατεία και ανασκαφή στον μεσαιωνικό ιστό. Τέσσερις πλατείες στη Μεσαιωνική Ρόδο», Νέες πόλεις πάνω σε παλιές, Πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου. Εκδοτική παραγωγή Επτάλοφος. Ρόδος 27-30 Σεπτεμβρίου 1993. σσ 363-378.
15. Mark Angel: Η ιστορία των Εβραίων στη Ρόδο. Διδακτορική διατριβή. Νέα Υόρκη 1978.
16. Europa 2, (1990-1991) η ζωή στην πόλη, Μία νέα αντίληψη για τις αστικές περιοχές, Ευρωπαϊκό πρόγραμμα για νέους Αρχιτέκτονες. ΥΠΕΧΩΔΕ.
17. Η. Κόλλιας: Το Παλάτι και η Μεσαιωνική πόλη, Οι Ιππότες της Ρόδου Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1994. σσ 31-69

18. Σ. Λουκάτος : «Η ζωή και η δράση των Ελλήνων στα Δωδεκάνησα», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1913-1941, τ. ΙΕ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1978, σσ 460-472
19. Α. Μουτσοπούλου: «Ρόδος», Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, Μέλισσα, Αθήνα 1990, σσ. 172-212
20. Δ.Πικιώνης : «Το πρόβλημα της μορφής (1946)», κείμενα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1978 σσ 204-246
21. Α. Ταρσούλη : Άλφα, Δωδεκάνησα, τ. Α', Αθήνα 1947
22. Ζ. Τσιρπανλής: Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα 1912-1943, ΥΠΠΟ-ΤΑΠΑ-Δήμος Ρόδου, Ρόδος 1998.
23. Η. Balducci: Architettura Turca in Rodi, Ulrico Hoepli, Milano 1932. σσ 21-26
24. Α. Μαϊλης-Κ. Σκανδαλίδης-Κ. Τσαλαχούρης: Η Ρόδος τον 19^ο αιώνα, εκδ. Θυμέλη/ ΤΕΔΚ Δωδεκανήσου.
25. Κ. Μανούσου-Ντέλλα, Π. Παπαθεοδώρου: Αρχές και κανονισμοί Επεμβάσεων, Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου, ΤΕΕ, τμ. Δωδεκανήσου, 1993.
26. Europan2, "Habiter la ville-Requalification de sites urbains", Resultats europeens, 1991.
27. Δωδεκάνησος, Γενική περιγραφή, Τετράτομος μελέτη του Υπουργείου Ανοικοδομήσεως και συνεργατών του υπό τη διεύθυνση του Κ.Α. Δοξιάδη, τ. Α, Σειρά εκδόσεων του Υπουργείου Ανοικοδομήσεως, Νο 21, Αθήνα 1947
28. 1984-2003 19 χρόνια παρουσίας στην παλιά πόλη της Ρόδου. Κατάλογος έργων. Υπουργείο Πολιτισμού. Ρόδος 2003.
29. Η παλιά πόλη της Ρόδου, Μελέτες- επεμβάσεις 1985-1988. Υπουργείο Πολιτισμού. Ρόδος 1989.
30. Α. Καραδήμου-Γερόλυμπος: Μεταξύ ανατολής και Δύσης , Θεσσαλονίκη και Βορειοελλαδικές πόλεις στο τέλος του 19^{ου} αι. University Studio Press. Θεσσαλονίκη 2004. σσ 37.
31. R. Hirschon: "The Jews of Rhodes: The Decline and Extinction of an Ancient Community", The last Ottoman century and beyond: The Jews in Turkey and the Balkans 1808-1945, The Goldstein-Goren Diaspora Research Center, Tel Aviv University 2002, pp 291-307

Επιπλέον Ενδεικτική βιβλιογραφία

32. J. Ormsbee Simonds: Landscape architecture a manual of site planning and design, Mc Graw-Hill book company, London 1983.
33. Ν. Καλογήρου: European Masters Ευρωπαϊοί αρχιτέκτονες-δημιουργοί, αστική αρχιτεκτονική, Α' έκδοση, Μαλλιάρης παιδεία, Αθήνα 1995.
34. Κ. Θεολογίδου: σημειώσεις από το μάθημα επιλογής αποκατάσταση μνημείων και κτιριακών συνόλων, -"20ος αιώνας, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο" -τεχνικές αποκατάστασης ιστορικών κτιρίων και συνόλων- η αντιμετώπιση του μνημείου διαχρονικά: 18ο έως 20ο αιώνα- η στερέωση μνημείων και ιστορικών κτιρίων.

35. Π. Αστρεϊνίδου: Θεωρίες της αναστήλωσης και συντήρηση- αποκατάσταση των μνημείων στην Ιταλία, 6/2000, επιστημονική περιοδική έκδοση για την αρχιτεκτονική κληρονομιά και το περιβάλλον, university studio press.
36. C. Brandi : Θεωρία της συντήρησης, μετάφραση Η. Γαβριηλίδη, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2001.
37. G. Cullen: The Consise Townscape, Butterworth Architecture 1988.
38. A. Arieff: PREFAB, B. Burkhart, Gibbs Smith, 2001.
39. Μ. Ανανιάδου- Τζημοπούλου: Αρχιτεκτονική τοπίου. Σχεδιασμός αστικών χώρων, κριτική και θεωρία, σύγχρονες τάσεις σχεδιασμού τοπίου, τόμος Α', ΖΗΤΗ, Θεσσαλονίκη 1997.
40. Μ.Ε. Νομικός: Αποκατάσταση επανάχρηση ιστορικών κτιρίων και συνόλων. μεθοδολογία-εφαρμογές, τμήμα Αρχ. Α.Π.Θ, Θεσσαλονίκη 2004.
41. ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ: πρακτικά του 10ου πανελληνίου αρχιτεκτονικού συνεδρίου, Η Αρχιτεκτονική και η Ελληνική πόλη στον 21^ο αι. Τεχνικό επιμελητήριο Ελλάδας, Αθήνα 2002.
42. S. Martinoli, E.Perotti: Architettura coloniale italiana nel Dodecaneso 1912-1943, Fondazione Giovanni Angelli, Torino1999.
43. Χ. Μπούρας: Το Αιγαίο Επίκεντρο Ελληνικού Πολιτισμού, Αρχιτεκτονική και πολεοδομία στους παραδοσιακούς οικισμούς του Αιγαίου, 2^η έκδοση, Μέλισσα , Αθήνα 1995, σσ 201-216.

Προέλευση φωτογραφιών και σχεδίων

1. Φωτογράφιση Κοτλίδα Δήμητρα.
2. Κ. Μανούσου Ντέλλα: «Μεσαιωνική πόλη Ρόδου», έργα αποκατάστασης (1985-2000). Επιτροπή παρακολούθησης έργων στα μνημεία της Μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου. Υπουργείο Πολιτισμού. Ρόδος 2001.
3. Ταμείο Επιτροπής Παρακολούθησης έργων στα μνημεία της μεσαιωνικής πόλης Ρόδου. Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε.
4. Α. Μουτσοπούλου: «Ρόδος», Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, Μέλισσα, Αθήνα 1990.
5. Europan2, "Habiter la ville-Requalification de sites urbains", Resultats europeens, 1991.
6. Φωτογραφικό αρχείο Γ. Νικολίτση.
7. Κ. Μυλωνάς και συνεργάτες: Αποκατάσταση Συναγωγής Kahal Kadosh shalom. «πρώτο στάδιο, αποτύπωση και προκαταρκτική μελέτη». Αθήνα 2002.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ



004000085189





Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας